

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

ANKARA’NIN SİVİL MİMARİ BELLEĞİNDEKİ BİÇİMSEL DEĞİŞİMİN
KONUT CEPHELERİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ: MEBUSEVLERİ
MAHALLESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dilara GÖZÜTOK

KASIM 2024

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

ANKARA’NIN SİVİL MİMARİ BELLEĞİNDEKİ BİÇİMSEL DEĞİŞİMİN
KONUT CEPHELERİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ: MEBUSEVLERİ
MAHALLESİ ÖRNEĞİ

Dilara GÖZÜTOK

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünce
"YÜKSEK MİMAR"
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 20 / 09 / 2024

Tezin Savunma Tarihi : 04 / 11 / 2024

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Ayça ARAZ USTAÖMEROĞLU

Trabzon 2024

ÖNSÖZ

“Ankara’nın Sivil Mimari Belleğindeki Biçimsel Değişimin Konut Cepheleri Üzerinden İncelenmesi: Mebusevleri Mahallesi Örneği” isimli bu tez Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Mimarlık Yüksek Lisans Programı altında hazırlanmıştır.

Tez çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen, duraksadığım noktalarda değerli bilgileri ve deneyimleri ile beni her zaman yönlendiren kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Ayça ARAZ USTAÖMEROĞLU’na teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışması sürecinde bana desteklerini esirgemeyen, alan çalışmasını yaparken bana eşlik eden, yardıma ihtiyacım olduğunda hep yanımda olan canım arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Son olarak, doğduğum günden beri elimi hiç bırakmayan, hayatım boyunca aldığım tüm kararlarda arkamda duran, sevgilerini hep hissettiren, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen babam Edip GÖZÜTOK, annem Serpil GÖZÜTOK ve canım kardeşim Kerem Yılmaz GÖZÜTOK’ a çok teşekkür ederim.

Dilara GÖZÜTOK

Trabzon 2024

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ankara’nın Sivil Mimari Belleğindeki Biçimsel Değişimin Konut Cepheleri Üzerinden İncelenmesi: Mebusevleri Mahallesi Örneği” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Doç. Dr. Ayça ARAZ USTAÖMEROĞLU’nun sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 04/11/2024

Dilara GÖZÜTOK

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VII
SUMMARY	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ	IX
TABLolar DİZİNİ.....	XI
1. GENEL BİLGİLER	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Çalışmanın Amacı	2
1.3. Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi.....	3
1.4. Konut Yapılaşması ve Cephe Algısında Dönemsel Arayışlara Bağlı Değişimler	5
1.4.1. 19. Yüzyılın İkinci Yarısından Cumhuriyet'in İlanına Kadar Olan Süre	5
1.4.2. Cumhuriyet'in İlanından 1950'lere Kadar Geçen Süre	9
1.4.3. 1950-1980 Yılları Arası	12
1.4.4. 1980 Yılı ve Sonrası.....	16
1.5. Türkiye'de Cumhuriyet Dönemine Geçiş ve Ankara'nın Türkiye Tarihindeki Önemi	20
1.6. Kentin Mimari Belleğinde Konutun Yeri.....	21
1.7. Yöntemi Oluşturan Kuram ve Kavramlar	23
1.7.1. Mimaride Cephelerin Okunmasını Sağlayan Faktörler	23
1.7.2. Cephe Tasarımında Yaklaşımlar: Gestalt Kuramı	26
1.7.3. Cephe Tasarımında Yaklaşımlar: Temel Tasarım Öge ve İlkeleri	30
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	33
2.1. Çalışma Alanının Tanıtılması.....	33
2.2. Alan Çalışmasının Amacı ve Yöntemi.....	36
2.3. Seçilen Yapılar ve Cephe Analizleri	40

3. BULGULAR VE İRDELEME	71
3.1. Cephe Analizlerinden Elde Edilen Bulgular	71
3.2. Konutların Tasarım Kararlarında Görülen Değişimlere İlişkin Bulguların Literatürle Karşılaştırmalı İrdelemeleri.....	76
4. SONUÇLAR.....	81
5. ÖNERİLER.....	83
6. KAYNAKLAR	84
ÖZGEÇMİŞ	

Yüksek Lisans Tezi

ÖZET

ANKARA’NIN SİVİL MİMARİ BELLEĞİNDEKİ BİÇİMSEL DEĞİŞİMİN KONUT
CEPHELERİ ÜZERİNDEN İRDELENMESİ: MEBUSEVLERİ MAHALLESİ ÖRNEĞİ

Dilara GÖZÜTOK

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Ayça ARAZ USTAÖMEROĞLU

2024, 89 Sayfa

Bu çalışmada, mimari tasarım anlayışlarının zaman içerisinde değişimini ve bu dönüşümün sivil mimari bellek üzerindeki etkilerini başkent Ankara üzerinden incelemek amaçlanmıştır. İnsanın öncelikli gereksinimlerinden olan barınma ihtiyacını karşılayan, insanla iletişimi en yüksek olan, konut yapıları merkez alınarak ilerlenmiştir. Çalışma, literatür araştırması ve alan çalışması olmak üzere iki aşamada tamamlanmıştır. Literatür araştırmasında, konut kavramı ve gelişim süreci üzerine okumalar yapılmıştır. Bu okumalar alandan elde edilen verilerle karşılaştırılarak, süreç içindeki değişim izlenmiştir. Mimariye biçimsel yaklaşım noktasında analiz yöntemi olarak kullanılan, Gestalt prensipleri ve temel tasarım ilkeleri açıklanmış ve seçili alan bu doğrultuda bina cepheleri üzerinden analiz edilmiştir. Çalışma alanı, ülkenin ilk kooperatif örneklerinden birine ev sahipliği yapan Mebusevleri Mahallesi’nin en işlek caddesi olan İller Caddesi ile sınırlandırılmıştır. Çalışmada mimaride yaşanan değişimlerin, bellek üzerindeki etkisini saptamak amaçlandığı için; tarih aralıklarına bağlı olarak literatürü, çalışma alanından elde edilen verilerle karşılaştırmalı okuyarak ve alandaki binaların biçimsel analizleriyle karşılaştırmalı değerlendirmeler yaparak sonuca ulaşılmıştır. Bu karşılaştırmalarda, semtin mimarisinde korunmaya çalışılan ortak bir tasarım anlayışı görülse de yıllar içinde yerleşim alanının konut bölgesi olma özelliğini yitirmeye başladığı saptanmıştır. Semtte gerekli önlemler alınmazsa, günümüz koşullarında birçok bölgede ortaya çıkan çarpık kentleşme kaynaklı bozulmaların burada da artacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın, tarihi semtlerin mimari belleğinin araştırılması yönünde bir analitik bakış açısı oluşturarak, alandaki diğer araştırmacılara bir rehber olması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Konut, Sivil Mimari Bellek, Gestalt Teorisi, Temel Tasarım İlkeleri

Master Thesis

SUMMARY

ANALYZING THE STYLISTIC CHANGE IN ANKARA'S CIVIL ARCHITECTURAL MEMORY THROUGH RESIDENTIAL FACADES: THE CASE OF MEBUSEVLERI NEIGHBORHOOD

Dilara GÖZÜTOK

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
Architecture Graduate Program
Supervisor: Assoc. Prof. Ayça ARAZ USTAÖMEROĞLU
2024, 89 Pages

This study aims to examine the transformation of architectural design concepts over time and the effects of this transformation on civil architectural memory through the capital Ankara. The study is centered on residential buildings that meet the need for shelter, which is one of the primary needs of human beings, and have the highest level of communication with people. The study was completed in two stages: literature research and fieldwork. In the literature research, readings were made on the concept of housing and its development process. Gestalt principles and basic design principles, which are used as a method of analysis at the point of formal approach to architecture, were explained based on the literature and the selected area was analyzed through building facades in this direction. The study area was limited to İller Street, the busiest street of Mebusevleri Neighborhood, which is home to one of the first cooperative examples of the country. The results were reached by reading the literature in comparison with the data obtained from the study area and making comparative evaluations with the formal analysis of the buildings in the area. In these comparisons, the residential area has started to lose its characteristic of being a residential area over the years. If necessary measures are not taken in the neighborhood, it is thought that the deterioration caused by unplanned urbanization, which occurs in many regions in today's conditions, will increase here as well. This study aims to provide a guide for other researchers in the field by creating an analytical perspective to investigate the architectural memory of historical neighborhoods.

Key Words: Housing, Civil Architectural Memory, Gestalt Theory, Basic Design Principles

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Akaretler Sıraevler, İstanbul.....	7
Şekil 2. Tekrarlanan kat planlı apartmana geçiş	7
Şekil 3. Tiralizade Hüseyin Bey Konağı.....	8
Şekil 4. Harikzedegan (Tayyare) apartmanları, Mimar Kemaleddin Bey	9
Şekil 5. Çamlıca Apartmanı.....	11
Şekil 6. Saraçoğlu Mahallesi konutları	12
Şekil 7. Çile Apartmanı, Yüksek Mimar Nuri Abaç.....	13
Şekil 8. Levent Mahallesi	14
Şekil 9. 4. Levent cephe mozaikleri, Bedri Rahmi Eyüboğlu.....	15
Şekil 10. Mesa Çankaya Sitesi 2. bölüm	16
Şekil 11. Kemer Country evleri	17
Şekil 12. Ankara kent planlarının bölgesel gelişimi	23
Şekil 13. Şekil-zemin ilişkisi	27
Şekil 14. Yakınlık ilkesi.....	28
Şekil 15. Benzerlik ilkesi	28
Şekil 16. Tamamlama ilkesi.....	29
Şekil 17. Süreklilik ilkesi.....	29
Şekil 18. Basitlik ilkesi	29
Şekil 19. Mebusevleri yerleşkesi	33
Şekil 20. Mebusevleri planlamasından kalan yapılar	34
Şekil 21. Mebusevleri cephe örneği.....	35
Şekil 22. Müstakil konut, apartman ve ticari işlevler bir arada	36
Şekil 23. 2024 yılında yıkıldığı tespit edilen Mebusevleri yapıları	38
Şekil 24. 2004-2024 arası semte dahil olan ticari işlevli yapılar	38
Şekil 25. İller Caddesi ve seçilen yapılar.....	42
Şekil 26. 1. grupta bulunan yapıların temel tasarım ilkelerine göre irdelenmesi	72
Şekil 27. 1. grupta bulunan yapıların Gestalt ilkelerine göre irdelenmesi.....	72
Şekil 28. 2. grupta bulunan yapıların temel tasarım ilkelerine göre irdelenmesi	73
Şekil 29. 2. grupta bulunan yapıların Gestalt ilkelerine göre irdelenmesi.....	73
Şekil 30. 3. grupta bulunan yapıların temel tasarım ilkelerine göre irdelenmesi	75

Şekil 31.	3. grupta bulunan yapıların Gestalt ilkelerine göre irdelenmesi.....	75
Şekil 32.	Çalışma alanındaki yapıların tasarımında tespit edilen temel tasarım ilkelerinin bina gruplarına göre yüzdelik dağılımı	76
Şekil 33.	Çalışma alanındaki yapıların tasarımında tespit edilen Gestalt ilkelerinin bina gruplarına göre yüzdelik dağılımı	76

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Türkiye’de konut tasarım kararları kronolojisi	18
Tablo 2. Çalışmanın aşamaları.....	37
Tablo 3. Alan çalışmasında kullanılmak üzere oluşturulan analiz matrisi	40
Tablo 4. (1. Grup yapı S1)- 4263 ada 19 parselde bulunan Mebusevleri yapısı analizi.....	43
Tablo 5. (1. Grup yapı S2)- 4263 ada 18 parselde bulunan Mebusevleri yapısı analizi.....	44
Tablo 6. (1. Grup yapı S3)- 4256 ada 7 parselde bulunan Mebusevleri yapısı analizi.....	45
Tablo 7. (2. Grup yapı Y1)- 4263 ada 15 parselde bulunan müstakil yapı analizi	46
Tablo 8. (2. Grup yapı Y2)- 4263 ada 14 parselde bulunan müstakil yapı analizi	47
Tablo 9. (2. Grup yapı Y3)- 4256 ada 4 parselde bulunan müstakil yapı analizi	48
Tablo 10. (3. Grup yapı K1)- 4263 ada 1 parselde bulunan apartman yapısı analizi	49
Tablo 11. (3. Grup yapı K2)- 4263 ada 17 parselde bulunan apartman yapısı analizi.....	50
Tablo 12. (3. Grup yapı K3)- 4263 ada 16 parseldeki apartman yapısı analizi	51
Tablo 13. (3. Grup yapı K4)- 4259 ada 1 parseldeki apartman yapısı analizi	52
Tablo 14. (3. Grup yapı K5)- 4259 ada 21 parseldeki apartman yapısı analizi	53
Tablo 15. (3. Grup yapı K6)- 4259 ada 20 parseldeki apartman yapısı analizi	54
Tablo 16. (3. Grup yapı K7)- 4259 ada 19 parseldeki apartman yapısı analizi	55
Tablo 17. (3. Grup yapı K8)- 4259 ada 18 parseldeki apartman yapısı analizi	56
Tablo 18. (3. Grup yapı K9)- 4259 ada 17 parseldeki apartman yapısı analizi	57
Tablo 19. (3. Grup yapı K10)- 4259 ada 15 parseldeki apartman yapısı analizi	58
Tablo 20. (3. Grup Yapı K11)- 4259 ada 14 parseldeki apartman yapısı analizi	59
Tablo 21. (3. Grup yapı K12)- 4257 ada 10 parseldeki apartman yapısı analizi	60
Tablo 22. (3. Grup yapı K13)- 4257 ada 7 parseldeki apartman yapısı analizi	61
Tablo 23. (3. Grup yapı K14)- 4257 ada 4 parseldeki apartman yapısı analizi	62
Tablo 24. (3. Grup yapı K15)- 4257 ada 3 parseldeki apartman yapısı analizi	63
Tablo 25. (3. Grup yapı K16)- 4257 ada 2 parseldeki apartman yapısı analizi	64
Tablo 26. (3. Grup yapı K17)- 4256 ada 11 parseldeki apartman yapısı analizi	65
Tablo 27. (3. Grup yapı K18)- 4256 ada 10 parseldeki apartman yapısı analizi	66
Tablo 28. (3. Grup yapı K19)- 4256 ada 9 parseldeki apartman yapısı analizi	67

Tablo 29.	(3. Grup yapı K20)- 4256 ada 8 parseldeki apartman yapısı analizi	68
Tablo 30.	(3. Grup yapı K21)- 4256 ada 6 parseldeki apartman yapısı analizi	69
Tablo 31.	(3. Grup yapı K22)- 4256 ada 3 parseldeki apartman yapısı analizi	70
Tablo 32.	Alan çalışması verilerinin literatürden edinilen bilgilerle karşılaştırmalı irdellemeleri	77

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Bir kentin tarihini okumanın en önemli yollarından biri kentin mimari dokusunu doğru şekilde analiz etmekten geçmektedir. Kentler tarihi çizgisi içerisinde savaşlar, afetler gibi çeşitli sebeplerle yıkılıp, yeniden kurulurken ortaya çıkan mimari doku döneminin toplumsal yapısından önemli izler taşır. Yapılı çevre, kenti tasarlayan ve deneyimleyen insanlardan anıları günümüze kadar taşır. Bu noktadan bakıldığında bir kentle ilgili ilk izlenimin; onu oluşturan meydanlar, sokaklar, sokakları şekillendiren binalar ve onların cephelerinin incelenmesiyle edinildiği söylenebilir.

Mimari yapılar iç mekanı ve cephesiyle bir bütün olarak değerlendirilir. Yapıda bir kabuk görevi gören cephelerin, kent dokusu oluşturmada ve insanların algısında etkisi büyüktür. Çünkü yapının dışını kullanan insan sayısı, içini kullananlardan fazladır (Zülkadiroğlu, 2013). Mimari cepheler, kullanıcıyı ilk karşılayan yapı öğeleridir. Yapıyı içeriden veya dışarıdan deneyimlemesi fark etmeksizin, kullanıcının yapıyla ilgili ilk izlenimi bu vasıta ile oluşur. Önünden geçen biri için, bütün sokak dokusuna olan hislerini etkilerken; içini deneyimleyecek biri için de bir öngörü oluşturur. Özellikle; düzenli kullanıcısında yapıyı benimseme ve aidiyet algısını oluşturmada binanın planı kadar, cephesinin de etkisi büyüktür. Cepheler, binanın temsil değeridir.

Diğer tasarım detayları gibi, cephe tasarımları da döneminden bağımsız değerlendirilemez. Tarih boyunca, toplumlar; siyasi, ekonomik, toplumsal buhranlar geçirdikleri dönemlerde mimariyi, temelde barınma ihtiyacını karşılamak için bir araç olarak görürken, olumlu gelişmelerin yaşandığı, tarihi açıdan kritik geçiş süreçlerinin olduğu dönemlerde kentlerin estetik kurgusuna bir dokunuş, kendilerini ifade aracı olarak görmüş, tasarım odaklı çalışmalar yapmışlardır. Bu dönemler irdelendiğinde farklılık bariz bir şekilde göze çarpacaktır.

Cephe biçimlenmesinde etkili olan bir başka etmen de yapının işlevidir. İşlev açısından, toplumsal düzeni en çok yansıtan yapılardan birinin konut olduğu söylenebilir. Bu sebeple, Türkiye Cumhuriyeti'nin inşası boyunca kentlerin şekilleniş biçimini anlamanın ve süreç içinde oluşan farklılaşmaları irdelemenin bir yolunun, insanların temel ihtiyaçlarından biri olan barınma ihtiyacını karşılayan konut cepheleri üzerinden bir analiz

alışması yürütmek olacağı öngörülmüştür. Bu bağlamda, ülkenin sivil mimarisindeki değişim sürecini tarihi dönüm noktaları üzerinden takip edebilmek için yeni devletin başkenti olarak seçilen Ankara'daki konut cephelerinin biçimlenişi üzerinden ilerlemek isabetli olacaktır. Çalışmada; Ankara'nın kimliğini bulma sürecindeki toplumsal arayışların, konut cephelerine yansısı ve kullanıcıda bırakılmak istenen algısal etkiler okumalarla ve alan çalışması ile irdelenecektir.

1.2. Çalışmanın Amacı

İnsanın en temel ihtiyaçlarından biri olan barınma gereksinimini karşılayan konut yapısı, bu özelliği sebebiyle kentlerin tarihsel geleişim sürecinin en başından beri var olmaktadır. Yıllar içerisinde yaşanan nüfus artışı, sosyokültürel olaylar, teknolojik ve ekonomik geleişme ve değişimlerden etkilenen konut, tekil ve müstakil ölçekten apartmanlara ve hatta gökdelenlere evrilmiştir. Farklı evre koşulları farklı yaşam biçimlerinin oluşmasına sebep olmuştur ve bu da konut tasarımımda farklı tipolojilerin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Arslan, 2017). Kentlerdeki yapı stoğunun büyük kısmını konutlar oluşturmaktadır. Bu nedenle bir kent okuması yapılacağı zaman, konut yapılarının değerlendirilmesi kentin yaşantısı ve biçimsel yaklaşımlar hakkında oldukça fazla fikir verecektir.

Çalışmanın amacı; zaman içerisinde değerşen mimari tasarım anlayışının sivil mimari bellek üzerindeki etkilerini saptayabilmek için, insanla iletişimi en yüksek olan ve kentlerin silüetinin oluşmasında önemli yer tutan konut cepheleri üzerinden bir okuma yapmak ve bir kent parçasının yıllar içinde farklılaşan yüzünü, cepheler üzerinden analiz etmek olarak belirlenmiştir. Çalışmanın sonuçlarının, dönemsel farklılaşmaların bina cephelerine yansımalarının kent kimliği üzerindeki etkilerini ortaya koyarken, yeni araştırmalar için biçimsel farklılaşma bağlamında bir rehber oluşturması beklenmektedir. Bu araştırma için izlenecek yol, zaman içinde konut tasarımımda gözlemlenen değerlişimleri Türkiye tarihi çerçevesinde kronolojik olarak değerlendirmek ve konut mimarisinin bu dönemler boyunca hangi tasarım ilkeleri doğrultusunda şekillendiğini, cepheler üzerinden irdelemek olarak belirlenmiştir. Çalışmada Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara'daki sivil mimari incelenerek, şehrin tarihi çizgisi ve mimari dokusu arasında neden-sonuç ilişkileri kurulacaktır.

Bu ilişkileri okumak için genelden özele inilecek, alan çalışması ülkenin başkentinde yapılan ilk konut kooperatiflerinden biri olan Mebusevleri projesinin yapıldığı bölgede

yapılacaktır. Yapılacak alan çalışması ile literatürden edinilen, mimari tasarımın dönemindeki gereksinimlerden olduğu kadar, tasarım prensiplerinden de bağımsız değerlendirilemeyeceği konusunda yapılan çalışmalara analitik bakış açısı ile yaklaşarak ülkenin ilk konut yerleşimlerinden birinin irdelenmesi ile katkı sağlamak hedeflenmektedir. Literatürde mimariyi kronolojik olarak, tarihsel süreçlerle bir arada inceleyen çalışmalar, dünya çapındaki tasarım anlayışlarının ülkemizdeki yansımalarını örnekleyerek değerlendiren araştırmalar bulunmaktadır. Ancak bu çalışmada bir yüzyılda birçok farklı açıdan değişime maruz kalan bir kent olan Ankara üzerinden ilerlenerek, tüm bu başlıklar ortak bir bölge üzerinden irdelenecektir. Bu tezin literatüre, farklı bakış açılarını bir arada değerlendiren bir kaynak olmasıyla katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ankara, bir milletin küllerinden doğma hikayesinin merkezinde yer almaktadır. Başkent olarak yeniden inşa edilen bir şehrin mimari belleğinin incelenmesi ile tarihsel dönüm noktaları hakkında önemli bilgiler edinileceği umulmaktadır. Ülkenin tarih çizgisi boyunca yaşanan mimari kaygılar da bu örnek üzerinden rahatça izlenebilecektir. Belirli bir bölge üzerinden daha detaylı analiz yapabilmek adına Ankara’da bulunan Mebusevleri Mahallesi seçilmiştir. Çalışma buradan elde edilen verilerin analiz edilmesiyle detaylandırılacaktır.

1.3. Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Çalışma literatür taraması ve alan çalışması şeklinde iki aşamalı planlanmıştır. Literatür taraması kapsamında mimari cephe ve konut kavramları irdelenecek, tasarımda esas alınan prensiplerden olan Gestalt kuramı ve temel tasarım ilkeleri üzerinde durulacaktır. Ayrıca; Türkiye tarihindeki dönüm noktaları takip edilerek dönemin tasarım anlayışı ile ilgili okumalar yapılacaktır.

Alan çalışması kapsamında ise, sivil mimari bellekteki değişimi izleyebilmek için başkent Ankara’nın ilk kooperatifleşen bölgelerinden olan bir mahalledeki yapılaşmanın süreç içerisindeki değişiminin, alanda yapılan gözlem saptama çalışmaları ışığında belirlenerek, literatür taramasında elde edilen bilgiler ile karşılaştırmalı irdemesi hedeflenmektedir. Alandaki yapıların tasarım kararları, yerleşim düzeni, oluşturdukları sokak algısının süreç içindeki değişimi irdelenecek, analiz edilecek ve literatür bulguları ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir.

Çalışma Ankara'nın Mebusevleri Mahallesi ile sınırlandırılmıştır. İlk yıllarda çoğunlukla konutlardan oluşan yapı stoğunun zaman içinde hem biçimsel hem de işlevsel olarak belirgin bir dönüşüm gösterdiği belirlendiğinden mimari bellekteki değişimin saptanması amacıyla yapılan tez için, Mebusevleri Mahallesi'nin uygun olacağı öngörülmüştür.

Araştırmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Mahallede ilk yıllarda; gelir düzeyi yüksek, siyasi kimliğe sahip kişilerin kurduğu bir kooperatifin, konut ihtiyacını karşılamak adına oluşturduğu müstakil evler görülmektedir. İlerleyen yıllarda, ihtiyaçlar ve dönemlerin gereklilikleri doğrultusunda, imar durumlarındaki değişiklikler, apartman tipi konutların artış göstermesi gibi sebeplerle buradaki mimari doku farklı bir yöne doğru evrilmiştir. Bireysel konutlardan apartmanlaşma evresine geçiş ve sonrasında ticari işlevlerin ve rant kaygılarının başlangıçtaki mimari doku üzerindeki etkileri semt bazında okunarak gözleme ve literatüre dayalı analizler yapılacaktır.

Alan çalışması kapsamında, mahalledeki yapılar içerisinden farklı dönemlerde yapılmış, biçim ve işlev açısından değişimin gözlemlendiği örnekler çalışmaya dahil edilmiştir. Bahsi geçen değişikliklerin semtin sivil mimari belleğine yansımalarının ne şekilde olduğunu anlamak için belirlenen yapıların mimari tasarımı; cephe hareketleri, kütle algısı gibi açılardan analiz edilecek ve tablolastırılarak karşılaştırmalar yapılacaktır. Sokak silüeti üzerinden bir okuma yapabilmek adına seçilen yapıların giriş cepheleri ele alınacaktır. Alan çalışması; insan hareketliliğinin gözlemlenmesi, gözlemler sonucu seçilen alanın fotoğraflanması, literatürle karşılaştırmalı şekilde alandaki yıllara bağlı değişimin ve tasarımda hangi tasarım ilkelerinin ön planda olduğunun saptanması şeklinde yürütülecek; yıllar içinde sokak silüetindeki değişimler, Gestalt kuramı ve temel tasar ilkeleri kullanılarak analiz edilecek ve değerlendirilecektir.

Bu okumaların sonucunda, mahallenin bugünkü mimari dokusuyla, ilk zamanlarının kıyaslanabileceği, ortaya çıkan olumlu ve olumsuz değişimlerin saptanabileceği ve çıkarımlar yapılabileceği düşünülmektedir. Yapılacak çıkarımlarla kentlerin mimari estetik algısındaki değişimler, tarihi ve toplumsal olayların mimari doku üzerindeki etkisi irdelenerek literatüre katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

1.4. Konut Yapılaşması ve Cephe Algısında Dönemsel Arayışlara Bağlı Değişimler

Mimarinin görsel temsili olan cephelerde cepheyi oluşturan elemanların farklı kullanımlarının insan algısında yeri büyüktür. Kimi zaman bu sadece mimari bir algı değil, toplumun düzeninin, kültürünün de ifade ediliş biçimidir. Çubuk ve Konuk'un (1991) da belirttiği üzere; "Cepheler, toplumun kişiliğinin bir belirtisi olmasından dolayı, toplumsal farklılıklar cepheler ile kente yansır" (Şenyiğit, 2010). Türkiye'deki mimari dönemler tarihsel olaylar kapsamında incelenirken genelde 4 dönem kapsamında değerlendirilebilir. Bu konuda çalışmayı yönlendiren kaynaklar şu şekildedir: Güler (2019), Cumhuriyet sonrası konut biçimlenişlerini incelerken 1930-1950, 1950-1980, 1980-2000 ve 2000 sonrası olarak dört başlıkta araştırmalar yapmıştır. Hasol (1999), Cumhuriyet dönemi mimarlığı üzerine yazdığı yazılarda analizlerine 2. Meşrutiyetten başlamış, sonrasında Cumhuriyet'in ilanı ve 1950'li yılların mimari dönüşümlerinden bahsederek çalışmasını bölümlendirmiştir. Bu okumalar sonucunda yapılacak çalışmada aşağıdaki dönemlere göre irdelenmesinin verimli olacağı öngörülmüştür:

- 1.19.yüzyılın ikinci yarısından Cumhuriyet'in ilanına kadar olan süre
- 2.Cumhuriyet'in ilanından 1950'lere kadar geçen süre
- 3.1950-1980 arası
- 4.1980 sonrası

Eco (1984), "Göstergebilim ve Mimari" üzerine yazdığı bir makalesinde, şöyle bir örnek vermektedir: "Bir evin yüzünde bir pencere gördüğümde, genellikle pencerenin işlevini düşünmem, kuşkusuz pencerenin işlevinden kaynaklanan bir pencere gösterileni düşünürüm; ne var ki, işlev burada öylesine özümsemiştir ki, pekâlâ unutulabilir; ben de, o pencereyi mimari bir uyumun, biçimin bir ögesi olarak, öteki pencerelerle olan bağlantısı açısından yorumlayabilirim..." (Şenyiğit, 2010).

1.4.1. 19. Yüzyılın İkinci Yarısından Cumhuriyet'in İlanına Kadar Olan Süre

18.yy'ın sonları ve 19.yy. tüm dünyada bilim, sanayi, mimari gibi birçok alanda köklü değişikliklerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu değişiklikleri tetikleyen olay 1760' da yaşanan Sanayi Devrimi'dir. Sanayi Devrimi'nin mimarlıktaki etkilerini özetlemek gerekirse; gelişen yeni teknolojiler ve buna bağlı artan makineleşme yapı teknolojisinde de birçok yeniliğin önünü açmıştır. Betonarme, çelik gibi malzemelerin kullanılmaya

başlanmasıyla binalarda kat sayıları, doluluk-boşluk ilişkileri, plan ve cephe tasarımı gibi konularda mimara daha geniş bir alan tanınmaya başlanmıştır. Ayrıca bu malzemeler ve makineler inşa sürecini de hızlandırdığı için inşaat sektörünün yeni bir döneme girdiği söylenilebilir.

19.yy'a tarihsel olarak bakıldığında Osmanlı coğrafi konumundan dolayı birçok kültürle, Doğu ve Batıyla etkileşim halindedir. Bu sebeple Sanayi Devrimi'yle devir atlayan Avrupa'ya ayak uydurmaya çalışılması kaçınılmaz olmuştur. Tanzimatla birlikte batılılaşma hareketlerinde artış görülmüştür. Yaşanan köklü değişimler toplumu ve aile yapısını da fazlasıyla etkilemiştir. Kentin yüzü olan yapıların büyük kısmını kapsayan konutlar ve konut cepheleri de bundan direkt olarak etkilenmiştir. Daha önce var olmayan sıra ev, apartman gibi yapı türleri öncelikle İstanbul'da ve daha sonra bütün Anadolu'da görülmeye başlanmıştır. Osmanlı kültüründeki sıraevler çoğunluklar azınlıklar tarafından tercih edilmekteydi. Ayrıca bu sıraevler diğer ülkelerdeki örneklerine nazaran Osmanlı kültürüne özgü bir cephe anlayışı barındırmaktaydı. Bu öğeler sokak dokusuna uyumlu çıkmalar, cumbalar, pencere düzenlerindeki farklılıklar ve azınlık kesimin yaşadığı yerlerdeki karakteristik özelliklerin kent silüetine yansması olarak ifade edilebilir (Sağdıç, 1999). Osmanlı'nın ilk toplu konutu olan Akaretler Sıraevler buna örnek gösterilebilir. Saraya yakın inşa edilen bu yapıda çoğunluk olarak saraydan bir çevre barınmaktadır (URL-1, 2022). Bundan dolayı sıradan azınlık sıraevlerinden farklı olarak daha anıtsal bir cepheye sahiptir (Şekil 1). Cephe tasarımında yatay bölümlenmenin, konut birimleri arasındaki süregidişi sağlayan silmelerin kullanımı görülmektedir. Batur'a (1998) göre bu yatay etkiyi kuvvetlendiren diğer elemanlar girişi üst katlardan ayıran yüksek profil kullanımı, konsol kirişleri ve küçük takozlarla desteklenen saçak kornişi parapetleridir. Yer yer balkonların yer yer cumbaların bulunması yapı grubuna dinamik bir etki vermiştir. Işık ile gölge, doluluk ve boşluk oyunları yapılmıştır. Sıraevlerin halk üzerindeki algısal etkisine bakılacak olursa; bu yapılar, cephe tasarımlarının batılı tarzı sebebiyle bulundukları bölgeyi halk gözünde ayrıcalıklı veya azınlık kesimin yaşadığı bir kısım olarak göstermektedir. Cephe elemanı kurgusu sayesinde düzen ve birlik hissi oluşturmuş ve bu semtlerin aile yerleşimine uygun bir imaj çizmesini sağlamıştır (Sağdıç, 1999).

Şekil 1. Akaretler Sıraevler, İstanbul (Kaynak: URL-1, 2022)

Sıraevler, apartmanlara geçiş için bir ön hazırlık gibi olmuştur. İlk apartmanlar büyük ve görkemli yapılardır ve genelde gelir seviyesi yüksek halka hitap ederek yapılmıştır. Apartmanlarda cephe tasarımı uzun süre sıraevlere benzerlik göstermiştir (Şekil 2) (Yücel, 1996; Zeylan, 2009). Girişleri içeri çekerek yan duvarlar oluşturulmuş, pencere düzeni ve cephe ekleri ile kat ayrımı belirginliği korunmuştur. Yoldan giriş verilerek yaşam alanlarına uzanan bu konut tipleri, avlulu girişe sahip tek evlerdeki mahremiyet duygusunu azaltmıştır. Konutla dış mekan arasındaki kopukluk hissinin yerine cephe direkt bir arayüz halini almıştır (Yücel, 1996; Zeylan, 2009).

Şekil 2. Tekrarlanan kat planlı apartmana geçiş (Yücel, 1996; Zeylan, 2009)

Konak ve sayfiye evleri bu dönemde yer alan diğer konut tiplerindendir. Ancak belli bir dönemde çok moda olup daha sonra popülaritesini yitirmiştir. Sayfiye evleri Osmanlı tarzı cephelere sahip olanlara nazaran çoğunlukla Batılı tarzda işlenmiştir. İngiliz tarzı villalar, Fransız evleri, güney bölgelerin konutları ile benzerlikleri vardır. Bunlardan cepheyi

etkileyenler; kuleler, kule terasları, sütunlu giriş portiklerinin taşıdığı bezemeli balkonlar, geniş pencereler olarak örnek gösterilebilir. Daha küçük ölçekli bu yapılar birbirinden çeşitli cephe tipolojilerine sahip olsalar da bir süre sonra yerlerini yukarıda bahsi geçen yapılara bırakmışlardır (Zeylan, 2009) (Şekil 3).

Şekil 3. Tiralizade Hüseyin Bey Konağı (Bayhan vd., 2021)

20.yy'ın başı Osmanlının son günlerine ve Cumhuriyet'in kuruluşuna ev sahipliği yapmıştır. Dönemin ideolojik çatışmaları ve yeni bir düzen oluşturma çabası mimari ideolojisinin de yeniden şekillenmesini zorunlu kılmıştır. Tanzimat'la birlikte tamamen Batı'nın etkisine girmiş olan Osmanlı mimarisini, "Türkçülük" ideolojisini temel alarak bu etkiden kurtarmak için ortaya çıkan 1910-1930 yılları arasındaki bu süreç I. Ulusal Mimarlık Dönemi olarak adlandırılmıştır. Yurtdışında eğitim alıp ülkelerine dönen Türk mimarlar yabancı mimarların tekelinde kalmış mimarilerini kendi ellerine almaya başladılar. I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nde ulusal bir mimari biçimi oluşturmaya çalışan Türk Mimarlar dünyadaki yapı tekniği ve malzemesi alanlarındaki gelişmeleri takip etmeyip teknik zorunluluk olmamasına rağmen sadece Klasik Osmanlı Dönemi ve Selçuklu Dönemi üslûbunu kullanmış olmak için kemer ve kubbeler tasarlamışlardır (Ünlüsoy, 2010). Sözen'e (1984) göre cephelerde her kata farklı pencere düzeni kullanılması bu dönemin önemli özelliklerinden biridir. Özellikle üst katlarda ikiz veya üçüz pencere kurgusu tercih edilmiştir. Bu kemerlerle hareketlendirilmiş ana cephede sık kullanılan diğer özellik de çıkmalardır (Şekil 4) (Erarslan & Çolak, 2021). Saçaklar da bu dönem yapılarının önemli bir elemanıdır. Geleneksel Türk Evi'nden ilham alınan kırma çatı ve geniş saçaklar bu dönemde yine Türk Evi'nin önemli ögesi olan eli böğründeler ile desteklenmektedir (Erarslan &

Çolak, 2021). Dönemin önemli örneklerinden biri 1918 yılında Mimar Kemaleddin Bey'in tasarımı olan Tayyare Apartmanları'dır. İstanbul'da betonarme iskelet sistemi ile inşa edilen ilk yapı grubudur (Yavuz, 1993; Görgülü, 2016).

Şekil 4. Harikzedegan (Tayyare) apartmanları, Mimar Kemaleddin Bey (Erarslan & Çolak, 2021)

Literatürden edinilen bilgiler doğrultusunda, bu dönemde cephe tasarımının mimaride önemli bir yer tuttuğu söylenilebilir. Bu durum, İslamcılık ideolojisinin istenen etkiyi göstermediği bir toplumda Türkçülük fikrinin gücünü halka daha hızlı geçirmek ve tekrar toparlanma yolunda bir umut ışığı oluşturma çabası olarak yorumlanabilir. Kent dokusunu oluşturan mimari cepheler bu imajı yaratmak için en iyi araçlardan biri haline gelmiştir. Bu anlayış tüm Anadolu'ya yansımada İstanbul'da ve Cumhuriyet'in başkenti Ankara konutlarında sıklıkla görülmüştür (Görgülü, 2016; Bozdoğan, 2020).

1.4.2. Cumhuriyet'in İlanından 1950'lere Kadar Geçen Süre

1922 yılında son Osmanlı Sultanı VI.Vahdeddin'in ülkeden ayrılması ve 1923 yılında Cumhuriyet'in ilan edilmesinin akabinde, Cumhuriyet'in kurucusu Mustafa Kemal'in önderliğinde birçok Batılılaşmacı yenilik yapılması doğrultusunda adımlar atılmıştı (Bozdoğan, 2020). Tanzimat'la artan yenileşme hareketlerine karşın, 1923'te Anadolu Yarımadası'ndaki toplumsal yapı durağan halini koruyordu. Bunun sebebi değişim için gereken sanayileşme ve fiziki sosyal altyapı neredeyse yoktu. Bu açıdan Cumhuriyet durağan, değişimi çok yavaş olan bir toplumsal yapı devraldı (Çavdar, 1995; Zeylan, 2009). Savaşan çıkmış, ekonomik, fiziki ve toplumsal büyük yıkımlara uğramış bir memlekette

öncelik, yaraların sarılması ve hızla toparlanmaktır. Yeni bir ulusun inşasında imar faaliyetlerinin önemi göz ardı edilmemiş, hız kazanmaya başlamıştır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra 1. Ulusal Mimarlık Akımı etkisini bir süre daha göstermeye devam etmiştir. Devam eden süreç içerisinde, mimaride yeni yapım teknolojileri kullanılmaya başlanmıştır. 1. Ulusal Mimarlık Akımı, bu teknolojilere entegre olamamış ve çağının gereksinimlerini karşılayamamıştır. Biçimsel, seçmeci ve akademik bir akım olarak kalan 1.Ulusal Mimarlık Akımı, zaman içerisinde kabul görmemeye başlamıştır (Hasol, 1999). Bu dönemde atılan adımlar incelendiğinde bu durumun sebebi anlaşılabilmektedir. Dönemin bakış açısında, mevcut anlayışları yamamaktansa yerine yenilerini koymanın amaçlandığı açıkça görülmektedir. Dönem içerisindeki bu değişiklikler; mimari üzerinden takip edildiğinde, 1.ulusal mimarlık döneminden 2.ulusal mimarlık dönemine geçişteki keskin farklılıklar bu tespiti doğrular niteliktedir (Bozdoğan, 2020). Cumhuriyet öncesi dönemde başlayan ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında devam eden Milli Mimari Rönesans'ı olarak da adlandırılan 1. Ulusal Mimarlık Dönemi, 1930'larda yerini Modernizmin yenilikçi çizgilerini benimseyen 2. Ulusal Mimarlık Dönemine bırakmıştır. Bu dönemde yoğun bir Batılılaşma çabası olması sebebiyle mimari üslupta sadeleşmeye gidilmiş ve modern mimarinin sade hatlarını ele alıp biçimin önemini benimseyen yaklaşımlar hızlıca çoğalmıştır. Yeni bir ideolojiyi benimseyen birçok toplum aynı yolu izleyerek biçimin içeriğe yansıtılarak onu da değiştireceği varsayımını kabullenmiştir. Bu sadeleşme Batılılaşmanın gereği olarak gözüксе de savaştan yeni çıkmış bir coğrafyanın yeniden kurulması sürecinin getirdiği ekonomik ve sistemsel sorunların mimarideki etkilerini hissettirmemek adına da önemlidir (Bozdoğan, 2020).

Tanyeli'ye (1998) göre Erken Cumhuriyet dönemi, modern insanı ve toplumu, modern konutla birlikte yaratmayı düşlemiştir. Sonraki yıllarda bu beklenti ortadan kalksa da konut mekanı ve barınma kültürü, modernleşmenin en belirgin soyutlaşma alanlarından biri olmuştur ve hala da böyle olmayı sürdürmektedir (Zeylan, 2009). Bu dönemin yapılarında dairesel plan düzeninin cepheye yansıdığı sıkça görülen bir detaydır. Cephelerdeki gereksiz elemanlar ve süsten uzaklaşarak farklı bir dil benimsenmeye başlamıştır. Pencerelerdeki düzensiz örüntünün terk edilmeye başlandığı görülmüştür. Simetri ve yalınlık bu dönem cephelerinde öne çıkan bir noktadır (Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2014) (Şekil 5).

Şekil 5. Çamlıca Apartmanı (Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2014)

Henüz kentleşme oranı artmamış olsa da Ankara, başkent olmasıyla birlikte hızla göç almaya başlamıştır. Kurumsal örgütlenmenin de merkezi olan kentte, memur sayısı giderek artmış, konut ihtiyacının üst düzeye çıkmasıyla konut üretimi devlet eliyle yapılmaya başlamıştır. Bu noktada kooperatiflerin devreye girdiği görülmektedir. Bu konu Atatürk'ün Halkçılık ilkesiyle bağdaştırılabilir. Tek tip konut bloklarının tekrarlanmasıyla oluşan bu yapı grupları hızlı kentleşmenin sonuçlarıdır (Sey, 1998; Zeylan, 2009).

Bu dönemde ayrıca; köylerin kültürünü ve düzenini koruyarak yeni ideolojinin yayılması için uygun bir ortam oluşturmak amacıyla, belediyelerin köy konutu üretimine destek verilmiştir. Dönem cephelerine bakıldığında mimarların gelenekseli korumayı ilke edindikleri sıkça dile getirilse de Batı etkisinden kaçınmadığı gözlemlenmektedir (Sey, 1998; Zeylan, 2009).

40'lı yıllara gelindiğinde mimari üretimin sayıca zirveyi gördüğü bir dönem olduğu görülmektedir. Bu dönemde ortaya çıkmış olan II. Ulusal Mimarlık Akımı (Yeni Gelenekselcilik) yerel-ulusal mimarlık öğelerini kullanmayı amaçlamıştır. Cephelerde benimsenmeye başlanan sadelik, doz artırarak devam etmiştir. Burada da modern tekniklerin kullanımı yoğun olsa da taş kaplama cephelerle sağlanan anıtsal anlatıma sıkça rastlanmaktadır. Konutlarda cephe çıkmaları, kirişlemeli saçaklar, kemerler, köşeli sütun başlıkları, geleneksel Türk evi pencere oranları görülmekte, fakat kubbe ve cephe süslemelerine rastlanmamaktadır (Cengiz, 2019). Bu dönemin konutlarına; Türkiye'nin ilk toplu konutu olan Saraçoğlu Mahallesi örnek verilebilir. Bu konutlar üst düzey bürokratlar ve askerler için Ankara'nın kalbi denebilecek bir konumda inşa edilmiştir. Cephelerinin

odalara denk gelen kısımları dışa doğru, bazıları balkon olan çıkmalar yaparlar. 1940'lı yıllarda mimarların millî mimarlık arayışları içinde bir öneri çözüm olarak Sedat Hakkı Eldem tarafından ortaya atılan “Türk Evi” temasının yansımaları izlenmektedir (Erarslan ve Çolak, 2021). Geniş saçaklar, cumbaya öykünen destek üzerindeki cephe çıkmaları, pencere modülasyonları, sacdan yapılma kafes biçimli balkon korkulukları geleneksel Türk evinden alıntılardır (Şekil 6). Oluşturulmak istenen gelenekselci tema ve bununla sağlanmak istenen güven ortamı mimarın Türk evini bir referans olarak kabul etmemesi gibi sebeplerden dolayı halkın gözünde başarılı bulunmamıştır. Bu durum mimari bakış açısıyla halkın algıladığı arasındaki farkı da gözler önüne sermektedir (Merdim, 2013; Erarslan & Çolak, 2021).

Şekil 6. Saraçoğlu Mahallesi konutları (Merdim, 2013)

1.4.3. 1950-1980 Yılları Arası

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesi birçok dengeyi değiştirmiştir. Milli duyguları her alanda canlı tutma konusunda yoğun çabalar önemini yitirmeye başladığı için Türkiye için bir dışa yönelme dönemine girilmiştir. Ekonomik yaşam canlanmaya başladığı için uluslararası ticaret ağları daha aktif hale gelmiştir. Bu durum yapı sektörünü de malzeme ve araç gereç alımı noktasında etkilemiştir (Alsaç, 1991; Kaprol, 2002). Bu gelişmeler mimarlık alanında daha özgür bir tasarım ve yapım alanı oluşmasına zemin hazırlamıştır. Ulusal Mimarlık Akımının önemli savunucuları olan Sedat Hakkı Eldem ve Emin Onat gibi mimarlar da dahil olmak üzere dönemin tasarımcıları bu akımdan uzaklaşma yoluna gitmiştir. Bu mimarların 50'li yıllardaki tasarımlarında sade ve işlevsel mimarilere kaydığı açıkça görülmektedir (Batur, 1984).

Oluşan bu uluslararası mimari üslupta ulusalcı dönemden farklı tasarım kararları ortaya konmaktadır. Biçimsel olarak bakıldığında gerek plan olarak gerek kütle kararları olarak kare, dikdörtgen gibi asal geometrik formlar benimsenmiştir. Dünya çapında malzeme olarak çelik ön plana çıksa da ekonomik sorunlar sebebiyle Türkiye’de ön plana çıkamamıştır. Ancak betonarme karkas yapılar inşaat sektörünün gözdesi haline gelmiştir. Geniş cam yüzeyler, modüler cephe sistemleri tasarımda yer bulmaya başlamıştır (Batur, 1984).

Bu dönem yapılarına örnek olarak Ankara apartmanlarından Çile Apartmanı örnek verilebilir. Tek bir prizmatik kütleden oluşan bu yapıda giriş kapısının yer aldığı aks yapının en karakteristik mimari elemanları ile oluşmuştur (Şekil 7). Bu mimari elemanlar düşeyde tüm cephe boyunca devam eden ve kat hollerinin gün ışığından faydalanmasını sağlayan yamuk forma sahip pencere açıklıklarıdır. Bu mimari elemanlar ile elde edilen hareket binanın ön cephesindeki balkon çıkmalarla da desteklenmiştir. Balkonlarda gözlenen diğer bir detay da şaşırtmalı beton parapetlerdir. Bu beton parapetin yeri her balkonda farklılaştırılarak yapıya dinamik bir görünüm kazandırılmıştır. Yapının yan cepheleri, ön cephelere göre oldukça sade ve yalındır (Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2014).

Şekil 7. Çile Apartmanı, Yüksek Mimar Nuri Abaç (Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2014)

1950 öncesinden gelen iddialı mimari örnekleri, 1950'lerin sonlarına gelindiğinde yerini kooperatiflere ve Emlak Kredi Bankası tarafından inşa edilmeye başlanan çok katlı konutlara bırakmıştır (Görgülü, 2016). İstanbul'da Levent Mahallesi'nin (Şekil 8), ilk etabı oldukça ilgi görünce diğer etaplar da hızla geliştirilmeye başlanmıştır. Bu konutların öne çıkan örneği, dönemin mimari anlayışına uygun olarak uluslararası üslupta tasarlanan ve yapımı 1956-1960 yılları arasında tamamlanan 4. Levent Bölgesi'dir. Bu etapta villa konutların yanında çok katlı apartmanlar da planlamada yer bulmuştur (URL-3, 2022).

Şekil 8. Levent Mahallesi (URL-3, 2022)

4. Levent yapılarını, diğer kısım evlerinden ayıran bir diğer önemli özellik cephelerinde sanatsal öğelerin yer almasıdır. Resim ve seramik alanında uzman bir jüri oluşturulmuş ve bu bölgedeki yapıların sağır cephelerine 23 adet mozaik, duvar resimleri yaptırılmıştır (Özkan, 2006). Eserlerin yapımı için Nurullah Berk, Sabri Berkel, Eren Eyüboğlu, Bedri Rahmi Eyüboğlu,ERCÜMENT KALMIK gibi sanatçılara teklif götürülmüştür. Bu eserler sayesinde, yapılara estetik nitelik kazandırarak, sanatın günlük hayatın bir parçası olması hedeflenmiştir. Bu eserler, yapıların inşasının bitiminin ardından, 1960'larda tamamlanmıştır (Şekil 9) (Özdoğan, 2020).

Şekil 9. 4. Levent cephe mozaikleri, Bedri Rahmi Eyüboğlu (Özdoğan, 2020)

Sözen'e (1984) göre nüfusun hızla artışı, toplumsal ve ekonomik koşulların neden olduğu göç olgusu büyük kentlerin çehresini değiştirmeye ve mevcut problemlere yenilerini eklemeye devam etmiştir. Gecekondulaşmaya karşı gereken önlemler alınamadığından, kentlerin sağlıklı, planlı ve düzenli bir biçimde gelişmeleri de zorlaşmıştır. 1950 sonrası dönemde dengesiz ve plansız kentleşmenin neden olduğu gecekonducularla uluslararası mimarlık etkilerinin sebebiyet verdiği lüks yapılar bir arada var olmuştur (Sözen, 1984; Sağsöz vd., 2014).

Tüm bu kentsel dönüşümlerin devamında Türkiye'de kendine özgü bir yapılaşma stili oluşmaya başlamıştır. Geleneksel mimarinin, modern dönem konut örneklerinin hepsi silinmeye başlamış ve şehirlerin tarihi dokusu kaybolmaya yüz tutmuştur (Balamir, 2003) Yoğun olarak 1950-1970 arasına denk gelen bu dönemde konut ihtiyacına yetişmek adına kooperatifleşme çalışmaları hız kazanmıştır. Blok apartman düzenleri özellikle İstanbul ve Ankara'da hızla yaygınlaşmıştır. Bu yeni mahallelerin önemli bir özelliği içerisinde konutlarda yaşayanların ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri okul, sağlık merkezi, dükkanlar gibi işlevleri barındırmasıdır. Müstakil yapılardan apartmanlara geçişte çekirdek aile şeklinde yaşama durumu artış gösterdiğinden zamanla iç mekanda küçülmelere gidilmiştir. Bazı işlevler önceliğini yitirerek plan düzeninde az ışıık alan geride mekanlar olarak tasarlanmaya başlanmış ve bu düzen doğal olarak dış cephelere de yansımıştır. Bu konutlarda prizmatik formlar, yatay pencere düzenleri gibi tasarım kararları korunsada hızlı yapılaşma cephelerde sadeliğe gidilmesine sebep olmuştur. Giriş cephelerinde balkonlarla, çıkıntılarla hareketlendirmeler görölse de arka ve yan cephelerde sade bir cephe kurgusu gözlemlenmektedir. Bu durum dönem konutunda estetik algıya verilen önemin azaldığı

yönünde yorumlanabilir (Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2014) (Şekil 10). Keyder (2001), 1960'lı yıllarda orta sınıfın ilgisinin, şehir dışındaki müstakil evlerden uzaklaşarak kent merkezinde, imkanlara ulaşımı rahat olan apartman dairelerine kaydığından bahsetmektedir (Görgülü, 2016).

Şekil 10. Mesa Çankaya Sitesi 2. bölüm (Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2014)

1980'lere gelindiğinde alt ve orta kesime hitap etmesi planlanan apartmanlara gücü yetmeyen halk gecekondulaşma hızını artırmış ve bunun önünün devlet tarafından alınamaması sebebiyle de kent dokusunda çarpık bir düzen oluşmuştur. Bu durum dönemin konut politikalarının yeterli olmadığı algısını herkesin gözünde pekiştirmiş oldu (Görgülü, 2016).

1.4.4. 1980 Yılı ve Sonrası

1980'lere gelindiğinde büyük şehirlere yapılan iç göçlerle kentleşme hız kazanmıştır. Bu göçler sebebiyle toplum yapısında sosyal ve kültürel farklılıklar ortaya çıkmıştır ve bu da konutlardaki karakteristik özelliklerin de çeşitlenmesine sebep olmuştur. Konut alanlarındaki küçülmeler, sermaye pazarının gelişmesine yönelik düzenlemelerle zamanla yeni arayışlara giren tüketim toplumunun konut ihtiyacını karşılamak için Toplu Konut alanları yaratılarak çözüm yoluna gidilmiştir. Bu alanda yasalar çıkarılmış, Toplu Konut

İdaresi kurulmuştur. Merkezi yönetimin konutlardaki etkisi azaltılmış, yetkilerin çoğu belediyelere kaydırılmıştır (Huniler, 2010).

Devlet eliyle bu ilerlemeler yaşanırken özel sektör de konut üretiminden büyük pay almaya başlamıştır. Başlangıçta orta gelir grubuna hitap edecek projeler yaptıkları söylenece de zaman içinde projeler hızla yüksek gelir grubunun taleplerine yönelik bir hal almaya başlamıştır. “Site” adı verilen bu yeni yerleşim alanları dışa kapalı tasarlanarak, rekreasyon alanları, alışveriş noktaları, berber, kreş gibi birçok işlev barındırıp içe dönük bir yaşam stili oluşturmaktaydılar. Cephelerde pahalı ithal malzemelerin kullanıldığı, çoğunlukla az katlı bu konutların tasarımında geleneksel konut mimarlığına öykünülse de tasarımcı olarak çok kez yabancı mimarların tercih edilmesi dikkate değerd (Sey, 1998; Zeylan, 2009). 90’lı yıllarda büyük kentlerde zengin kesimler halkın diğer kısmıyla karşılaşmak istemedikleri için kent dışlarına doğru yapay cennetler denilebilecek yapı alanları oluşturulmaya başlandı (Zeylan, 2009). Bu dönem yapılarında belirli bir cephe karakteristiği gözlemlemek zordur. Her kesimin birbirinden farklı taleplerine seri şekilde üretimde bulunan yapı sektöründe cepheler hedef kitlesine göre çeşitlenmektedir. Kimi zaman lüks gösterişli malzemeler, süslemeler, gösterişli doğramaların göze çarptığı tasarımlara denk gelinirken; kimi zaman da eski sayfiye evleri gibi, konaklar gibi bir mimari izlenmiş, Türk evi esintileri görülmeye devam edilmiştir (Zeylan, 2009) (Şekil 11).

Şekil 11. Kemer Country evleri (Kaynak: Zeylan, 2009)

2000’li yıllarda dışa kapalı yaşam tarzı fazlasıyla talep görmeye başladı. Yüksek güvenlik önlemleriyle dış dünyadan soyutlanan, kendi içinde neredeyse her gereksinimi karşılayan işlevlere sahip büyük ölçekli yapılara ev sahipliği yapan toplu konut alanları, toplumun kesimleri arasında büyük uçurumlar açılmasına ön ayak olmuştur (Zeylan, 2009).

Üst gelir grubu, bu dönemde villa sitelerden vazgeçerek, kent merkezlerinde düzenlenen bu yeni yaşam alanlarına taşınmaya başlamıştır. Yeni teknolojilerle donatılmış bu yerleşkelerde yaşama fikri insanları bir apartman dairesinde yaşama fikrine geri döndürmeye başlamıştır. Zamanla bu her şey dahil yaşama doğa da katılmaya çalışmasıyla, kat bahçeleri, dikey ormanlar gibi etmenler cephelerde kullanılmaya başlanmıştır. Kentlerde gecekondulaşmanın hız kesmediği bir tarafla birlikte tam aksi bir hayatın yaşandığı bambaşka bir kent yüzü birbiriyle kesişmeye devam etmektedir (Görgülü, 2016).

Literatürde yapılan bu okumalar sonucunda Türkiye tarihinde dönemlere bağlı olarak konut mimarisindeki değişimler Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1. Türkiye’de konut tasarım kararları kronolojisi

19.yüzyılın yarısından Cumhuriyet’in kadar olan süre	ikinci itibaren ilanına	• Sanayi devrimiyle birlikte gelişen teknolojiler ve üretilen yeni yapı malzemeleri sektöre giriş yapmıştır. Yeni teknolojiler, çok katlı konutlara geçişi kolaylaştırmıştır (Sağdıç, 1999). • Sıraevler ortaya çıkmıştır. Müstakil konut mantığı terk edildiği için konaklamada mahremiyet duygusu azalmaya başlamıştır (URL-1, 2022). • İdeolojik karışıklıkların baş göstermeye başladığı bu süreç, mimaride de 1.ulusal mimarlık akımıyla etkisini göstermiştir (Ünlüsoy, 2010). • Cephelerde süslemeler, Türk evi etkileri korunmaya çalışılmıştır (Erarslan & Çolak, 2021).
Cumhuriyet’in 1950’lere kadar geçen süre	ilanından	• Savaş sonrası yeniden kurulacak olan ülke için yeni teknolojilere uyum sağlama süreci başlamıştır (Bozdoğan, 2020). • Her alanda hızlı yenileşme hareketleri mevcuttur. 1.ulusal mimari akımı yerini daha yenilikçi ve Batılılaşma etkileri gösteren 2.ulusal mimari akımına bırakmıştır. Yeni gelenekselcilik yaklaşımıyla hem milli hem uluslararası bir mimari çizgi hedeflenmiştir (Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2014). • Cephe dilleri sadeleşmeye başlamıştır (Cengiz, 2019).

Tablo 1'in devamı

1950-1980 yılları arası	• Betonarme karkas yapıların inşaat sektöründe öne çıkmaya başlamasıyla çok katlı yapıların tasarımı kolaylaşmıştır (Batur, 1984). • Bina tasarımlarından giriş cepheleri önemli görülerek diğer cephelerde sadelik tercih edilmeye başlanmıştır (Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2014). • Müstakil ev anlayışını korumaya çalışan villa bölgeleri oluşturulsa da bu bölgelerin hemen bitişiğine kurulan blok apartman düzenleri mimari dokuyu karmaşık bir hale getirmeye başlamıştır (Sözen, 1984). • Farklı grupların ihtiyaçlarını karşılamak adına kooperatifleşme çalışmaları görülmeye başlanmıştır. Bu durumların devamında gecekondulaşmaların da artmasıyla çarpık kentleşme dediğimiz kavram ortaya çıkmıştır. Yerel mimari, modern mimari örnekleri bu kent dokusu içerisinde kaybolmaya yüz tutmuştur (Görgülü, 2016).
1980 yılı ve sonrası	• Daha çok imkana erişmek isteyen halkın yarattığı iç göç dalgası sebebiyle kentleşme hızlanmıştır. Bu durum kentlerde konut ihtiyacının artmasına sebep olmuştur (Huniler, 2010). • Artan konut ihtiyacını karşılamak için yapılan siteler, içlerinde barındırdıkları market, kreş gibi farklı işlevli alanlar sebebiyle dışa kapalı yaşam alanları olarak ortaya çıkmaya başlamıştır (Sey, 1998; Zeylan, 2009). • Bu dönemde cephelerde belirli bir karakteristik özellik gözlemlenmek zorlaşmıştır. Az katlı konutlarda yerel mimari etkileri sürse de çok katlı konutlarda cepheler modern teknolojilerin etkisine girmiştir (Zeylan, 2009). • 2000'li yıllarda bu içe dönük yaşamı barındıran yüksek katlı konutlara doğayı katma çabası kat bahçelerini, dikey ormanları doğurmuştur (Görgülü, 2016).

1.5. Türkiye’de Cumhuriyet Dönemine Geçiş ve Ankara’nın Türkiye Tarihindeki Önemi

1.Dünya Savaşı sonrası Anadolu coğrafyası fiziken ve manen oldukça yıpranmıştı. Halk umutsuzluğa kapılmış durumdaydı. Bir grup Türk aydını ise kurtuluş için çareler aramaktaydı. Bağımsızlığına düşkün Türk Milleti’nin düşman işgalinden kurtulmak için bir yol göstericiye ihtiyacı vardı. İşte bu dönemde Mustafa Kemal ve arkadaşları milletin kurtuluş güzergahını belirlemek için harekete geçmiştir. Bu hareket Anadolu’da birçok farklı alanda yenilikçi adımlar atılacak uzun bir sürecin kıvılcımı olmuştur. Türk Milleti kurtuluş mücadelesinden zaferle ayrıldığında yeni bir siyasi ideoloji ve düzen inşası zorunlu hale gelmiştir. Bunun akabinde de Cumhuriyet’in ilanı sonrası her alanda hızlı bir yenilenme ve gelişme planlaması yapılmıştır. Başkent seçimi de bu planlamanın kritik bir noktasıdır (Şimşir, 1991).

Türkler tarih boyunca birçok devlet kurmuşlardır. Devletler kurulurken o devletin merkezi olacak bir başkent belirlenmektedir. Devletlerin tarih sahnesine çıkış sürecine bakıldığında çoğunlukla; egemenlikleri altına aldıkları, güçlü bir tarihi olan şehirleri merkezlerine alıp imarını düzenleyerek kullandıkları görülmektedir. Yeni bir şehir inşa etme düşüncesine çoğu devlette rastlanmamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti’nin başkenti olarak seçilen Ankara o dönemlerde taşrada, sönük kalmış bir şehirdir. Oysaki geniş bir tarihsel süreç içerisinde incelediğimizde Ankara’nın birçok devletin geçiş güzergahı olduğu, doğu ile batı arasında bir durak olarak uzun bir geçmişe sahip olduğu görülmektedir (Durmuşoğlu, 2020).

Osmanlı İmparatorluğu sınırlarının geniş olduğu dönemlerde İstanbul, fethedilen şehirlerin kalbinde bir konumda bulunmaktaydı. Zaten birçok medeniyete sahiplik etmiş topraklarıyla başkent olmak için ideal bir coğrafyaydı. Ancak zaman içerisinde Osmanlı’nın gerileme dönemine girmesi ve Avrupa’daki topraklarını seri şekilde kaybetmeye başlamasıyla kentin jeopolitik avantajları azalmaya başlamıştır. İstanbul, ülke sınırına yakın bir konumdadır ve halihazırda boğazlardan tehdit altındayken, kara yoluyla ulaşımı da kolaydır. Neredeyse bir sınır şehri haline gelmiştir. Halbuki bir devletin başkentinin ilk akla gelen özelliği güvenilirliği olmalıdır (Şimşir, 1991).

Mustafa Kemal Paşa’nın Kurtuluş Savaşı boyunca devlet merkezini Anadolu’ya kaydırma planlarını eyleme koyduğu görülmektedir. Henüz 1919 yılındayken Mustafa Kemal ve arkadaşları Ankara’yı bir harekât merkezi yapmayı seçmiş ve 20. Kolorduyu bu merkeze kaydırmışlardır. Milli Mücadele’ye katkıda bulunmak isteyenler öncelikli olarak

Ankara'ya gelmiş ve buradan ihtiyaç duyulan yerlere dağıtılmışlardır. Tüm bu süreçlerin devamında Mebuslar Meclisi'nin toplanma zamanı geldiğinde Mustafa Kemal Paşa İstanbul'un güvenilir olmadığını ve bu toplanmanın Ankara'da yapılması gerektiğini vurgulamıştır. 1920'de meclisin açılması sonrası Ankara'nın başkent oluşu birçok kez önerilmiş ve ret cevabı almıştır. Lozan Barış Antlaşması Anadolu topraklarının işgalcilerden arınmasını sağladıktan sonra başkent mevzusu 13 Ekim 1923 tarihinde son kez ele alınmıştır ve mecliste kabul edilmiştir. Bu olaydan 16 gün sonra ise Cumhuriyet ilan edilmiştir. 24 Nisan 1924 günü kabul edilen Anayasa'da da resmiyete dökülmüştür (Şimşir, 1991).

Başkent olarak Ankara'nın seçilmesi, coğrafi avantajlarının yanı sıra eski ideolojiyi fiziken geride bırakmanın önemli adımlarından biridir. Türk Milleti için yeni bir ideoloji ile birlikte yeni bir başkent de inşa edilmiştir. Bu dönemde İstanbul ikinci planda kalmış ve Ankara'nın çorak toprakları üzerine modern bir Başkent kurulması fikri oluşturulmuş ve fiile dökülmeye başlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kendini kanıtlama ve Dünya siyasi haritasında yerini bulma yolculuğunda modernleşen dünyadan ilham alarak inşa edilmekte olan Başkent stratejik bir adımdır (Bozdoğan, 2020). Mimarinin toplumla bağlantısı kuvvetli olduğundan bu yenileşme sürecinin en çok fark edildiği alanlardan olmuştur. Yapılaşma konusunda fikren ve fiilen çalışmalar yoğunlaşmıştır.

1.6. Kentin Mimari Belleğinde Konutun Yeri

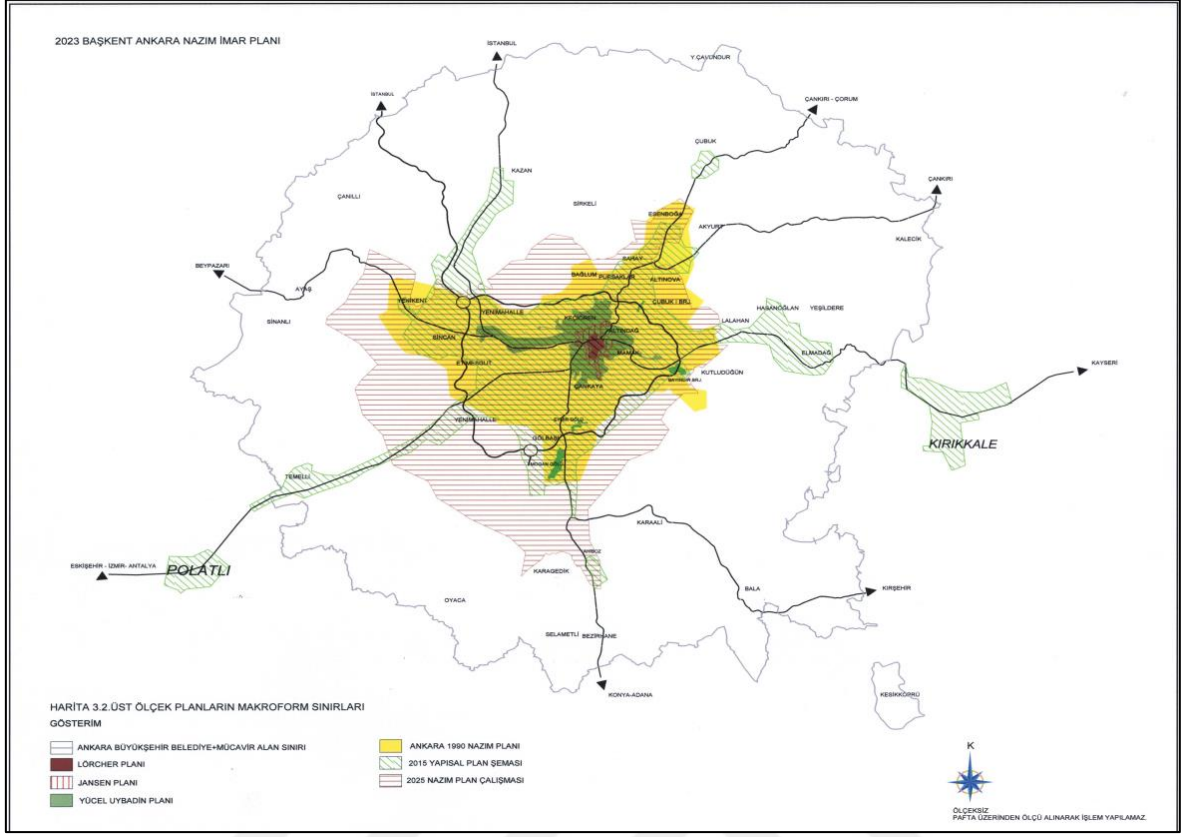
Tarih boyunca toplumsal yapı çeşitli sebeplerle sık sık değişime uğramıştır. Bu süreçte mimari üretimin öncelikleri sürekli değişse de insanın en temel ihtiyacı olan konutlar baştan beri var olmaktadır. Zamanla farklılaşan koşullar altında tekil ölçekte konutlardan, apartmanlara ve gökdelenlere bir dönüşüm gözlemlenmektedir.

Yapılı çevreler kent kültürünün görsel temsillerinin başında gelmektedir. Kentlerde yapı stoğunun önemli bir kısmını sivil mimari yapıları oluşturmaktadır. Sivil mimari yapıları içerisinde ise en çok payı konutlar almaktadır. Bu durumda; kentlerin genel atmosferini belirleyen yapı türünün, konut yapıları olduğu söylenebilir. Bu sebeple konut üretimi fiziki ve sosyal bağlamda detaylıca değerlendirilmeli ve tasarım süreci o şekilde ele alınmalıdır. Tek bir yapı gözünden bakarak değil, daha büyük ölçeklerde ortak yaklaşımlar benimsenerek ilerlenmesi kent dokusunun gelişimi için kritik önem taşımaktadır (Bingöl, 2015).

Konutun temel ihtiyaç olması sebebiyle yıllar içerisinde farklı oranlarda azalma ve artma olsa da konut üretimi hiçbir zaman durma noktasına gelmemiştir. Kent içinde

bulunduğu koşullar ne olursa olsun konut dokusuna dönemlere ait eklemeler mutlaka yapılmıştır. Bu konutların tasarımları ise doğal olarak dönemin teknolojileri, erişilebilir malzemeleri ve baskın mimari, mühendislik anlayışları çerçevesinde şekillenmiştir. Tüm bunlar aynı zamanda döneminin siyasi ve sosyoekonomik gündemi ile de etkileşim halinde ilerlemektedir. Bu nedenle; bir kentin mimarisi ile ilgili tarihi okumalar yaparken konut yapıları üzerinden ilerlemenin en makul yollardan biri olacağı öngörülmüştür.

Ankara özeline inildiğinde, Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren şehrin imarı için birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalarda bölgesel analizler yapılarak yapıların işlevsel, biçimsel, sosyoekonomik yönlerden kente dağılımı ile ilgili stratejik planlar oluşturulmuştur. Bu planlara sırasıyla bakıldığında; Lörcher Planı (1924-1932), Jansen Planı (1932-1957), Yücel-Ubaydin Planı (1957-1970), Ankara 1990 Nazım Planı, 2015 Yapısal Planı ve 2025 Planlama Çalışmaları görülmektedir. Bu planlamaların amacı, kente düzenli olarak katkıda bulunmaktır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında, devletin bütçesinin kamu binalarına ancak yetmesi sebebiyle konut üretiminin kooperatifleşme ile ilerletildiği anlaşılmaktadır (Cengizkan, 2022). Lörcher ve Jansen Planlarında başkentin konut dokusu 2 katlı Bahçelievler olarak belirlenmiştir. 1950'li yıllarda hızla artan nüfus sebebiyle ise yeni yerleşim alanları belirlenmesi gerekliliği doğmuştur. Bu sebeple 1957-1970 yıllarını içerisine alan Yücel-Ubaydin Planında 4-10 katlı binaların yapılabileceği özel inşaat bölgeleri belirlenmiştir. Bu dönem içerisinde 2 Ocak 1966'da yürürlüğe giren 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu devreye girmiştir. Sonraki yıllarda Ankara 1990 Nazım Planında kentin merkezindeki dokunun korunabilmesi amacıyla konut ve sanayi bölgelerinin kentin batısına doğru kaymasını hedefleyen "Batı Koridoru" düzenlenmiştir. Bu planın yürürlükte olduğu dönemde yap-satçı, müteahhit zihniyetiyle işleyen konut üretim anlayışı ortaya çıkmıştır. Ancak bu durum kentin sorunlarını çözmenin aksine karmaşıklaştırmıştır. Af öngörüsüyle gecekondulaşma eğilimi de artış göstermiştir. 1980 sonrası dönemde, ülke genelinde serbestleşme politikaları ve belediyelerle ilgili kanun değişiklikleri sonucunda yerel ölçekte uygulama değişiklikleri yaşanmaktadır. 2015 Yapısal Planında Batı Koridoru anlayışı korunsun da merkezin dışında, şehrin diğer yönlerine doğru da konut yerleşimleri öngörülmüştür. Bu plan kapsamında daha üst ölçekli ve detaylı kent çalışmaları hazırlanmıştır (Şekil 12) (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2006).

Şekil 12. Ankara kent planlarının bölgesel gelişimi (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2006)

1.7. Yöntemi Oluşturan Kuram ve Kavramlar

1.7.1. Mimaride Cephelerin Okunmasını Sağlayan Faktörler

İngilizce’de cephe anlamında kullanılan “façade” Fransızca bir kelime olup “ön yüz” ya da “yüz” anlamına gelmektedir. Cephe kelimesinin literatürde birçok farklı karşılığı bulunmaktadır. Türk Dil Kurumu’na göre cephe, “Bir şeyin veya yapının ön tarafta bulunan bölümü.” olarak tanımlanır (Türk Dil Kurumu, 2024). Gavin Ambrose, Paul Harris ve Sally Stone’un, Görsel Mimarlık Sözlüğü kitabına göre ise, bir binanın dış kabuğuna cephe denir. Cephe bir binanın tasarım üslubunu belli eden ayırt edici özellikler taşır (Ambrose vd., 2010). Ching, cepheyi; “Bir binanın bir yola veya kamusal bir mekana bakan ön yüzü veya herhangi bir yüzü” şeklinde tanımlar (Ching, 2014).

İnsanın temel ihtiyaçlarından biri barınma ihtiyacıdır. Sonrasında, sosyal, toplumsal ihtiyaçlar devreye girer, işlevsellik ve estetik aranır. Bu noktada mimarların görevi çok önemlidir. Kentsel açık alanlar insanların sosyalleşmesi, yaşadığı şehir ve coğrafya ile güven ilişkisi kurması ve aynı zamanda da doğayla iletişimde kalması için düzenlenirken,

insanların yaşamlarını sürdürdükleri yapıların cepheleri de binanın kimliğini, karakterini, yapıldığı dönemin etkilerini ve mimarın tarzını ifade eden ve iç-dış arasındaki bağlantıyı sağlayan arayüzler olarak ortaya çıkarlar. Mimari cepheler bir yapıda kullanıcının dışarıyla olan bağlantısını sağlar. Dışarıdaki insan içinse cepheler kenti algılamaları için bir dikey arayüz görevi görür. Kenti ölçeklendirir, şekillendirir, anlamlandırır (Mozaikci, 2017).

Toplumların mimaride dönemsel olarak aradıkları etmenleri bulabilmeleri adına mimari cepheler büyük önem taşır. Cepheler içeride de dışarıda da insan algısına hizmet ettikleri için tasarımlarından o kentin insanı, yaşayış tarzı, etkilendiği olaylarla ilgili birçok çıkarım yapılabilmektedir. Cepheler toplumun düzeninin ve kültürünün ifade edilmiş biçimidir. İnsanların mimari çevreyi algılama şekline bakıldığında zaman Ertürk'e (1991) göre bir yapıda ilk olarak yapının biçimi, cephesinin oranları algılanır. Bu durumda yapının cephesi insanın algılama sürecinde büyük rol oynamaktadır (Mozaikci, 2017). Biçimsel özelliklerinin yanı sıra cepheler, inançları, kavramları, duyguları temsil eden simgeler olarak da görülebilir. Cephelerin anlamsal değerini algılamak, formunu doğru analiz etmekten geçer (Şenyiğit, 2010). Cepheyi algılamak, niteliksel özelliklerini iyi anlamayı gerektirir. Özne, hareket ederek ve bulunduğu konuma bağlı olarak cephenin doku ve renk gibi malzeme özelliklerini daha rahat algılayabilir (Asar, 2013). Cepheleri şekillendirirken iç mekandan kopuk olmayan ama aynı zamanda sokak dokusu ile de uyumlu tasarımlar öncelikli olmalıdır. Bu ve benzeri birçok kriter baz alınarak tasarlanan cepheler şehirlerin sessiz ansiklopedisi halini almışlardır ve analiz edildiklerinde geçmişleriyle ilgili pek çok detaya ulaşmamızı sağlarlar.

Mimari cephelerin tasarımında rol oynayan birçok farklı etmen vardır. Yapının bulunduğu kentsel doku, döneminin sosyokültürel yapısı, işlev, ekonomi, teknoloji, estetik gibi faktörlere bağlı olarak bina cepheleri şekillenmektedir. Yapının öncelikli görevi, içinde oluşacak fonksiyona en uygun şekilde cevap verebilmesidir. Burada iç mekandan dışa doğru ilerleyen bir tasarım gözlemlenebileceği gibi, daha simgesel anlamlar yüklenerek işlevinden bağımsız tasarlanan yapı cepheleri de olabilmektedir. Louis Sullivan'ın "biçim, işlevi izler" sözü bu tasarım anlayışını açıklamak adına bir özet niteliğindedir (Zülkadiroğlu, 2013).

Her yapı içinde bulunduğu kent dokusuyla bir ilişki kurar. Çevrede bulunan diğer yapıların tasarım üslubu, yerleşimi, görsel algıdaki yeri ve hatta işlevi yeni yerleşecek yapının özelliklerini etkileyecektir. Bu, aynı zamanda kişiyi yapının bulunduğu kentin kendisiyle de bağlantı kurmaya götürür. Öncelikli olarak kentin iklimi, bitki örtüsü gibi faktörler yeni yapının malzeme seçimi, cephe tasarımının doluluk-boşluk ilişkisi ve

cephenin yönelimi gibi tasarım öğelerini doğrudan etkiler. Binanın çevresine bağlı bir başka faktörse halihazırda kentin sahip olduğu yapıli çevre ve onun kurallarıdır. Mevcut yerleşimin düzeni, bu düzeni belirleyen imar yasaları tasarımı kısıtlayıcı etmenlerdir. Son olarak kentin sosyokültürel altyapısı da bu başlık altında önemli bir belirleyicidir (Zülkadiroğlu, 2013). Yapı, içinde bulunduğı sosyal çevreyle kullanıcılar üzerinden direkt bir ilişki kurar. Sosyal çevreyle ilk bağı yapının cephesinin kurduğı unutulmamalıdır. Yerleşik halkın yaşam biçimine, kültürüne uygun bir tasarım yapının benimsenmesinde önem teşkil eder. Güvenç'e (1979) göre, "Farklı kültürler, farklı yaşam tarzlarını olduğı kadar, dünyayı farklı algılama biçimlerini ve farklı değer sistemlerini de simgeler" (Zülkadiroğlu, 2013).

Göz önüne alınması gereken bir diğeri olgu, ekonomi ve teknolojinin mimari yapılaşma üzerindeki etkisidir. Özellikle cephede malzeme seçimleri, tasarım kararları noktasında bu faktörler olumlu ve olumsuz olmak üzere farklı etkilerde bulunurlar. Kimi zaman bu alandaki engeller tasarımı kısıtlar ve biçimsel kaygıların geri plana atılmasına sebep olur. Kimi zaman ise, imkanlar yelpazesi geniş bir ortamda tasarım yapılıyorsa, bu durumun mimara açtığı özgürlük alanının sonucu olarak, cephe tasarımı çok yenilikçi yerlere gidebilmektedir. Yapıyı kullanacak kişilere, yapının kullanım amacına göre, cephe tasarımı, kullanılan malzemenin niteliğı ve ömrü, teknolojik imkanlar değışkenlik gösterir. Bazı durumlarda cephe aynı zamanda bir pazarlama aracıdır ve bu, binanın ilgi çekme potansiyelinin önemini artırmaktadır. Örneğın aynı kentte, az katlı bir konutta görsel olarak daha yerel bir temayla birlikte sağlamlığı ve ömrü ön planda tutulan malzemeler kullanılabilirken, büyük ölçekli bir yerleşim alanının tasarımında orayı bir cazibe merkezi haline getirmek, satışını kolaylaştırmak için daha modern ve yenilikçi yaklaşımlar, yeni teknolojilerin desteğıyle daha özgün formlar kullanılarak cepheler oluşturulabilmektedir. Tasarlanacak yapı bir alışveriş ve yaşam merkezi gibi insanları çekmeyi hedefleyen bir ticari merkezse daha estetik, daha rasyonel çizgiler ve teknolojiler kullanmaya yönelinecektir.

Son olarak değinilmesi gereken etmen, toplumların içinden geçtiğı tarihsel süreçler ve dönüm noktalarıdır. Bir yapıyı döneminin tarihsel kurgusundan bağımsız düşünmek neredeyse imkansızdır. İktidarlar, ideolojiler, tarihe damga vurmuş doğa olayları vb. birçok kırılma noktası, mimari tasarımın ve buna bağılı olarak cephelerin şekillenmesinde kilit rol oynamıştır. Cephenin temsil ettiğı şey farklılaştıkça insanlardaki algı da değışmektedir.

1.7.2. Cephe Tasarımında Yaklaşımlar: Gestalt Kuramı

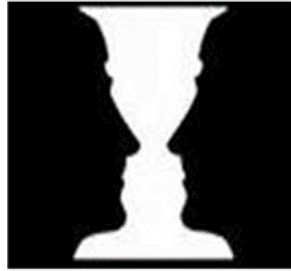
İlk olarak 20. Yüzyılda Almanya’da konuşulan Gestalt Kuramı, ruhsal olayları farklı bir bakış açısıyla yorumlamak için ortaya çıkan bir bakış açısını temsil etmektedir. Gestalt Almanca’da “biçim, şekil” gibi anlamlara gelmektedir. Arnheim (1977), Gestalt kelimesinin Almanca’da yerleştirmek, düzenlemek anlamına gelen “stellen” fiilinden türetildiğini söylemektedir (Araz Ustaömeroğlu, 2024). Dilimizde tam bir karşılığı yoktur, ancak “bütüncül” anlamında kullanıldığı söylenebilir. Werheimer, Wolfgang Kohler bu kuramın öncüleri olarak kabul edilmiştir. Sonrasında da bu kuram üzerine yoğunlaşan birçok fikir insanı bulunmaktadır (Açiler, 2024). Döneminde bu bakış açısını öne süren kuramcılar ruhsal olayları bütüncül bir şekilde ele alıp değerlendirme üzerine yoğunlaşmışlardır. İnsan psikolojisi açısından irdelendiğinde Gestalt psikolojisi insana bir bütün olarak bakar ve parçalarının toplamından çok daha fazlasını görmeye odaklanır. Bu kuram üzerine yapılan çalışmalarda, insanı sadece belli açılardan incelemenin o birey hakkında yeterli bilgiyi veremeyeceği savunulmaktadır. Toplumu da bu şekilde ele alan bu kurama göre birey, toplumdaki bağımsız ele alınamaz. İhtiyaçlarını karşılama noktasında bireyler çevre ile etkileşimde bulunmak zorundadırlar. Hayatı etkileyen her alanda uygun koşullar sağlandığında dışarıdan bakılan “bütün”, tek başına olan parçalardan daha anlamlı bir hale gelir (Açiler, 2024).

Gestalt psikologları biçim üzerine detaylı çalışmalar yapmışlardır. Biçimlerin “şekil-zemin” ilişkisinin üzerinde durmuşlar, şekillerin oluşumunda biçimlerin yapısının ve yakınlık derecelerinin etkilerinden bahsetmişlerdir. Gestalt teorisyenlerinin şeklin algısı ile ilgili çalışmaları aynı zamanda temel tasarımdaki ana ilkeleri de oldukça etkilemiştir (Lang, 1974). Lang (1987), “Creating Architectural Theory” adlı kitabında ise mimari kuramları, davranış bilimleri çerçevesinde insan davranışları ile ilişkilendirerek binanın çevresi ve estetik değerleri üzerinde durmuştur. İnsan algısının çalışma şekline ve Gestalt kurallarına değinerek incelemeler yapmıştır. Denel (1979), “A Method for Basic Design” kitabında Gestalt kanunlarının görsel dünyayı algılamak ve düzeni anlamlandırmak için önemli kriterler olduğunu vurgulamaktadır. Gestalt ilkeleri içerisinde en çok öne çıkanların yakınlık, benzerlik ve ortak hareketler kuralı olduğundan bahsetmektedir. Şekil organizasyonları ile ilgili denge, ritim, şekil-zemin ilişkisi gibi görsel anlatımı güçlendirme yollarından bahsederek formun geometrisinin ve rengin etkisine vurgu yapmıştır. Gestalt

kurallarına göre algı karmaşık uyarıları alarak basitleştirilmiş gruplara çevirmektedir (Araz Ustaömeroğlu, 1998).

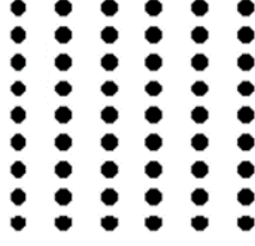
Tüm bu çalışmalara bakıldığında görülmektedir ki; Gestalt kuramı direkt olarak insanın estetik algılarını da etkilemesi sebebiyle tasarım alanında çokça kullanılan bir anlayış halini almıştır. Yaşadığımız evler, daha büyük ölçekte bakıldığında, yaşanan kentin düzeni gibi insan hayatını hem işlevsel hem estetik açılardan direkt olarak etkileyen bir alan olan mimari tasarım alanında da Gestalt kuramından çokça faydalandığı görülmektedir. Farklı kaynaklardan yapılan okumalar sonucu, çalışmada kullanılacak Gestalt ilkeleri; şekil-zemin ilkesi, yakınlık ilkesi, benzerlik ilkesi, tamamlama ilkesi, süreklilik ilkesi, basitlik ilkesi olarak sıralanabilir.

Şekil zemin ilişkisi insan algısını etkileyen en kritik noktalardandır. Mimarlıkta veya herhangi bir sanat alanında binanın veya nesnenin çevresinden bağımsız düşünülmesi söz konusu değildir. Üç boyutlu olduğu halde düzlem etkisi veren nesneler zemin olarak nitelendirilirken, hacimsel etki veren üç boyutlu görünümü olan nesneler şekil olarak ön plana çıkmaktadır (Araz Ustaömeroğlu, 1998). İzleyicinin görsel odağı bir yerde toplandığında geri kalan her şey o nesnenin ardında kalan zemin olarak algılanmaktadır. Bu ayrımı yapabilmek için kişi, tecrübelerinden faydalanır. Algısal düzenlemeyi daha genel bir çerçevede tanımlamak isteyen kuramcılar bu çerçeveye Pragnanz adını vermiştir. Zihnin şekil ve zemin olarak neyi seçeceği kişiden kişiye değişkenlik gösterebilmektedir. Zihin aynı anda tüm nesneleri görememektedir (Üstündağ, 2024) (Şekil 13).

Şekil 13. Şekil-zemin ilişkisi (Çokaslan, 2023)

Yakınlık ilkesi, zaman ve mekan düzleminde birbirine yakın olan öğelerin gruplandırılarak algılanması durumunu açıklamaktadır (Chang vd., 2007; Üstündağ, 2024). Bu duruma örnek olarak yan yana gelen noktaların çizgi şeklinde algılanması verilebilir. Zihin bu noktaları birleştirerek bütüncül bir şekil elde etmeye çalışmaktadır (Şekil 14).

Şekil 14. Yakınlık ilkesi (Çokaslan, 2023)

Benzerlik ilkesi mantık olarak basitlik ilkesiyle birlikte değerlendirilebilir. Nesneler fiziki olarak bir arada olmasalar bile zihnimiz onları renk, biçim, doku gibi özelliklerine bağlı olarak bir arada tutmaya çalışmaktadır (Üstündağ, 2024). Tasarımcılar bu ilkeyi kullanarak türü birbirinden bağımsız öğeleri niteliksel benzerlikler kullanarak bir bütünmüş gibi gösterebilirler (Şekil 15).

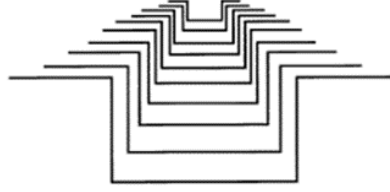
Şekil 15. Benzerlik ilkesi (Çokaslan, 2023)

Tamamlama ilkesine göre zihnimiz eksik parçaları olan bir görüntüde boşlukları doldurarak resmin bütününe odaklanmaya çalışmaktadır (Asif & Burton, 2021). Bu durum Gestalt prensiplerinin ana mantığında da olduğu gibi bütünü anlamaya olanak sağlamaktadır. Wertheimer (1938)'e göre gözün eksik parçaları tamamlayabilmesi için şeklin bütünlüğünü sağlamak ve geçmişteki formu hakkında bilgi sahibi olmak önemlidir (Üstündağ, 2024) (Şekil 16).

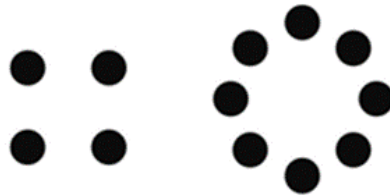
Şekil 16. Tamamlama ilkesi (Çokaslan, 2023)

Süreklilik ilkesi, gözün bir nesneyi takip ederek diğerine geçmesini ifade etmektedir. Bunun için de nesnelerin belirli çizgiler üzerinde sıralanması gerekir. Aynı yöndeki çizgi ve noktalar bir arada algılanmaktadır (Wertheimer, 1938; Üstündağ, 2024). Süreklilik sonu olmayan bir kavram olduğu için izleyici nesnenin gördüğünün ötesinde de devam ettiği fikrine kapılmaktadır (Şekil 17).

Şekil 17. Süreklilik ilkesi (Çokaslan, 2023)

Basitlik ilkesi, algının ilk etapta görseli en temel haliyle algıladığını söylemektedir. Göz öncelikle basit ve düzenli şekilleri algılamaktadır (Üstündağ, 2024) (Şekil 18).

Şekil 18. Basitlik ilkesi (Çokaslan, 2023)

1.7.3. Cephe Tasarımında Yaklaşımlar: Temel Tasarım Öge ve İlkeleri

Temel tasarım öğretisinin ilk adımları 1919'da Weimar'da kurulan Bauhaus Okulu ile atılmıştır. O zamana kadar süregelen; Yunan, Roma, Barok, Rönesans akımlarına dayanan tasarım yönelimleri Bauhaus'un kurulmasıyla birlikte yerini modern tasarım anlayışlarına bırakmaya başlamıştır (Araz Ustaömeroğlu vd., 2007). Hasol'un (1990) tanımıyla temel tasarım, farklı sanat dallarındaki prensiplerin ortak yasalarını, yöntemlerini göz önünde bulundurarak belirli bir sanat dalındaki ilkeleri amaç edinen bir disiplindir. Özetle, tasarım öğelerinin belirli ilkeler merkezinde bir araya getirilmesi temel tasarım mantığını oluşturmaktadır (Araz Ustaömeroğlu, 2024). Temel tasarım öğeleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Nokta: Nokta, yer belirleyici bir işarettir. Tek başına durgunluğu anlamlandırırken, sayısı arttıkça harekete, ritme, karmaşaya dönüşebilir. Belirli bir düzende doğru bir çizgi halini alabilirken, dağınık bulunduğu düzlemde yüzeysel etki yaratabilir.

2. Çizgi: Modern matematikte doğru nokta kümesi olarak tanımlanan çizginin tek boyutu vardır. Ancak algısı gereği genişliği de varmış gibi görünür. Yeteri kadar süreklilik sağlanıyorsa benzer öğelerin basit tekrarları da çizgi etkisi yaratabilir. Bu şekilde oluşan çizgiler dokusal etki bırakmaktadır. Lang (1974) ve Gürer (1990), çizginin yönünün önemini vurgulamıştır. Yatay çizgiler akla uygunluk, stabilite, kararlılık hisleri vermektedir. Dikey çizgiler ise katıyet ve keskinlik ifade etmektedir.

3. Biçim: Hasol (1990), biçimi tarih boyunca her türlü yapıya mimarlık niteliği veren ilk bileşen olarak tanımlamaktadır. Her türlü tasarım alanında vazgeçilmez bir elemandır. Ching (2014), biçimin görsel özelliklerini ölçü, renk, doku, konum, yönlenme ve görsel atalet gibi başlıklarla anlatmaktadır. Biçim ve form çoğunlukla aynı anlamda kullanılsa da formun biçimden daha kapsamlı olduğu yönünde görüşler vardır. Ching'in biçim tanımı da forma daha yatkındır. Form; çizgi, leke, biçim, renk gibi mekânsal öğelerin hepsini kapsamlı bir şekilde ele alınmasıyla oluşmaktadır denebilir.

4. Ölçü: Bir düzen içerisindeki elemanların boyutsal ilişkileri bu tasarım ögesi kapsamında ele alınmaktadır. Mimari bütün içerisinde bu düzenleme insana göre yapılmaktadır. İnsan ölçüsünün mimaride ana ölçek olarak alınması Rönesans'tan başlamaktadır. Le Corbusier ise bu konuda önemli çalışmalar yaparak insan vücuduna dayalı oran sistemini oluşturmuştur (Hacıbaloğlu, 1979).

5. Yön: Bu kavram çizgi ve biçimlerin izleyicisine göre durumunu ifade etmektedir. Burada da çizgide olduğu gibi yönelimler önemlidir Güngör'ün (2005) tanımlamalarına göre yatay yönler pasiftir ve güvensizlik hissi vermektedir. Dikey yönler ise aktiftir. Eğik yönler, hareketliliğe işaret etmektedir.

6. Aralık: Farklı ölçülerdeki şekil veya ortamların izleyicisi gözündeki etkisinde aralık ögesinin önemi büyüktür. Gerekliği işlevsellikte ve düzende kullanıldığında zengin bir görsel algı oluşturmaktadır. Günümüz fabrikasyon üretim mantığı bu kavramı tekdüzeliğe yaklaştırırsa da bu etkiyi kırmak yine tasarımcıların elindedir (Güngör, 2005).

7. Doku: Nesnelerin yüzey niteliklerin belirtmekte kullanılan tasarım ögesidir. Her yüzeyin insan duyularında bıraktığı farklı etkiler vardır. Bunlar dokunma ve görme duyusuyla algılanmaktadır (Hacıbaloğlu, 1979).

8. Renk-Ton: Renk, bilimsel olarak; ışınların nesnelere çarparak gözde oluşturduğu duyumlardan her biri olarak tanımlanabilir (Graves, 1951) (Gürer, 1990) (Hasol, 1999). Renkler görsel algısının yanında psikolojik olarak da insanı doğrudan etkilemektedir. Bazı dönemlerde renk kullanımı önemli bir noktayken, bazı dönemlerde geri planda bırakılmıştır. Bu durumda çoğunlukla mimari akımların etkisi olsa da yöresel kültür, gelenek ve görenekler gibi yerel etmenler de renk kullanımını etkilemiştir (Araz Ustaömeroğlu, 2024).

Temel tasar ilkelerine gelindiğinde, literatürdeki kaynaklarda farklı başlıklar altında incelendiği görülmektedir. Bu ilkelerin temeldeki amacı tasarımda yol göstermek, düzenlemeler yapmayı kolaylaştırmaktır. Örneğin Ching (2014), eksen, simetri, ritim, hiyerarşi, tekrar ve datum başlıkları altında incelemiştir. Gürer (1990) ise harmoni, kavram, kontrast, tekrar, birlik, egemenlik ve denge şeklinde ilkeleri kategorize etmiştir (Sağsöz & Aydın Öksüz, 2013). Bu çalışmada Güngör (2005)'ün "Görsel Sanatlar ve Mimarlık için Temel Tasar kitabında kullandığı kategoriler kullanılacaktır. Bu kategoriler şu şekilde sıralanabilir:

1. Tekrar: Birebir aynı veya birbirine çok yakın öğelerin bir arada kullanılmasıyla tasarımda nesnelerin birleştiriciliğinin sağlanmasıdır. Mimarideki örneklerle bakıldığında mekan içerisinde kolon ve girişlerin gerekli açıklıkları oluşturmak adına tekrarlanması verilebilir (Araz Ustaömeroğlu, 1998).

2. Ardışık Tekrar (Ritim): İki veya daha fazla birimin bir kurala bağlı kalınarak düzenli olarak yinelenmesi ile denge içinde bir akış elde edilebilmektedir. Mimari cephelerde belli bir düzen içerisinde doluluk boşluklar tasarlanmaktadır (Güngör, 2005).

3. Uygunluk (Harmoni): Diğer ilkelerin aksine tamamen aynı veya farklı nesneler yerine biçim, doku, renk, amaç vb. noktalarda birbirine hissedilir bir yakınlığı bulunan nesnelerin bir arada kullanılmasıdır. Bina tasarımlarında malzemelerin renk, doku seçimlerinde bir uyum gözlenerek seçilmesi buna örnek olarak verilebilir (Araz Ustaömeroğlu, 1998).

4. Zıtlık (Kontrast): Kurulmak istenen düzen içerisinde birbiriyle uyumu olmayan, karşıt fiziki özellikleri olan nesnelerin bir arada kullanılması durumudur. Bir uyuşmazlık yaratarak insanı düşünmeye itmek amaçlanmaktadır (Güngör, 2005).

5. Koram (Hiyerarşi): İki uç noktayı birbirine belirlenmiş bir kurala sahip bir dizi ile bağlayarak oluşturulan düzende aradaki bu köprüye koram denir (Güngör, 2005).

6. Egemenlik: Bir nesne grubunun ortam içerisindeki diğer gruplardan ayırt edici ve grubu öne çıkaran özelliklere sahip olması durumudur. Amaç veya biçim olarak diğer nesnelere üstünlük kuran nesne ön plana çıkmaktadır (Güngör, 2005).

7. Denge: Bu kapsamda oluşturulan düzen ortamında nesneler arasında baskın bir ayırım olmaz. Birbirinin önüne geçmeden, tasarımın odak noktasının nesnelerin ortak merkezinde kalmasını sağlama amacıyla kullanılmaktadır (Güngör, 2005).

8. Birlik: Farklı cisimler veya ortamlar bir araya gelerek birlik hali oluşturabilir. Bunun için farklı yollar denenebilir. En çok kullanılanlar uygunluk, egemenlik ve zıtlık yollarıdır.

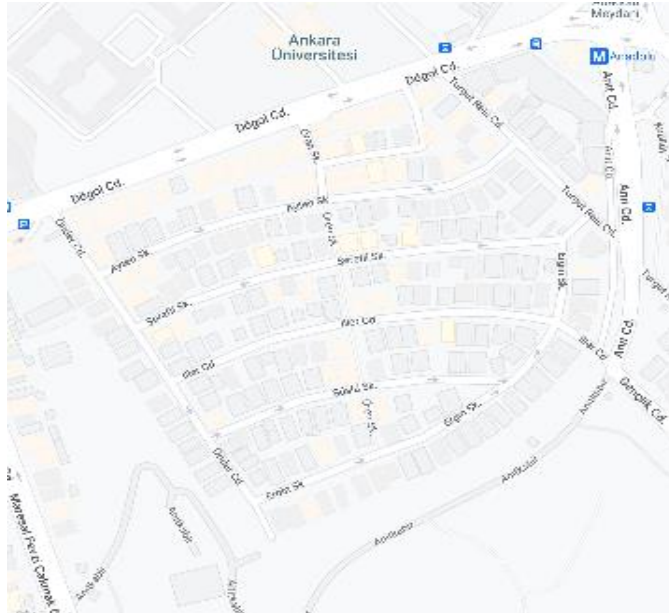
Düzenleme yapmak için bu ilkeler tek başına veya birkaç farklı kombinasyonla bir araya getirilerek kullanılabilir. Bu ilkeler kolaylık sağlamakta yol gösterir ancak sonuç tasarımcının elindedir (Güngör, 2005).

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Çalışma Alanının Tanıtılması

Ankara'nın sivil mimari belleğindeki biçimsel değişimi görselleştirmeyi hedefleyen bu çalışma için örneklem alanı, kentin ilk kooperatif yerleşimlerinden biri olan ve bugün değişimlerle birlikte halen varlığını sürdüren dokuyu barındırdığı için Mebusevleri Mahallesi olarak belirlenmiştir.

Mebusevleri Mahallesi, Çankaya belediyesi sınırlarındadır. Beşevler ve Anadolu Meydanı arasında kalmaktadır. Anıtkabir'i de içine alan semt, şehrin ilk kooperatif projelerinden birine ev sahipliği yapmaktadır. Cumhuriyet Halk Partisi'ne mensup bir grup milletvekilinin kurduğu İller Kooperatifi, kendilerine bir yerleşim bölgesi oluşturmak istemiş ve Tandoğan bölgesinden arazi satın almışlardır. Yapılacak konutlar için Emlak ve Eytam Bankası'ndan kredi temin edilmiştir. Mebusevleri yerleşkesi olarak bilinen bu alan, kuzeyinde Döğol Caddesi, doğusunda Anıt Caddesi, batısında Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi ve güneyinde Anıtkabir ile çevrelenmektedir (Bayraktar vd., 2013) (Şekil 19).

Şekil 19. Mebusevleri yerleşkesi (URL-2, 2024)

Proje için 1948 yılında yarışma açılmış ve yedi farklı proje seçilmiştir. Seçilen projelerde; tek katlı üç odalı, tek katlı dört odalı, tek katlı beş odalı, iki katlı dört odalı, iki katlı beş odalı ve iki katlı altı odalı A tipi ve B tipi şeklinde ayrılan yapılar bulunmaktadır. İnşa aşamasına gelindiğinde tek katlı konutlardan vazgeçilmiştir (Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2014).

Yapıldığı dönemdeki toplam konut sayısı bilinmese de alanın büyüklüğünden projenin kapsamı anlaşılabilmektedir. Yapıların ilk halinin fotoğraflarına ulaşamamıştır. 2013 yılında Bayraktar ve arkadaşlarının (2013) yaptığı, Ankara’da Yerleşim Ölçeğinde Modern Konut Uygulamaları çalışmasında Mebusevleri yerleşiminden geriye 12 yapı kaldığı tespit edilmiştir. Bu yapıların bazıları hala konut olarak kullanılırken bazıları bu işlevini yitirmiştir ve ticaret amaçlı kullanılmaktadır (Şekil 20) (Bayraktar vd., 2013).

Şekil 20. Mebusevleri planlamasından kalan yapılar (Bayraktar vd., 2013)

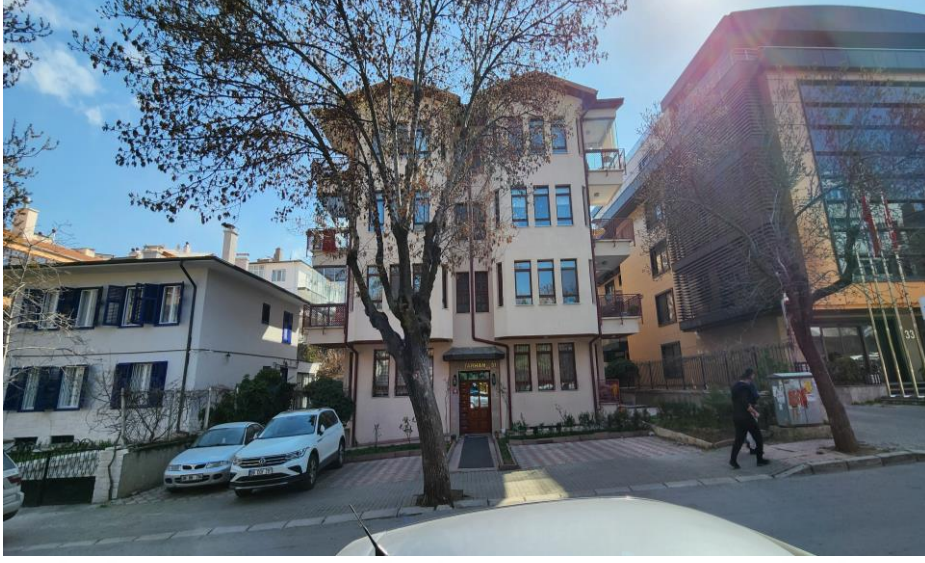
Yapıların tasarımına form olarak bakıldığında, temelde, tek bir prizmatik kütleden yola çıkarak şekillendikleri görülmektedir. Konutlar, üzerinde bulundukları yol ile ilişkilendirilmişlerdir. Kapalı mekanın açık mekanla ilişkilendirildiği bir arayüz olan balkonların, çoğunlukla yol cephelerinde konumlandırılması da bu fikri desteklemektedir. Topografyanın özelliği gereği kimi konutlara merdivenle girilmiş ve bu şekilde zeminde balkon veya teras şeklinde açık alanlar düzenlenebilmiştir. Bina girişleri yan cephelerden verilmiştir. Ön cephelerin bütün olarak görünmesi sağlanmıştır. Tasarımda kullanılan öğeler, geleneksel Türk konutundan izler taşımaktadır. Buna örnek olarak, zemin katlarda yığma taş

kullanımı, cephelerdeki pencere oranları, yapılardaki çıkmalar gösterilebilir (Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, 2014). Mebusevleri yerleşimindeki konutlar, kendilerine ait bahçeler içerisinde konumlanırken, (Şekil 21) mahalle ölçeğinde bakıldığında, yaşayanların rahatça kullanabileceği yeşil alanlar düzenlendiği görülmektedir (Şumnu, 2018). Semt genelinde tekdüze bir konut bölgesi tasarlamak yerine, yeşil alanlar ve yürüme yolları gibi dış mekan kullanımını da teşvik eden bir yaşam alanı oluşturmaya çalışıldığı görülmektedir.

Şekil 21. Mebusevleri cephe örneği (Yazarın kendi arşivinden)

Bu projeyi takip eden yıllarda, inşa edilen yapıların bir kısmı yıkılmıştır. Çalışma alanında yapılan gözlemlerde yıkılan bazı yapıların yerine 2 farklı yaklaşımla bina oluşturulduğu saptanmıştır. 1. yaklaşım müstakil ev anlayışını devam ettirmek ve mevcut dokuyu korumaya çalışmak yönündedir. Bu anlayışla yapılan müstakil evlerde Mebusevleri konutlarına benzer cephe tipolojisi kullanılmış ve alana uyumlu binalar oluşturulmuştur. 2. yaklaşımda ise müstakil ev anlayışının terk edilmesi yönünde tasarım kararları alınmıştır. Bu yaklaşımla Ankara'nın artan nüfusu ve semtin konumundan dolayı oluşan rant kaygıları sonucunda apartmanlaşmaya gidilmiş ve bölgenin yapı stoğunda işlev farklılıkları ortaya çıkmaya başlamıştır. Böylece; başlangıçta sadece konut bölgesi olan alanda zamanla okul, iş merkezi, dernek ve vakıflar gibi kuruluşların da yer almaya başladığı bir dönem başlamıştır (Görgülü, 2016). Bu durumların sonucu olarak işlev ve biçim bakımından karmaşık bir düzene sahip sokak silüetleri ortaya çıkmıştır (Şekil 22).

Şekil 22. Müstakil konut, apartman ve ticari işlevler bir arada (Yazarın kendi arşivinden)

2.2. Alan Çalışmasının Amacı ve Yöntemi

Çalışmada, sivil mimari bellekte dönemsel arayışlara bağlı oluşan biçimsel değişimi konut cepheleri üzerinden okuyabilmek ve mevcut bir bölgede analiz ederek değerlendirmek amaçlanmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. Nitel araştırmalarda yoğun istatistikler ve sayısal algoritmalar yerine araştırmacının gözlemleri ve araştırılan konuya dair analizleri ön plana çıkmaktadır (Mallat, 2007; Baltacı, 2019). Nitel araştırmalarda geniş kapsamlı bir evren üzerinden inceleme yapmak yerine daha küçük ölçekli bir örneklem belirlenip detaylı irdelemesi yapılır; böylece veri kalitesini artırmak hedeflenmektedir (Neuman & Robson, 2014; Baltacı, 2019). Bu çalışmada örneklem alanı olarak Mebusevleri Mahallesi seçilmiştir. Örneklem alanına yapılan ziyaretlerde insan hareketliliği gözlemlenerek İller Caddesi özelinde inceleme yapılmasına karar verilmiştir. Seçilen yapılar, giriş cepheleri düzeyinde analiz edilecek ve okuyuculara bir rehber oluşturulacaktır. Bu analiz yapılırken literatür okumaları sonucu elde edilen sivil mimari belleğin değişimin tarihi çizgisi takip edilmiş ve mimari tasarım kararlarını etkileyen ilkeler referans alınmıştır.

Çalışmada 4 aşamada gerçekleşmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Çalışmanın aşamaları

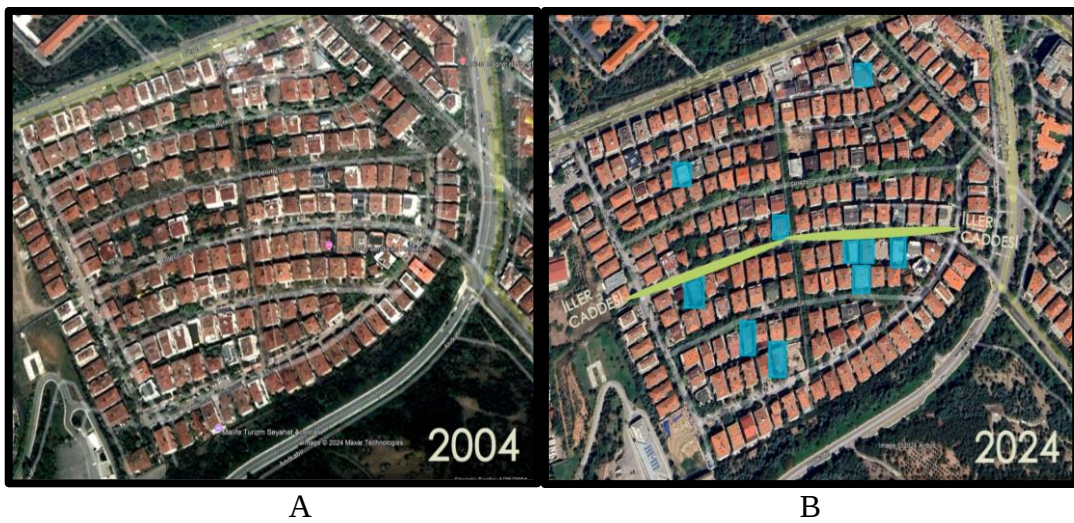
Birinci Aşama	Literatür Aşaması	Ülkede sivil mimaride zaman içerisindeki değişimler ve tasarımda ölçüt alınan kriterlerle ilgili literatürü ve internet kaynaklarını tarayarak bilgi toplamak ve süreçteki problemleri ortaya koymak
İkinci Aşama	Alan Çalışması	Örneklem alanı olarak seçilen bölgede saptama ve gözlem çalışmaları yapmak, alanla ilgili alınan ilk tasarım kararlarından bugüne nelerin farklılaştığını göstermek için fotoğraflarla yerleşimin güncel durumunu belgelemek
Üçüncü Aşama	Analiz Çalışması	Literatürden elde edilen veriler ve alanda yapılan saptamalar sonucu oluşturulan analiz matrisleri aracılığıyla, seçilen bina cephelerini temel tasarım ve Gestalt kurallarını kullanarak analiz etmek
Dördüncü Aşama	Değerlendirme	Alan çalışması ve analizler sonucunda elde edilen verileri, literatür çalışmasından edinilen bilgilerle de bağdaştırarak değerlendirmek

Alan çalışması için Mebusevleri Mahallesi'ndeki yapılar analiz edilerek, Mebusevleri yerleşkesi için tasarlanan projeden kalan yapılar belirlenmiş ve fotoğraflanmıştır. Bu yapıların tespiti için, Başkent Üniversitesi bünyesinde yürütülen “Ankara’da 1930-1980 Yılları Arasında Sivil Mimari Kültür Mirası: Araştırma Belgeleme ve Koruma Ölçütleri Geliştirme Projesi” verileri göz önüne alınmıştır. Bu proje kapsamında, Bayraktar ve arkadaşları tarafından 2013 yılında yapılan tespit çalışmasında, yerleşkeye ait yıkılmayan Mebusevleri yapıları olduğu tespit edilmiştir (Şekil 23 A). Bu harita kullanılarak alanda yapılan gözlem çalışması sonucunda 2013 yılı sonrasında da yıkılmış Mebusevleri yapılarının olduğu tespit edilmiş ve harita üzerinde kırmızı karelerle işaretlenmiştir (Şekil 23 B).

Şekil 23. 2024 yılında yıkıldığı tespit edilen Mebusevleri yapıları

Alandaki saptamaların literatürdeki araştırmalarla karşılaştırılması sonucunda, 2024 yılında mahallede yıkılmadan kalan orijinal Mebusevleri yapılarının sayısının 9 adete düştüğü belirlenmiştir. Google Earth, Yandex gibi harita uygulamaları kullanılarak alana ait, elde edilebilen en net ve eski yerleşim görüntüsü 2004 yılına aittir. Şekil 24 A'da bu görüntü verilmiştir. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Parsel Sorgu uygulamasından alandaki binaların işlevine dair elde edilen verilerle, 2004-2024 yılları arasında karşılaştırma yapılmıştır. 2004 yılı sonrasında, ticari işleviyle semte dahil olmaya başlamış yapılar Şekil 24 B'de mavi kutucuklarla işaretlenerek gösterilmiştir.

Şekil 24. 2004-2024 arası semte dahil olan ticari işlevli yapılar

Bu incelemeler sonrasında semtte, müstakil konutlardan apartmanlaşmaya geçişi göstermek adına gözlemler sonucu seçilen İller Caddesi üzerindeki yapılar fotoğraflanmıştır. Yapıldıkları dönemin tasarım anlayışını yansıtan, mahallenin mimari dokusunda iz bırakan cepheler incelenmiştir. Çalışma için nesnel bir analiz oluşturmak adına seçilen yapıların cephe tasarımlarında temel tasarım ilkelerinin ve Gestalt kurallarının etkisi irdelenecektir. Elde edilen veriler literatür taraması sonucunda oluşturulan matris kullanılarak sunulacaktır. Bu alan çalışması sonucunda, semtin sivil mimari belleğindeki değişimin gözlenmesi ve Cumhuriyet dönemiyle birlikte mimari anlayışlardaki farklılaşmanın kentlere yansımaları konusunda, farklı bir yerleşim yeri üzerinden incelemelerle literatüre katkı sağlanması hedeflenmektedir. Analiz çalışmaları için kullanılacak tablo oluşturulurken literatürde benzer çalışmalar incelenmiş ve bu araştırmalardan referanslar alınmıştır. İncelenen bazı çalışmalar şu şekildedir.

Akkurt (2019), Diyarbakır'da üç farklı bulvardaki binaların insanlarda bıraktığı etkileri algı kavramı ve Gestalt ilkeleri üzerinden ilerleyerek analiz etmiştir. Onat (2020), Mimarlık, Form ve Geometri isimli kitabında, mimari formların üretimindeki temel yaklaşımları geometrik asal formlardan yola çıkarak irdelemiştir. Deniz ve Tokman (2022), tarihi yapılarda zamanla oluşabilecek tahribatların binanın görselinde ortaya çıkaracağı değişimleri, Tarsus'taki tarihi binaların cepheleri üzerinden Gestalt kuramını kullanarak incelemiştir. Akar ve Doraj (2023), Gestalt ilkeleri kapsamında dört bahçe yapılarını, tablolarla analiz etmişlerdir. Tablolar oluşturulurken cephedeki elemanlar şematik olarak gösterilip çıkarımlarda bulunulmuştur. Çalışma içerisinde çeşitli cephe örnekleri üzerinden analizler yapılarak bu düşünce desteklenmektedir.

İncelenen bu çalışmalar sonrasında yapı analizlerinde kullanılacak matris elde edilmiştir. Matrisin ilk sütununda yapının İller Caddesi üzerindeki konumu harita üzerinde gösterilecek ve cephe fotoğrafı verilecektir. Devamındaki üç sütunda ise cephe tasarımlarını daha iyi takip edebilmek adına soyutlamalar yapılacaktır. Bu soyutlamalarda sırasıyla; doluluk boşluk, ekleme eksiltme ve kütle etkisi ön plana çıkarılacaktır. Oluşturulan matrisin alt kısmında ise seçilen yapıların tasarımında etkili olduğu sonucuna varılan, Gestalt ve temel tasar ilkeleri işaretlenecektir (Tablo 3).

Tablo 3. Alan çalışmasında kullanılmak üzere oluşturulan analiz matrisi

Yapının Künyesi												
↓												
Vaziyet Planı ve Sokak Cephesi (Ön)			Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)				Cephe Soyutlaması (Ekleme-Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)		
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik

2.3. Seçilen Yapılar ve Cephe Analizleri

Örnekleme alanında yapılacak analiz çalışması için yapılar, tasarım kararları ve işlevlerine göre 4 ana başlıkta gruplandırılmıştır.

- 1. Grup: Mebusevleri projesinin orijinal halinden geri kalan yapılar
- 2. Grup: Sokak üzerinde Mebusevlerine uygun olarak yapılmış yeni müstakil evlerden seçilen yapılar
- 3. Grup: Mahallede sonradan oluşan apartman türü konut yapılar
- 4. Grup: Ticari işleve dönüşen yapılar

İlk grupta olan Mebusevleri projesinin ilk halinden geriye kalan yapılardan seçilen örneklerin cephe analizi yapılmıştır. İkinci grupta sokak üzerinde Mebusevleri yapılarına biçimsel olarak benzetilerek tasarlanan müstakil konutların cepheleri analiz edilmiştir. Bu iki grup yapıda öne çıkan tasarım ilkelerinin analizi sonrasında, üçüncü grupta yer alan, semtteki apartmanlardan örnekler seçilerek tasarım kararlarının devamlılığı irdelenmiştir. Çalışmada konut yapılarındaki biçimsel değişim izlerini takip etmek hedeflendiğinden, dördüncü grupta bulunan ve sadece ticari işlev barındıran yapıların cephe analizleri yapılmamıştır.

Analiz çalışmasının mahallede bulunan belirli bir sokakta yürütülmesinin sokak sürekliliğinin takibi ve daha net çıkarımlar yapılabilmesi adına daha uygun olacağı öngörüldüğünden çalışmada kullanılacak örnekler Mebusevleri Mahallesi'nin en işlek sokaklarından biri olan İller Caddesi üzerindeki konutlardan seçilmiştir. Bu sokağın seçimi için 6 ay arayla, toplam 3 kez Mebusevleri Mahallesi'ne gidilmiştir. Mahalledeki insan hareketliliği gözlemlenerek alanda insan yoğunluğunun fazla olduğu bölgeler belirlenmiştir. Ayrıca alandaki yapıların fonksiyonel dağılımı da göz önünde bulundurulmuştur.

Mahalledeki apartmanların geçmişine dair verileri elde edebilmek adına, Çankaya Belediyesi İmar Müdürlüğü ve Mebusevleri Mahallesi muhtarı ile görüşülmüştür. Belediyede başvuru birimlerinde, kişisel verilerin korunumu sebebiyle şahsa ait tapuların ruhsat tarihleri elde edilememiştir. Fakat görüşmeler sırasında, tez çalışması kapsamında; Cumhuriyet'in ilanından 1950 yılına kadar olan süre, 1950-1980 yılları arası ve 1980 sonrası şeklinde belirlenen tarih aralıkları belirtilmiştir. Görüşülen kişiler binaların, bu tarih aralıklarının hangisinde yapıldığını sözlü olarak ifade etmişlerdir. Yapılan araştırmalar sonucunda, İller Caddesi üzerindeki apartman yapılarının ve müstakil konutların 1980 yılı ve sonrasına ait olduğu tespit edilmiştir. Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne ait imar planları incelendikten sonra ticari işlevlerin semte dahil oluşunun da 1980 yılı sonrası dönemde olduğu görülmüştür. İller Caddesi üzerinde, 1980 yılı öncesine ait olan yapılar sadece Mebusevleri yapılarıdır (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2006). Binaların yapım yıllarına ait bu verilerin elde edilmesinde; Ankara'da 1930-1980 Yılları Arası Sivil Mimari Kültür Mirası Araştırma, Belgeleme ve Koruma Ölçütleri Geliştirme Projesi, Ankara Büyükşehir Belediyesi imar planları ve çeşitli gayrimenkul satış sitelerinin verileri kullanılmıştır.

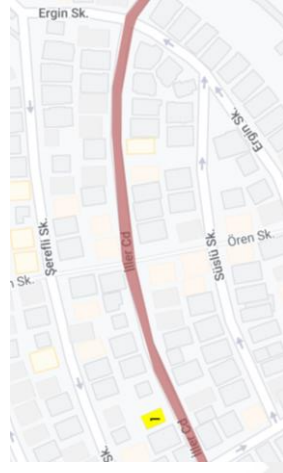
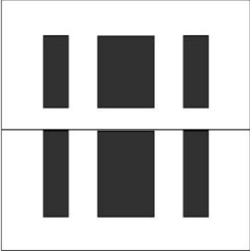
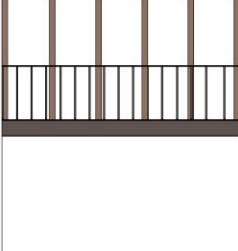
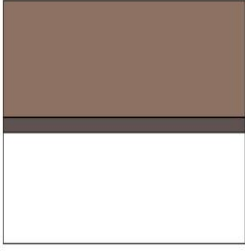
Fonksiyonel olarak bakıldığında, seçilen cadde üzerinde 3 adet orijinal Mebusevleri konutu, 3 adet Mebusevleri benzeri müstakil konut, 22 adet apartman ve 9 adet ticari işlevli bina bulunmaktadır. Tasarım ilkeleri kapsamında yapılacak analizler, konut işlevli binalar üzerinden yürütülmüştür. Cadde üzerindeki yapılar, analiz tablolarının kolay ilişkilendirilebilmesi için, ortak bir vaziyet planı üzerinde numaralandırılmıştır. Birinci gruptaki Mebusevleri yapıları sarı renkle, ikinci gruptaki müstakil yapılar yeşil renkle, üçüncü gruptaki apartman yapıları kırmızı renkle ve dördüncü gruptaki ticari işlevli yapılar mavi renkle işaretlenip, yerleşim sırasına göre numaralandırılmıştır (Şekil 25).

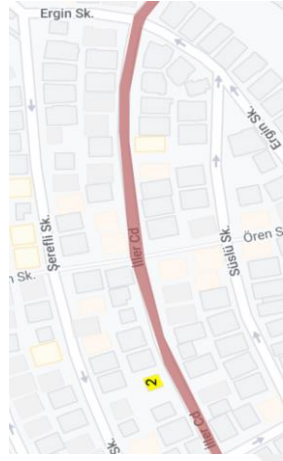
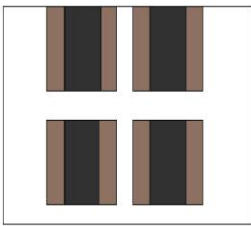
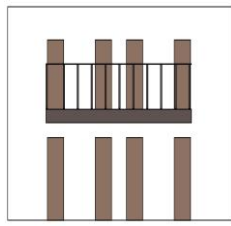
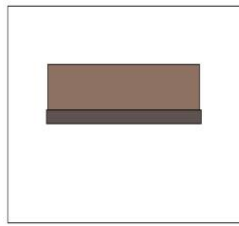
Şekil 25. İller Caddesi ve seçilen yapılar (Harita altlığı snazzymaps.com adresinden alınmıştır.) (URL-2, 2024)

Sonrasında oluşturulan analiz tablolarında, vaziyet planında gruplara atanan renklerden yola çıkarak, birinci grup yapıları S harfi ile, ikinci grup yapıları Y harfi ile, üçüncü grup yapıları K harfi ile kodlandırılmıştır. Literatürden edinilen bilgiler ışığında, alanda yapılan gözlemleri ve saptamaları doğru şekilde aktarabilmek için oluşturulan matris kullanılmıştır. Her tabloda, incelenen yapının vaziyet planındaki yeri işaretlenmiş, sokak cephesinin fotoğrafı eklenmiş ve cephe soyutlamaları yapılarak analiz matrislerine yerleştirilmiştir. Çalışmanın bu kısmında kullanılan tüm cephe fotoğrafları yazara aittir. Fotoğraflar, sokakların darlığı, bahçe duvarları, bitkiler vb. nedenlerle tam cepheden çekilememiştir. Yapılan analizlerin daha iyi anlaşılabilmesi için, gerekli soyutlamalar yapılarak tablolara eklenmiştir. Okuyucu, fotoğraf dışında soyutlamalarla da binaların kütle etkisi, dolu boş oranları hakkında fikir sahibi olarak analizleri daha iyi takip edebilir.

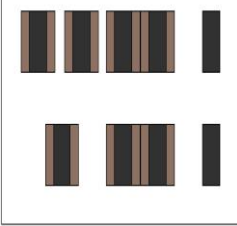
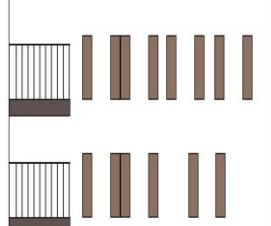
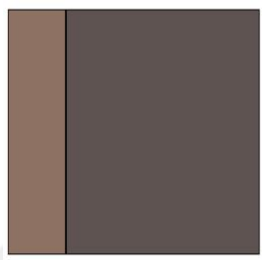
Tablo 4. (1. Grup yapı S1)- 4263 ada 19 parselde bulunan Mebusevleri yapısı analizi

4263 ada 19 parselde bulunan Mebusevleri yapısı analizi													
													
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön) S1				Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)			Cephe Soyutlaması (Ekleme-Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)			
													
				Pencere tipolojileri benzerlik göstermektedir. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır.			Balkon korkulukları ve dikmeler düzenli aralıklarla tekrar ederek ritim oluşturmaktadır. Korkuluklardaki dikey çizgilerin yakınlıkları bütüncül bir geometri halinde algılanarak süreklilik sağlamaktadır.			Yapıda dikey eksene göre simetrik denge etkisi vardır. Bina cephesinde renk ve doku olarak uygunluk görülmektedir. Uygunluk ve yakınlık ilkeleri bir arada kullanılarak simetrik denge ile birlik sağlanmaktadır.			
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi													
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri						
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik	
✓	✓				✓	✓		✓	✓		✓	✓	

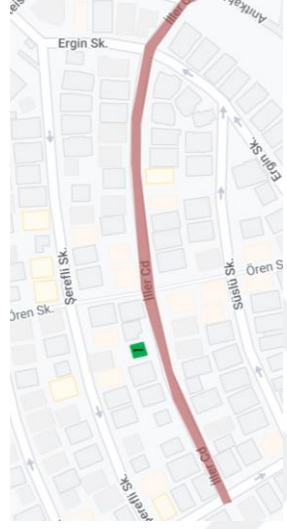
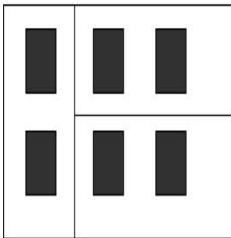
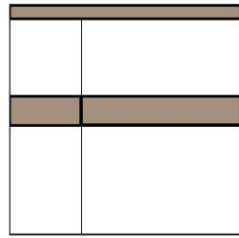
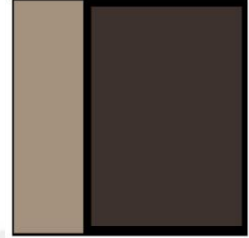
Tablo 5. (1. Grup yapı S2)- 4263 ada 18 parselde bulunan Mebusevleri yapısı analizi

4263 ada 18 parselde bulunan Mebusevleri yapısı analizi												
↓												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön)		Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)			Cephe Soyutlaması (Ekleme-Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)				
												
		Pencere tipolojileri benzerlik gösteriyor. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır.			Tabanda dörtgen forma yanal ekleme yapılarak balkon çıkması elde edilmektedir. Balkon korkulukları ve dikmeler düzenli aralıklarla tekrar ederek ritim oluşturmaktadır. Korkuluklardaki düşey çizgilerin yakınlıkları bütüncül bir geometri halinde algılanarak süreklilik sağlamaktadır.			Bina cephesinde biçim, ölçü, renk ve doku olarak uygunluk görülmektedir. Ayrıca balkon çıkması korkulukların da verdiği etkiyle egemenlik oluşturmaktadır. Cephede düşey eksene göre simetrik denge vardır. Uygunluk ve egemenlik ilkeleri bir arada kullanılarak simetrik denge ile birlik sağlanmaktadır.				
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓			✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓

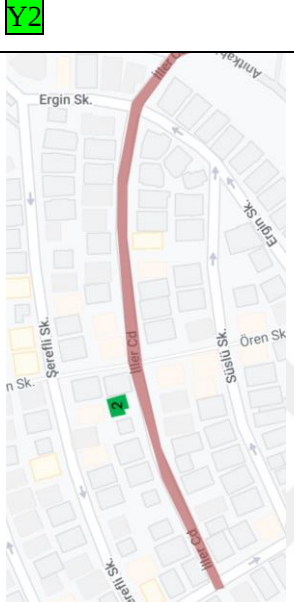
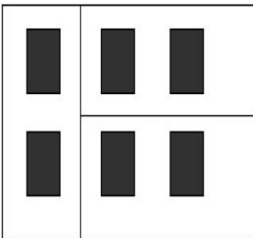
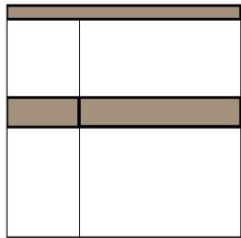
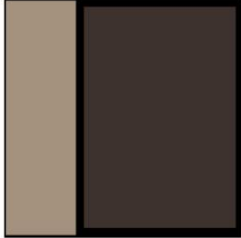
Tablo 6. (1. Grup yapı S3)- 4256 ada 7 parselde bulunan Mebusevleri yapısı analizi

4256 ada 7 parselde bulunan Mebusevleri yapısı analizi												
												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön)				Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)			Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)		
S3 												
				Pencere boşluk ölçüleri benzerlik ve tekrar göstermektedir. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır.			Tabanda dörtgen formdan, yanal eksiltme kullanılarak balkon boşlukları elde edilmiştir. Balkon korkulukları ve dikmeler düzenli aralıklarla tekrar ederek ritim oluşturmaktadır. Korkuluklardaki düşey çizgilerin yakınlıkları bütüncül bir geometri halinde algılanarak süreklilik sağlamaktadır. Çatı ve kat arasında kullanılan silme süreklilik sağlamaktadır.			Bina kütle etkisinde yanal eksiltme nedeniyle düşey eksene göre asimetrik denge algılanmaktadır. Cephe tasarımında renk, doku ve biçimsel açıdan uygunluk görülmektedir. Cephe ana hatlarıyla aynı oranda algılsa da pencere düzeninde farklılık görünen noktalar sebebiyle asimetrik denge gözlemlenmektedir. Bu iki ilkenin bir arada kullanılmasıyla birliğe gidilmiştir.		
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓				✓	✓		✓	✓		✓	✓

Tablo 7. (2. Grup yapı Y1)- 4263 ada 15 parselde bulunan müstakil yapı analizi

4263 ada 15 parselde bulunan müstakil yapı analizi												
↓												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön)				Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)			Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)		
												
				Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk ve doku benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramaların belli mesafelerde tekrarı ritim oluşturmaktadır. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır.			Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak balkon cephesi ön plana çıkarılmıştır. Çatı ve kat silmeleri süreklilik sağlamaktadır. Silmeler renk olarak doğramalarla uygunluk sağlamaktadır. Korkuluklarda kullanılan düşey çizgisel elemanların yakınlıkları bütüncül bir geometri halinde algılanarak süreklilik sağlamaktadır.			Cephede pencere düzeninden kaynaklı simetrik denge görülmektedir. Cephedeki ölçü, renk ve doku uygunlukları birlik oluşturmaktadır.		
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓				✓	✓		✓	✓		✓	✓

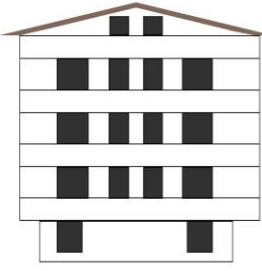
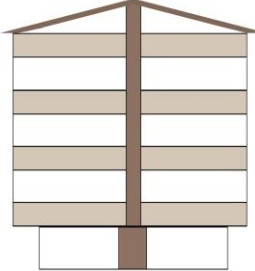
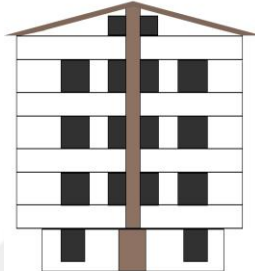
Tablo 8. (2. Grup yapı Y2)- 4263 ada 14 parselde bulunan müstakil yapı analizi

4263 ada 14 parselde bulunan müstakil yapı analizi												
↓												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön)				Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)			Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)		
												
				Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk ve doku benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramaların belli mesafelerde tekrarı ritim oluşturmaktadır. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır.			Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak balkon alanı elde edilmiştir. Çatı ve kat silmeleri süreklilik sağlamaktadır. Silmeler renk olarak doğramalarla uygunluk sağlamaktadır. Korkulukların yakınlıkları bütüncül bir geometri halinde algılanarak süreklilik sağlamaktadır.			Cephedeki ölçü, renk ve doku uygunlukları birlik oluşturmaktadır. Kütlenin sol tarafında boşaltma yapmış ve bu durum düşey aksta asimetrik denge oluşmasını sağlamıştır.		
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓				✓	✓		✓	✓		✓	✓

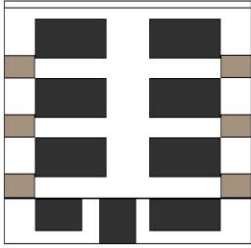
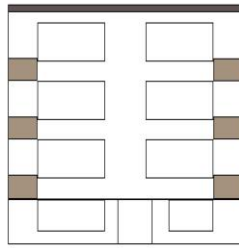
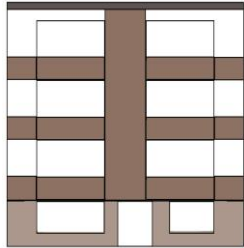
Tablo 9. (2. Grup yapı Y3)- 4256 ada 4 parselde bulunan müstakil yapı analizi

4256 ada 4 parselde bulunan müstakil yapı analizi												
↓												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön) Y3			Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)				Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)		
			Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk ve doku benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramaların belli mesafelerde tekrarı ritim oluşturmaktadır. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır.				Tabanda dörtgen forma yanal ekleme yapılarak balkon çıkması elde edilmektedir. Çatı ve kat silmeleri süreklilik sağlamaktadır. Silmeler renk olarak doğramalarla uygunluk sağlamaktadır. Korkulukların yakınlıkları bütüncül bir geometri halinde algılanarak süreklilik sağlamaktadır.			Cephede çıkmanın olduğu kısım balkon kullanımı ile birlikte egemenlik etkisi vermektedir. Cephede pencere düzeninden kaynaklı simetrik denge görülmektedir. Cephedeki ölçü, renk ve doku uygunlukları birlik oluşturmaktadır.		
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓			✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓

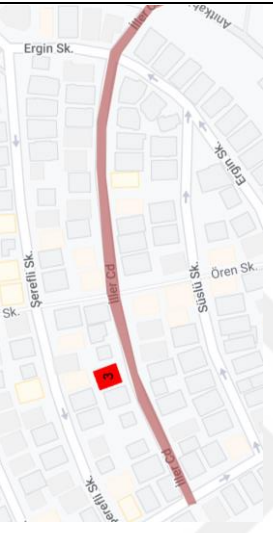
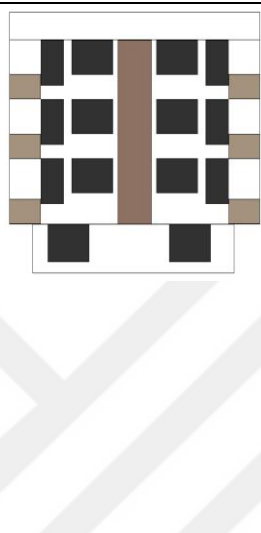
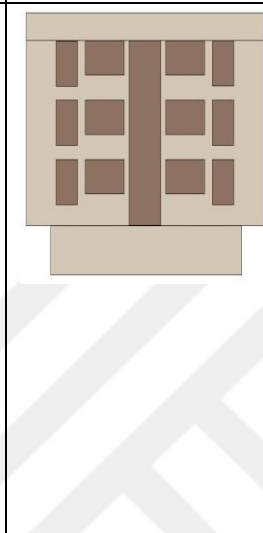
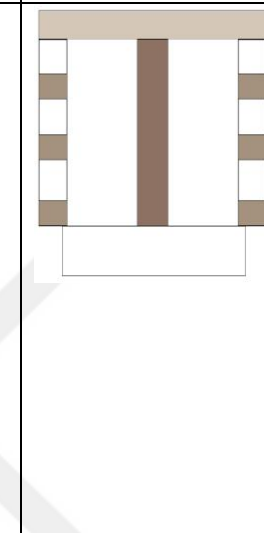
Tablo 10. (3. Grup yapı K1)- 4263 ada 1 parselde bulunan apartman yapısı analizi

4263 ada 1 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön) 			Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)				Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)		
												
			Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk ve doku benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramaların belli mesafelerde tekrarı ritim oluşturmaktadır. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır.				Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak giriş cephesi geride bırakılmıştır. Çatı ve kat silmeleri süreklilik sağlamaktadır. Silmeler renk olarak doğramalarla uygunluk sağlamaktadır. Cephedeki bu renk ve doku uygunlukları birlik oluşturmaktadır.			Cephede giriş aksı, üzerindeki pencerelerin yakın konumundan ve beşik çatının üçgen biçim algısının yarattığı zıtlıktan dolayı egemenlik etkisi vermektedir. Cephede simetrik bir denge görülmektedir.		
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓	✓		✓	✓	✓			✓		✓	✓

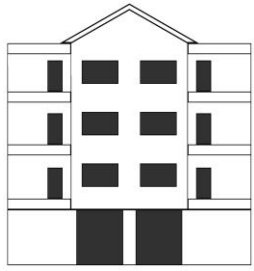
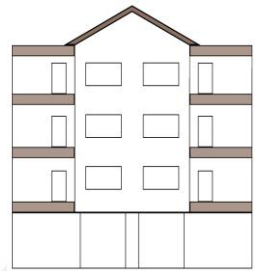
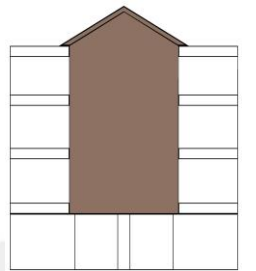
Tablo 11. (3. Grup yapı K2)- 4263 ada 17 parselde bulunan apartman yapısı analizi

4263 ada 17 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
↓												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön) 			Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)				Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)		
												
			Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk ve doku benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramaların belli mesafelerde tekrarı ritim oluşturmaktadır. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır.				Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak giriş cephesi geride bırakılmıştır. Çatı silmesi aynı doğrultuda devam ederek süreklilik sağlamaktadır. Silmeler renk olarak doğramalarla uygunluk sağlamaktadır. Cephedeki bu renk ve doku uygunlukları birlik oluşturmaktadır. Balkon korkulukları kısa aralıklarla tekrar ederek yakınlık ilkesine uygun şekilde bütüncül algılanmaktadır.			Cephede düşey eksenle simetrik bir denge gözlemlenmektedir.		
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓				✓	✓		✓	✓		✓	✓

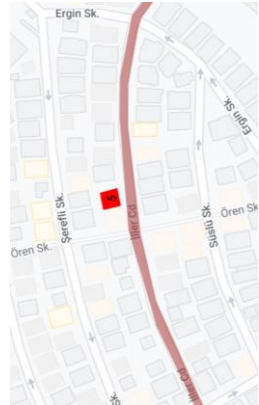
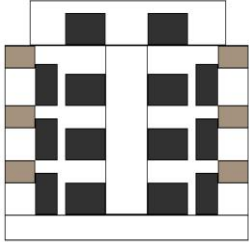
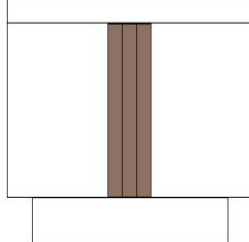
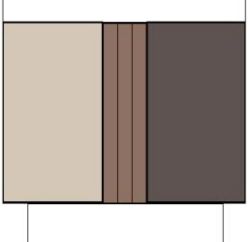
Tablo 12. (3. Grup yapı K3)- 4263 ada 16 parseldeki apartman yapısı analizi

4263 ada 16 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
↓												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön) 		Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)		Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)		Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)						
												
		Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk ve doku benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramaların belli mesafelerde tekrarı, her katın kurgusunun aynı oluşu ritim oluşturmaktadır. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır.		Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak giriş cephesi geride bırakılmıştır. Silmeler, doğramalar, cephe süslemesi renklerinin yakınlığı ile uygunluk sağlamaktadır. Cephedeki bu renk ve doku uygunlukları birlik oluşturmaktadır.		Çatı silmesi, cephe süslemesinin ve balkon örüntüsünün aynı hizada belli düzende tekrarı süreklilik sağlamaktadır. Cephe simetrik bir denge gözlemlenmektedir.						
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓				✓	✓			✓		✓	✓

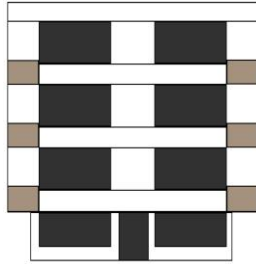
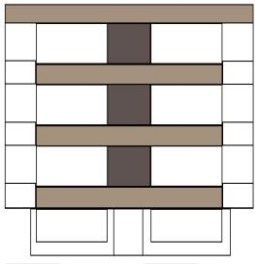
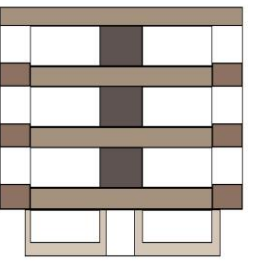
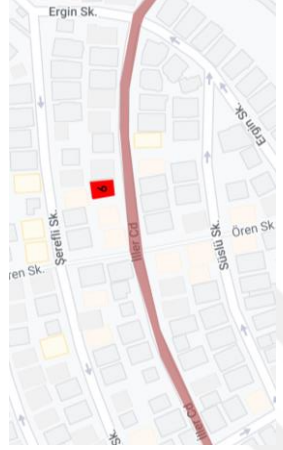
Tablo 13. (3. Grup yapı K4)- 4259 ada 1 parseldeki apartman yapısı analizi

4259 ada 1 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön) 		Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)			Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)				
												
		Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk ve doku benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramaların belli mesafelerde tekrarı, her katın kurgusunun aynı oluşu ritim oluşturmaktadır. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır.			Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltmeler yapılarak giriş cephesi geride bırakılmış ve balkon alanları elde edilmiştir. Silmeler, doğramalar, cephe süslemesi renklerinin yakınlığı ile uygunluk sağlarken orta aksın üçgen bitiş zıtlık oluşturmaktadır. Cephedeki bu renk ve doku uygunlukları birlik oluşturmaktadır.			Çatı silmesi, cephe süslemesinin ve balkon örüntüsünün aynı hizada belli düzende tekrarı süreklilik sağlamaktadır. Cephede simetrik bir denge gözlemlenmektedir. Cephede orta aks doluluk etkisi ve üçgen bitiş ile egemen algılanmaktadır.				
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓	✓		✓	✓	✓			✓		✓	✓

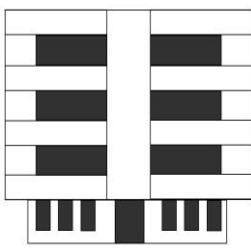
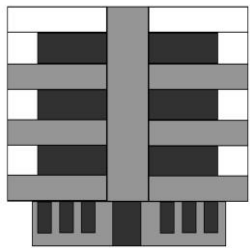
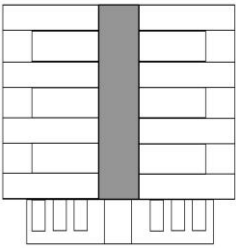
Tablo 14. (3. Grup yapı K5)- 4259 ada 21 parseldeki apartman yapısı analizi

4259 ada 21 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
↓												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön)		Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)			Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)				
												
		Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk ve doku benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramaların belli mesafelerde, düzenli tekrarı ritim oluşturmaktadır. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır.			Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak giriş cephesi geride bırakılmaktadır. Orta akstaki kaplama malzemesi, tasarımın kalan kısmında kullanılan malzemelerle renk ve doku olarak zıtlık içermektedir. Egemen bir cephe kaplaması kullanılması burada bir şekil-zemin ilişkisinin ortaya çıkmasına sebep olmuş ve bu süslemeyi ön plana çıkarmıştır. Cephedeki düşey çizgisel etkiler kendi içlerinde, yatay çizgisel etkiler de kendi içlerinde süreklilik sağlamaktadır.			Burada kullanılan cephe kaplaması tasarımda egemenlik göstermektedir. Cepheyi 3 parça halinde görüp incelediğimizde çıkımların sokağa mesafeleri farklıdır. Ortadaki cephe kaplamasının kademeli şekilde öne çıkması cephenin iki tarafı arasında bağlayıcı bir etki göstermektedir ve bu 3 kısımdan oluşan bölümlenme koram oluşturmaktadır. Bu uyumsuzluklar arasında ilişki kurarak denge oluşmasını sağlamaktadır.				
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓		✓	✓	✓	✓		✓		✓		✓	✓

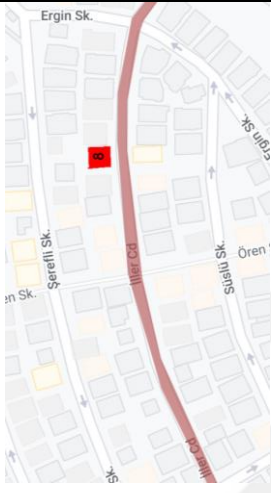
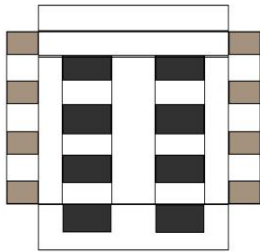
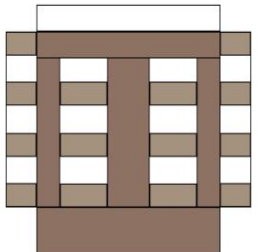
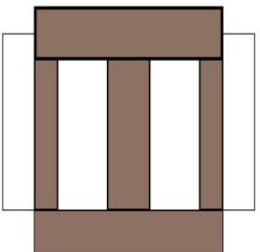
Tablo 15. (3. Grup yapı K6)- 4259 ada 20 parseldeki apartman yapısı analizi

4259 ada 20 parselde bulunan apartman yapısı analizi													
													
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön)		Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)			Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)					
													
					Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk ve doku benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramaların belli mesafelerde, her katta aynı düzende tekrarı ritim oluşturmaktadır. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır.			Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak giriş cephesi geride bırakılmıştır. Cephede orta hattaki kaplamalar, malzeme dokusu, derz kaydırmaları yapılarak oluşturulan desenleriyle ön plana çıkarak şekil-zemin etkisi göstermektedir.			Cephede farklı elemanların malzeme seçimindeki renk benzerlikleri uygunluk oluşturmaktadır. Cephede ilk tasarımda simetri olsa da sonradan kapatılan balkonlar sebebiyle asimetrik bir denge gözlemlenmektedir.		
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi													
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri						
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik	
✓	✓				✓		✓		✓			✓	

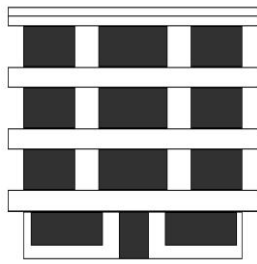
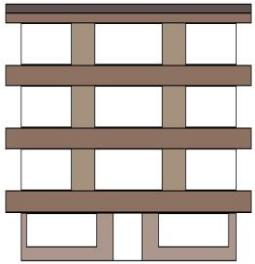
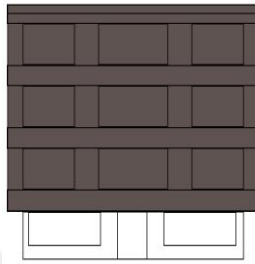
Tablo 16. (3. Grup yapı K7)- 4259 ada 19 parseldeki apartman yapısı analizi

4259 ada 19 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
↓												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön)		Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)			Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)				
												
		Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk ve doku benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramaların belli mesafelerde tekrarı ve oranlı bölünüşleri ritim oluşturmaktadır. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır.			Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak giriş cephesi geride bırakılmıştır. Aynı yöntemle ekleme yapılarak balkon alanları elde edilmiştir. Katlardaki dolu kısımlar aynı hatta ve aynı dokuda malzeme kullanımıyla devam ettikleri için süreklilik sağlamaktadır. Cephede kullanılan malzemelerde doku ve renk kullanımından uygunluk gözlemlenmektedir.			Cephede orta hatta bulunan bezeme şekil-zemin etkisi sonucu tasarımının kalanından ayrılarak daha önce algılanmaktadır. Cephede düşey eksenle simetrik bir denge gözlemlenmektedir. Cephede uygunluk ve benzerlik ilkelerinin bir arada kullanılması tasarımda birlik oluşturmuştur.				
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓	✓			✓	✓	✓		✓		✓	✓

Tablo 17. (3. Grup yapı K8)- 4259 ada 18 parseldeki apartman yapısı analizi

4259 ada 18 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
↓												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön)			Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)				Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)		
												
			Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk ve doku benzerlik ve tekrar göstermektedir. Balkonlar her katta aynı şekilde tekrar etmektedir. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır.				Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak giriş cephesi geride bırakılmıştır. Balkonlar ve aynı hizada devam eden kat doluluklarında aynı renk kullanılarak uygunluk sağlanmaktadır. Cephedeki bu renk ve doku uygunlukları birlik oluşturmaktadır. Cephe hareketlilikleri, balkon düzeni açısından simetrik bir denge bulunmaktadır.			Yol cephesine doğru yapılan çıkma, bu kısımdaki kaplamaların yola mesafesi ve kaplamadaki malzeme kullanımı sebebiyle egemenlik etkisi oluşturmıştır. Bu egemen etki sebebiyle zemin katta giriş içeride kalarak mahremiyet etkisi güçlendirilmiştir. Katlardaki dolu kısımlar aynı hatta ve aynı dokuda malzeme kullanımıyla devam ettikleri için süreklilik sağlamaktadır.		
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓			✓	✓	✓			✓		✓	✓

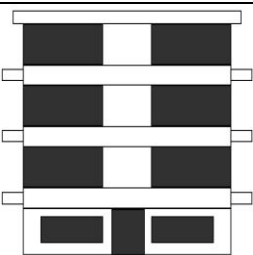
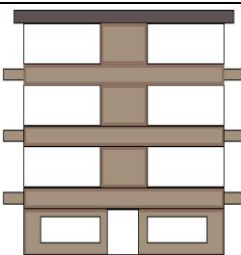
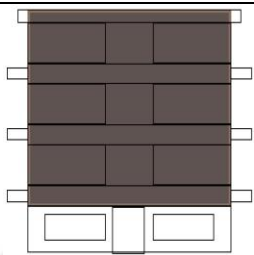
Tablo 18. (3. Grup yapı K9)- 4259 ada 17 parseldeki apartman yapısı analizi

4259 ada 17 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
↓												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön)		Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)			Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)				
												
		Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk ve doku benzerlik ve tekrar göstermektedir. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır. Kattaki yatay doluluklar aynı hizada tüm cephede devam ederek süreklilik sağlamaktadır.			Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak giriş cephesi geride bırakılmıştır. Aynı yöntemle balkon alanları elde edilmiştir. Balkonlar ve aynı hizada devam eden kat doluluklarında aynı renk kullanılarak uygunluk sağlanmaktadır. Cephedeki boyuna hatlardaki kaplamalarda aynı doku kullanılarak uygunluk sağlanmaktadır. Cephedeki bu renk ve doku uygunlukları birlik oluşturmaktadır.			Düşey ekseninde bakıldığında doğramaların, cephe kaplamalarının simetrik tekrarı gibi öğeler denge oluşturmaktadır.				
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓				✓	✓			✓		✓	✓

Tablo 19. (3. Grup yapı K10)- 4259 ada 15 parseldeki apartman yapısı analizi

4259 ada 15 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
↓												
Vaziyet Planı		Cephe Soyutlaması			Cephe Soyutlaması			Cephe Soyutlaması				
Sokak Cephesi (Ön)		(Doluluk-Boşluk)			(Ekleme- Eksiltme)			(Kütle Etkisi)				
K10												
		Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk ve doku benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramalar ölçüleri bakımından her katta tekrar göstermektedir. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır.			Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak giriş cephesi geride bırakılmıştır. Aynı yöntemle balkon alanları elde edilmiştir. Balkonlar ve aynı hizada devam eden kat doluluklarında aynı renk kullanılarak uygunluk sağlanmaktadır. Cephedeki bu renk ve doku uygunlukları birlik oluşturmuştur. Kattaki yatay doluluklar aynı hizada tüm cephede devam ederek süreklilik sağlamaktadır.			Cepheyi dikey aksta ikiye bölen cephe süslemesinin olduğu düşey hat şekil, arkasında simetrik olarak denge oluşturan cephe zemin etkisiyle algıda geri planda kalmaktadır. Bu durum şekil-zemin ilkesine örnek oluşturmaktadır. Bu düşey kütle, biçimde egemen hal almaktadır.				
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓			✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓

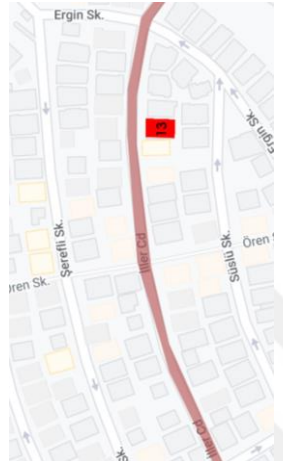
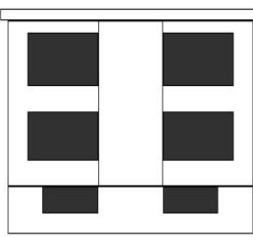
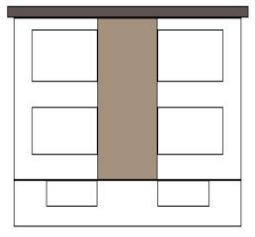
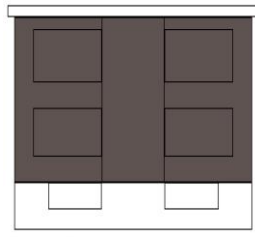
Tablo 20. (3. Grup Yapı K11)- 4259 ada 14 parseldeki apartman yapısı analizi

4259 ada 14 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön)		Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)			Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)				
												
		Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk ve doku benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramalar, ölçüleri bakımından her katta tekrar göstermektedir. Göz, ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır.			Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak giriş cephesi geride bırakılmıştır. Balkonlar ve aynı hizada devam eden kat doluluklarında aynı renk kullanılarak uygunluk sağlanmaktadır. Bu zıtlık ve uygunluk öğeleri bir arada kullanılarak tasarımda birlik oluşturmaktadır. Balkon korkulukları kısa aralıklarla tekrar ederek yakınlık ilkesine uygun şekilde bütüncül algılanmaktadır.			Cepheyi dikey aksta ikiye bölündüğünde biçimsel olarak simetrik denge gözlemlenmektedir. Zemin üstü katlarda yola çıkma yapılmıştır, giriş geri planda bırakılarak mahremiyet hissi verilmektedir. Ancak malzeme uygunluğu sebebiyle göz bir bütün halinde algılayarak görüntüyü tamamlıyor.				
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓				✓	✓		✓	✓	✓		✓

Tablo 21. (3. Grup yapı K12)- 4257 ada 10 parseldeki apartman yapısı analizi

4257 ada 10 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
↓												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön) K12			Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)				Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)		
			Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk ve doku ve ölçüleri benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramalar, ölçüleri bakımından her katta dişey aksta tekrar göstermektedir. Belli mesafelerdeki bu tekrar süreklilik etkisi oluşturmaktadır. Dörtgen ve dairesel olarak farklı ölçülerde ve akslarda yerleştirilmiş olan pencereler diğerleri ile zıtlık etkisi oluşturmaktadır.				Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak giriş cephesi geride bırakılmıştır. Cepheye farklı malzemeler kullanılmış ancak renk açısından uygunluk sağlanmaktadır. Birinci kat üstündeki katlarda aynı şekilde tekrar eden doğramaların eksikliğini birinci katta göz devamlılık içerisinde algılayarak görüntüyü tamamlamaktadır.			Kütle yola mesafesi açısından farklı mesafelerde çıkmlar yapılarak kademelendirilmiştir. Cephedeki kırılmanın etkisiyle asimetrik denge algılanmaktadır. Üst katta, sonradan kapatıldığı düşünülen çatı bitişi, bu haliyle egemen görünmektedir.		
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓	✓		✓	✓	✓			✓	✓	✓	

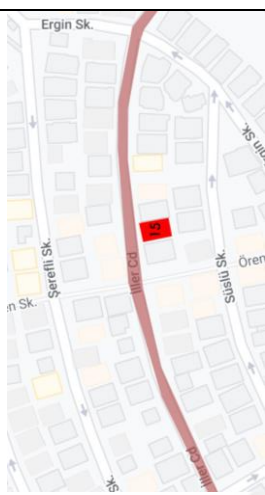
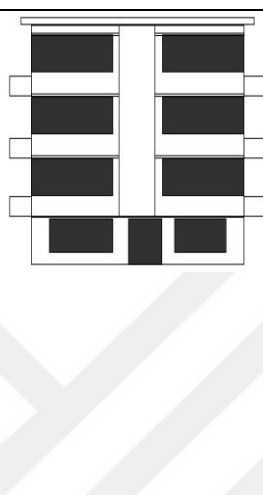
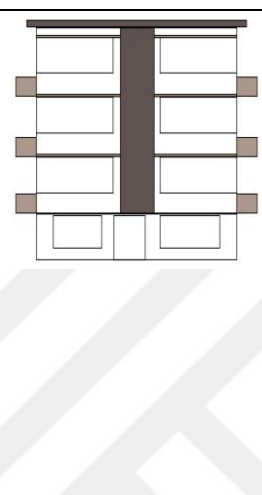
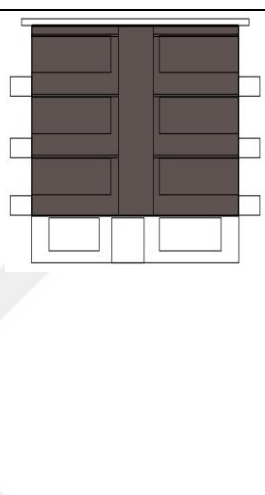
Tablo 22. (3. Grup yapı K13)- 4257 ada 7 parseldeki apartman yapısı analizi

4257 ada 7 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
↓												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön) K13			Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)				Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)		
												
			Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk, doku ve ölçüleri benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramalar, ölçüleri bakımından her katta dikey aksta tekrar göstermektedir. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır.				Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak giriş cephesi geride bırakılmıştır. Cephedeki boşlukların geometrik açıdan aynı oranlarda kullanımı ve tekrarı uygunluk etkisi oluşturmaktadır. Çatı silmesi süreklilik göstermektedir.			Cephede simetrik denge görülmektedir.		
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓				✓				✓		✓	✓

Tablo 23. (3. Grup yapı K14)- 4257 ada 4 parseldeki apartman yapısı analizi

4257 ada 4 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
↓												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön) K14			Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)				Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)		
			Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk, doku ve ölçüleri benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramalar, ölçüleri bakımından her katta düşey aksta tekrar göstermektedir. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır.				Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak giriş cephesi geride bırakılmıştır. Çatı silmesi süreklilik göstermektedir.			Cephede yola mesafesi açısından üst katlarda çıkma kullanımı gözlemlenmektedir. Cephede düşey aksta simetrik denge görülmektedir. Tüm cephe boyunca aynı malzemenin, aynı akslarda tekrarı ve kullanımı uygunluk etkisi oluşturmaktadır. Denge ve uygunlukların bir arada kullanımı cephede birlik oluşturmaktadır.		
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓				✓	✓			✓		✓	✓

Tablo 24. (3. Grup yapı K15)- 4257 ada 3 parseldeki apartman yapısı analizi

4257 ada 3 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
↓												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön) K15			Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)			Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)			
												
			Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk, doku ve ölçüleri benzerlik ve tekrar göstermektedir. Göz, ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır. Silmeler, doğramalar ve cephe süslemelerinin aynı yönde devamlılığı ve pencerelerin benzer oranlardaki geometrisi uygunluk etkisi vermektedir.			Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak giriş cephesi geride bırakılmıştır. Cephede düşey aksta kullanılan süslemede renk ve doku açısından zıtlık gözlemlenmektedir. Bu düşey süsleme şekil-zemin ilişkisi kurularak ön planda algılanmaktadır. Çatı, kat silmeleri ve düşey süslemede süreklilik algılanmaktadır.			Cephede, düşey süsleme, renk, doku açısından zıtlık yaratarak egemen etki oluşmaktadır. Cephede simetrik denge görülmektedir. Kullanılan egemenlik ve zıtlık öğeleri birlik oluşturmıştır.			
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓

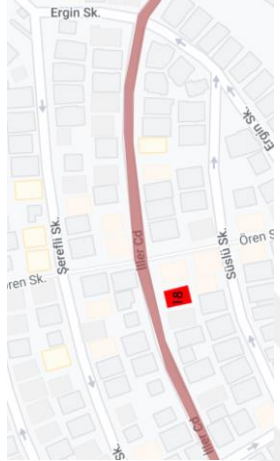
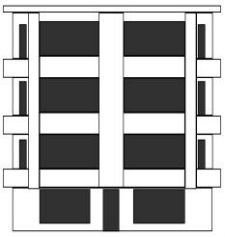
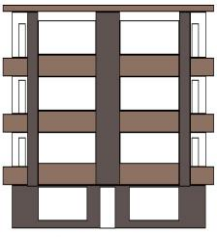
Tablo 25. (3. Grup yapı K16)- 4257 ada 2 parseldeki apartman yapısı analizi

4257 ada 2 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
↓												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön) K16			Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)				Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)		
			Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk, doku ve ölçüleri benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramalar, ölçüleri bakımından her katta düşey aksta tekrar göstermektedir. Göz ilk etapta cephelyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır. Katlarda dolu kısımların kullanımında biçim ve yön bakımından uygunluk bulunmaktadır.				Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak balkon alanları elde edilmiştir. Cephede düşey aksta kullanılan süslemede doku açısından zıtlık gözlemlenmektedir. Çatı silmesi süreklilik göstermektedir.			Cephede düşey aksta simetrik denge görülmektedir. Kullanılan uygunluk ve zıtlık öğeleri birlik oluşturmaktadır.		
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓	✓			✓	✓			✓		✓	✓

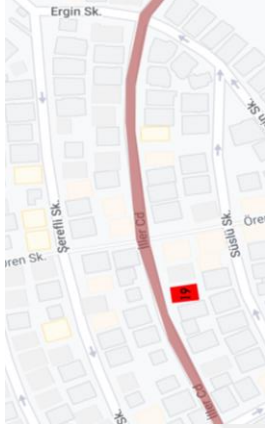
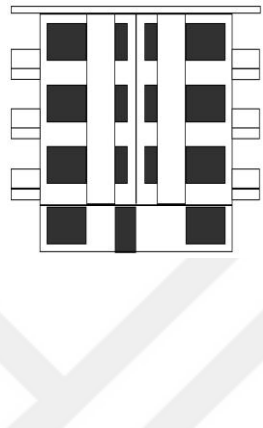
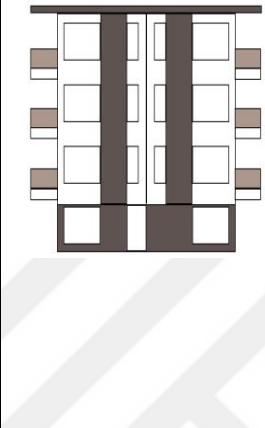
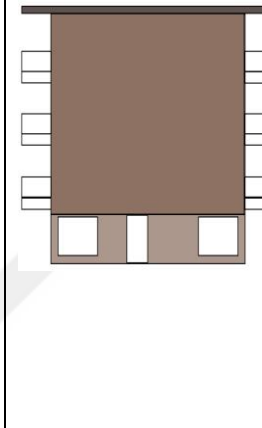
Tablo 26. (3. Grup yapı K17)- 4256 ada 11 parseldeki apartman yapısı analizi

4256 ada 11 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
↓												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön) K17			Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)				Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)				Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)	
			Pencere tipolojileri ve doğrama malzemelerindeki renk, doku ve ölçüleri düşey ve yatay akslarda benzerlik ve tekrar göstermektedir. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır. Katlarda dolu kısımların kullanımında biçim ve yön bakımından uygunluk bulunmaktadır. Çatı ve kat silmeleri süreklilik göstermektedir.				Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak giriş cephesi geride bırakılmıştır. Aynı yöntemle balkon alanları elde edilmiştir. Cephede balkonlarda, renk açısından zıtlık gözlemlenmektedir. Doğramalardan balkon boşluklarına geçişi, malzemenin ve aynı aksta devam eden doğramaların ve balkonlarda kullanılan rengin etkisiyle göz tamamlamaktadır. Cephedeki düşey kaplama kısmında renk doku zıtlığı ve şekil-zemin ilişkisi kurularak ön planda algılanmaktadır.				Cephede simetrik denge görülmektedir. Cephede kullanılan süsleme, renk ve doku zıtlığının da etkisiyle egemen etki oluşturmaktadır. Kullanılan egemenlik, uygunluk ve zıtlık öğeleri birlik oluşturmıştır.	
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓

Tablo 27. (3. Grup yapı K18)- 4256 ada 10 parseldeki apartman yapısı analizi

4256 ada 10 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön)		Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)			Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)				
												
		Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk, doku ve ölçüleri benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramalar, ölçüleri bakımından her katta düşey aksta tekrar göstermektedir. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır. Katlarda dolu kısımların kullanımında renk ve dokunun da etkisiyle yatay düşey yön zıtlığı ve sürekliliği algılanmaktadır.			Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak giriş cephesi geride bırakılmıştır. Aynı yöntemle balkon alanları elde edilmiştir. Çatı silmesi, katlardaki dolulukların aynı akslarda benzer malzemelerle tekrarı süreklilik göstermektedir.			Cephede simetrik denge görülmektedir. Üst katlar çıkma yaparak zemin katı geride bırakmıştır. Kullanılan egemenlik, uygunluk ve zıtlık ilkeleri birlik oluşturmuştur.				
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓		✓			✓	✓			✓		✓	✓

Tablo 28. (3. Grup yapı K19)- 4256 ada 9 parseldeki apartman yapısı analizi

4256 ada 9 parselde bulunan apartman yapısı analizi													
↓													
Vaziyet Planı				Cephe Soyutlaması			Cephe Soyutlaması			Cephe Soyutlaması			
Sokak Cephesi (Ön)				(Doluluk-Boşluk)			(Ekleme- Eksiltme)			(Kütle Etkisi)			
K19 													
				Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk, doku ve ölçüleri benzerlik ve tekrar göstermektedir. Orta aksta yer alan pencereler ölçü açısından diğerleri ile zıttır. Ayrıca, yakın konumlarından dolayı düşey bir şerit etkisi göstermektedir. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır. Katlarda dolu kısımların kullanımında biçim ve yön bakımından uygunluk bulunmaktadır.			Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak giriş cephesi geride bırakılmıştır. Aynı yöntemle balkon alanları elde edilmiştir. Çatı silmesi süreklilik göstermektedir. Ayrıca orta aksta doğramaların birbirine ölçü ve oran olarak yakınlığı da söz konusudur.			Cephede simetrik denge görülmektedir. Üst katlar çıkma yaparak zemin katı geride bırakmıştır. Orta akstaki farklılaşan ve yakın algılanan pencere dizisi giriş aksı ile birlikte egemen etki yapmaktadır. Kullanılan egemenlik uygunluk ve zıtlık ilkeleri birlik oluşturmıştır.			
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi													
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri						
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik	
✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	

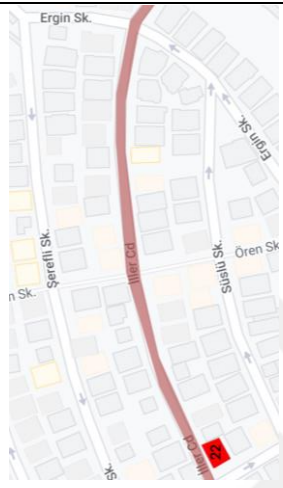
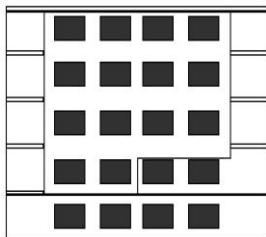
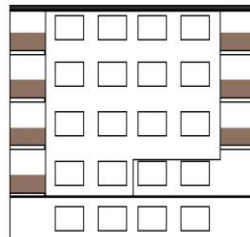
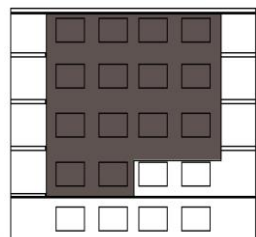
Tablo 29. (3. Grup yapı K20)- 4256 ada 8 parseldeki apartman yapısı analizi

4256 ada 8 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
↓												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön) K20			Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)				Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)		
			Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk ve doku benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramaların ve ortadaki mozaik süslemelerin belli mesafelerde tekrarı ritim oluşturmaktadır. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır. Balkonlar ve orta alanda kullanılan süsleme kendi aralarında süreklilik oluştururken, pencereler de düşey yönde ayrı bir süreklilik etkisi yaratarak ritim algısını güçlendirmektedir.				Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak giriş cephesi geride bırakılmıştır. Aynı yöntemle balkon alanları elde edilmiştir. Çatı ve kat silmeleri süreklilik sağlamaktadır. Cephe ortasındaki hattaki mozaik süslemeler süreklilik sağlıyor. Ve orta hattı bütün olarak algılatıyor. Cephenin simetrik oluşu denge sağlamaktadır.			Silmeler renk olarak balkonlarla ve mozaik süslemelerle uygunluk sağlamaktadır. Ancak süslemelerin malzemesi cephenin kalınlığıyla zıtlık oluşturmaktadır. Cephedeki bu renk uygunlukları ve doku zıtlıkları birlik oluşturmaktadır. Cephede simetrik denge etkisi güçlüdür.		
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓	✓			✓	✓			✓		✓	✓

Tablo 30. (3. Grup yapı K21)- 4256 ada 6 parseldeki apartman yapısı analizi

4256 ada 6 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön) K21				Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)			Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)		
												
				Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk, doku ve ölçüleri benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramalar, ölçüleri bakımından her katta düşey aksta tekrar göstermektedir. Bu doğramaların birbirine mesafesindeki yakınlık etkisi cephede bir orantı ve bütüncüllük sağlamıştır. Göz ilk etapta cepheyi doluluk-boşluk ilişkisi ile (basit haliyle) algılamaktadır.			Tabanda dörtgen formdan yanal eksiltme yapılarak giriş cephesi geride bırakılmıştır. Yanal eklemelerle ise balkon alanları elde edilmiştir. Pencere sık aralıklarla tekrar edilerek yakınlık ilkesi sonucu bütüncül algılanmaktadır. Çatı silmesi ve balkon korkulukları arasında renk olarak uygunluk görülmektedir.			Cephede simetrik denge görülmektedir. Üst katlar her iki yarıda da çıkma yaparak ön plana çıkmış, ortada kalan dar alanla zıtlık oluşturarak egemenlik etkisi yaratmıştır. Kullanılan egemenlik, uygunluk ve zıtlık ilkeleri birlik oluşturmuştur.		
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓			✓

Tablo 31. (3. Grup yapı K22)- 4256 ada 3 parseldeki apartman yapısı analizi

4256 ada 3 parselde bulunan apartman yapısı analizi												
↓												
Vaziyet Planı Sokak Cephesi (Ön) K22			Cephe Soyutlaması (Doluluk-Boşluk)				Cephe Soyutlaması (Ekleme- Eksiltme)			Cephe Soyutlaması (Kütle Etkisi)		
												
			Pencere tipolojileri ve doğramaların malzemelerindeki renk, doku ve ölçüleri benzerlik ve tekrar göstermektedir. Doğramalar, ölçüleri bakımından her katta düşey aksta tekrar göstermektedir. Doğramaların geometrisi ve dizilişinde uygunluk görülmektedir.				Tabanda dörtgen formdan her taraftan yapılan yanal eksiltmeler giriş cephesi geride bırakılmıştır. Balkon alanları elde edilmiştir. Ön cephede yapılan yanal eksiltmelerle simetri bozulup formla oynanmıştır.			Cephede düşey düzlemde asimetrik denge oluşmaktadır.		
Temel tasarım ve Gestalt ilkeleri analizi												
Temel tasarım ilkeleri							Gestalt ilkeleri					
Tekrar-ritim	Uygunluk	Zıtlık	Koram	Egemenlik	Denge	Birlik	Şekil-zemin	Yakınlık	Benzerlik	Tamamlama	Süreklilik	Basitlik
✓	✓				✓	✓			✓			

3. BULGULAR VE İRDELEME

3.1. Cephe Analizlerinden Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde, İller Caddesi üzerindeki farklı konut tiplerinin, temel tasarım ve Gestalt ilkeleri kullanılarak, biçimsel analizlerinin yapılmasıyla elde edilen çıkarımlar irdelenmiştir.

Birinci grupta, Mebusevleri yerleşiminden geriye kalan 3 adet müstakil konut bulunmaktadır. S1, S2, S3 kodlarına sahip bu yapıların cephe analizlerine bakıldığında hakim olan tasarım ilkeleri şu şekildedir.

Gruptaki tüm yapıların cephe tasarımında tekrar, denge, uygunluk, birlik, yakınlık, benzerlik, süreklilik ve basitlik, bir adet yapıda ayrıca egemenlik ilkesinin kullanıldığı görülmektedir. Cepheye ilk bakıldığında doluluk boşlukların algılanışı, basitlik ilkesini ön plana çıkarmaktadır. Yapıların hepsinde tekrar ilkesi gözlemlenmektedir. Aynı ölçülerde ve aynı malzemede doğramalara sahip pencerelerle, cephede gözlemlenebilen dikmelerde tekrarlar sağlanarak ritim duygusu oluşturulmuştur. Tüm yapılarda pencerelerde biçim ve ölçü benzerlikleri gözlemlenmektedir. Cephe ve doğramalara hakim renkler de uygunluk hissini desteklemektedir. Yapıların tamamında balkonlar öne çıkarılmış ve girişler yan cephelere gizlenerek sokak üzerinde balkonların etkili algılanışı sağlanmıştır. Balkon korkuluklarının birbirlerine mesafelerindeki yakınlık ilkesi sebebiyle yan yana gelen korkuluklar süreklilik ilkesini de destekleyecek şekilde akıp giden bir hat izlenimi vermektedir. Mebusevlerinden kalan yapılarda balkonlar karakteristik öge olarak algılanmaktadır. Uygunluk ve egemenlik ilkelerinin bir arada kullanımıyla cephe tasarımında birlik algısı verilmektedir. 1.gruptaki yapıların analizi sonucu öne çıkan veriler aşağıda grafik anlatımlarla gösterilmiştir (Şekil 26, 27).

Şekil 26. 1. grupta bulunan yapıların temel tasarım ilkelerine göre irdelenmesi

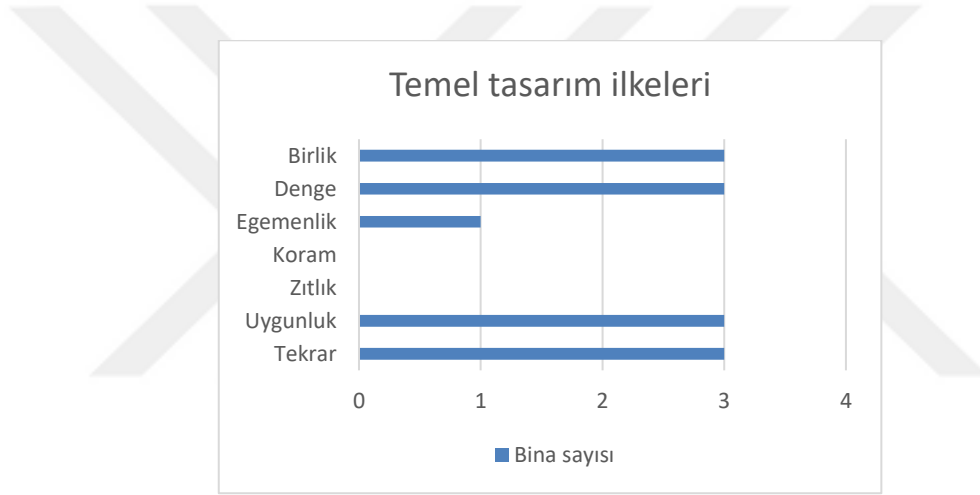

Şekil 27. 1. grupta bulunan yapıların Gestalt ilkelerine göre irdelenmesi

2.grupta, İller Caddesi üzerinde yapılan gözlem ve saptamalarla tespit edilen, Mebusevleri yerleşimine ait binaların bir kısmının yıkılmasıyla başlayan değişim sürecinin içerisinde, Mebusevleri projesindeki tasarım anlayışına benzer şekilde müstakil düzende inşa edilmiş 3 adet yapı bulunmaktadır. Y1, Y2, Y3 kodlarına sahip bu yapıların cephe analizlerine bakıldığında hakim olan tasarım ilkeleri şu şekildedir.

Gruptaki tüm yapıların cephe tasarımında tekrar, uygunluk, denge, birlik, yakınlık, benzerlik, süreklilik ve basitlik ilkelerinin eşit oranda hakim olduğu görülmektedir. Bir adet yapıda egemenlik gözlemlenmektedir. 2.grup yapılar üzerinden yapılan analizlere bakıldığında 1.gruptaki Mebusevleri yapılarının tasarımıyla birebir örtüştüğü saptanmıştır. Bu yapılarda da 1.grup yapılarındaki gibi cepheye ilk olarak bakıldığında algılanan düzeyin doluluk boşluklar oluşu, basitlik ilkesini ön plana çıkarmaktadır. Yapıların hepsinde tekrar ilkesi gözlemlenmektedir. Aynı ölçülerde ve aynı malzemede doğramalara sahip

pencerelerle, cephede gözlemlenebilen dikmelerde tekrarlar sağlanarak ritim duygusu oluşturulmuştur. Tüm yapılarda pencerelerde biçim ve ölçü benzerlikleri gözlemlenmektedir. Cephe ve doğramalara hakim renkler de uygunluk hissini desteklemektedir. Yapılarda balkonlar öne çıkarılmış ve girişler yan cephelere gizlenerek balkonlara sokak üzerinde bir egemenlik duygusu verilmiştir. Balkon korkuluklarının birbirlerine mesafelerindeki yakınlık ilkesi sebebiyle yan yana gelen korkuluklar süreklilik ilkesini de destekleyecek şekilde akıp giden bir hat izlenimi vermektedir. Uygunluk ve egemenlik ilkelerinin bir arada kullanımıyla cephe tasarımında birlik algısı verilmektedir. 2.gruptaki yapıların analizi sonucu öne çıkan veriler aşağıda grafik anlatımlarla gösterilmiştir (Şekil 28, 29).

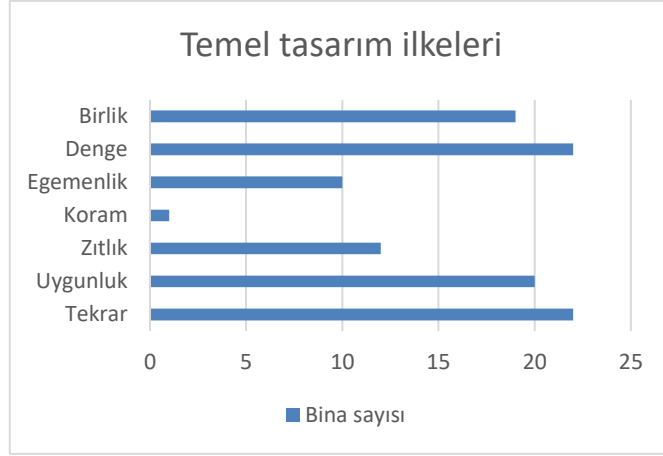
Şekil 28. 2. grupta bulunan yapıların temel tasarım ilkelerine göre irdelenmesi

Şekil 29. 2. grupta bulunan yapıların Gestalt ilkelerine göre irdelenmesi

3. grupta, İller Caddesi üzerinde yapılan gözlem ve saptamalara göre, Mebusevleri yerleşiminde biçimsel değişimin birçok açıdan gözlemlenebildiği çok katlı apartman yapılarından 22 adet bulunmaktadır. K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K21, K22 kodlarına sahip bu yapıların cephe analizlerine bakıldığında hakim olan tasarım ilkeleri şu şekildedir.

Apartmanlaşma sürecinde alınan biçimsel tasarım kararlarına bakıldığında ilk yerleşim planlanmasından farklı noktalara gidildiği anlaşılmaktadır. Bu grup yapılarının inşasıyla semtte gözlemlenen en önemli değişik semtteki müstakil yaşam ve az katlı konut algısının kırılmasıdır. Bu apartmanlarda Mebusevleri yapılarının aksine bina girişleri sokak cephelerinden verilmiştir. Gruptaki yapılarda hakimiyet oranı en yüksek olan ilkeler, tüm yapılarda rastlanan tekrar, denge ve benzerlik ilkeleridir. Sonrasında sırasıyla; uygunluk, basitlik, birlik, süreklilik, zıtlık, egemenlik, şekil-zemin, yakınlık, tamamlama, koram ilkeleri saptanmıştır. Bu yapılarda da 1. ve 2.grup yapılarındaki gibi cepheye ilk olarak bakıldığında algılanan düzeyin doluluk boşluklar oluşu tüm yapılarda basitlik ilkesini ön plana çıkarmaktadır. Yapıların hepsinde tekrar ilkesi gözlemlenmektedir. Aynı ölçülerde ve aynı malzemede doğramalara sahip pencerelerle, cephede gözlemlenebilen dikmelerde tekrarlar sağlanarak ritim duygusu oluşturulmuştur. Tüm yapılarda pencerelerde biçim ve ölçü benzerlikleri gözlemlenmektedir. Cephe ve doğramalara hakim renklerde yapıların bir kısmında uygunluk ilkesi hakimken, bir kısmında zıtlık yaratılarak ön plana çıkarılan cephe parçaları bulunmaktadır. Bina kütlelerinin sokak üzerindeki durumlarına bakıldığında, zemin katlarda yapılan eksiltmelerin, üst katların daha etkili algılanmasına neden olduğu söylenilebilir. Yapılarda balkonların bir kısmı korkuliksuz, bir kısmı korkuluklu düzenlenmiştir. Korkulukların birbirlerine mesafelerindeki yakınlık ilkesi sebebiyle yan yana gelen korkuluklar süreklilik ilkesini de destekleyecek şekilde akıp giden bir hat izlenimi vermektedir. Bütüncül bir algı yaratmaktadır. Yapıların tamamında, cephelerde hareketler denge içerisinde. Ancak 3 adet yapıda eksik köşeler ve doğramalar gözlemlenmiştir. Buralarda göz cephenin şeklini bütüncül olarak algılayıp eksikleri tamamlamaktadır. Cephe süslemelerine sahip 6 adet binada bu süslemeler renk, doku, yön olarak tasarımın kalanıyla ayrışarak şekil-zemin etkisi sonucu öncelikli olarak algılanmaktadır. Bir adet binada cephe parçaları arasında oransal bir hiyerarşik düzen bulunmaktadır. Uygunluk, zıtlık, egemenlik ilkelerinin bir arada kullanımıyla cephe tasarımlarında birlik algısı verilmektedir. 3.gruptaki yapıların analizi sonucu öne çıkan veriler aşağıda grafik anlatımlarla gösterilmiştir (Şekil 30, 31).

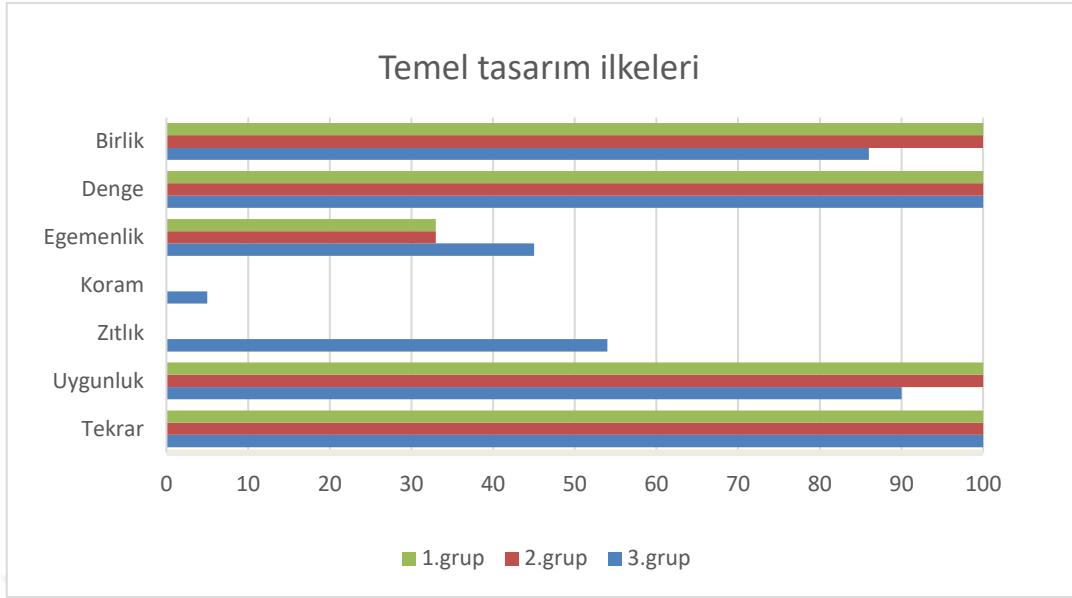

Şekil 30. 3. grupta bulunan yapıların temel tasarım ilkelerine göre irdelenmesi

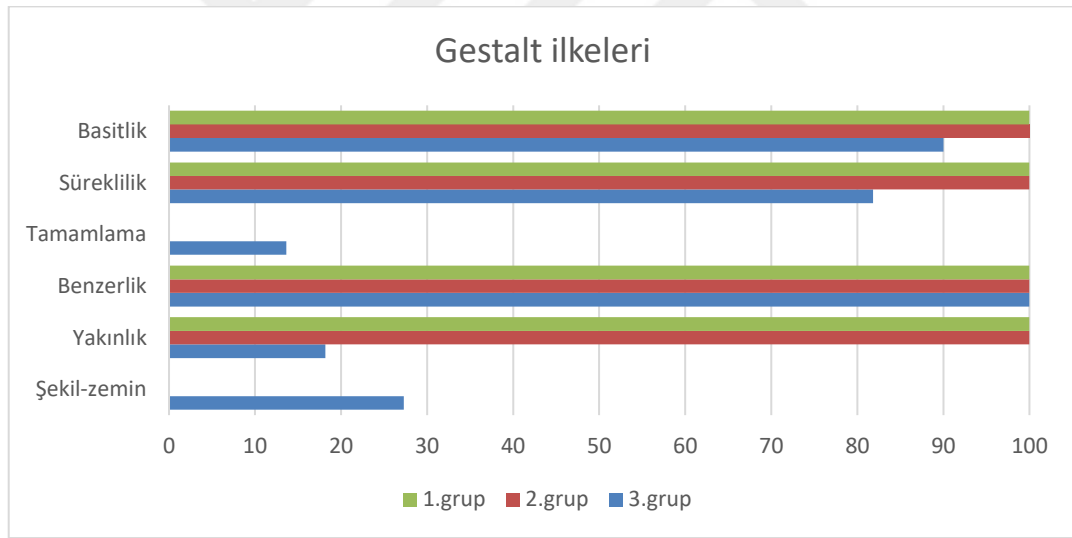

Şekil 31. 3. grupta bulunan yapıların Gestalt ilkelerine göre irdelenmesi

Mebusevleri Mahallesi, İller Caddesi üzerinde bulunan konut işlevli yapıların sokak cephelerinin biçimsel analizleri sonrasında, 1. ve 2.gruptaki yapılarda temel tasarım ve Gestalt ilkeleri açısından uyumlu sonuçlar çıktığı gözlemlenmiştir. 3.grup yapıların tasarımında ise ilk iki gruptan farklı ilkelerin etkisinin de devreye girdiği görülmektedir (Şekil 32, 33).

Şekil 32. Çalışma alanındaki yapıların tasarımında tespit edilen temel tasarım ilkelerinin bina gruplarına göre yüzdelik dağılımı

Şekil 33. Çalışma alanındaki yapıların tasarımında tespit edilen Gestalt ilkelerinin bina gruplarına göre yüzdelik dağılımı

3.2. Konutların Tasarım Kararlarında Görülen Değişimlere İlişkin Bulguların Literatürle Karşılaştırmalı İrdelemeleri

Çalışmanın amacı Ankara'nın sivil mimarisini dönemlere göre irdelemek ve biçimsel değişimi cepheler üzerinden okumak olarak belirlendiğinden, alan çalışmasını yaparken

müstakil konutlardan apartman bloklarına geçiş sürecinde mimari tasarım kararlarındaki değişimleri incelemek hedeflenmiştir.

Literatür araştırması kısmında, Türkiye tarihi içerisinde mimari tasarım anlayışındaki farklılaşma konusunda okumalar yapılmıştır. Literatür çalışmasındaki okumalar Tablo 1'deki çıkarımlarla özetlenmiştir. Çalışmanın bu kısmında ise, alan çalışmasından elde edilen bulgularla literatürden edinilen bilgilerin karşılaştırmalı değerlendirmesi yapılacaktır.

Ankara'da siyasi bir partinin üyeleri için bir yerleşim alanı kurmak amacıyla kooperatifleştirilen Mebusevleri Mahallesi'ndeki dönüşüm, 1948 yılında projelendirilip sonrasında inşasına başlanması sebebiyle, alan çalışmasından elde edilen bulgular, literatür ile 1950'li yıllar ve sonrası veriler çerçevesinde karşılaştırmalı değerlendirilmiştir (Tablo 32).

Tablo 32. Alan çalışması verilerinin literatürden edinilen bilgilerle karşılaştırmalı irdelemeleri

Karşılaştırmalı Değerlendirmeler	Literatür bulguları	Alan çalışmasından elde edilen bulgular	Karşılaştırma
Lejant Literatür bulguları ve alan çalışması bulguları Benzer● Farklı○ Biraz benzer◎			
Cumhuriyet' in ilanından 1950' lere kadar geçen süre	Yeni teknolojilere uyum sağlama süreci başlamıştır.	Mebusevleri Mahallesi'nde yapılacak bürokrat konutları için proje yarışması açılmış ve bu şekilde planlaması netleştirilmiştir (1948).	Betonarme kullanımı ile (yeni teknolojilerle uyumlu) ●
	2. ulusal mimarlık akımı etkileri görülmeye başlamıştır.		Geleneksel çıkmalar, çatı saçakları, pencere açıklıkları, kütle biçimlenişi geometrik (2 Ulusal mimarlık akımı etkileri var) ●
	Cephe süslemeleri azalmış sadeleşme başlamıştır.		Proje müstakil bahçeli sade geometrik biçimlenme ile yapılmış (Dönem tarzı ile uyumlu) ●

Tablo 32'nin devamı

1950-1980 yılları arası	Betonarme kullanımı ile çok katlı yapı imkanı oluşmuştur.	Mebusevleri projesi inşa edilmiş, bürokratlar oturmaya başlamış, zamanla bazı evler yıkılarak yerine yine onlara benzer müstakil evler yapılmış, tek tük apartman yapıları da mahallede ortaya çıkmaya başlamıştır.	Betonarme kullanılmış ancak yapılar az katlı ve müstakildir. Apartman çok sınırlı sayıda oluşmaya başlamıştır.	⊙
	Giriş cephelemi önemsenmiş diğer cepheler sade tutulmuştur.		Projede giriş cepheleri yandadır. Çalışmada Sokağa bakan cepheler analiz edildiğinden sadelik algılanmaktadır.	●
	Müstakil ev anlayışı korunurken blok apartmanların da görülmeye başlaması mimari dokuda karmaşıklık oluşturmaya başlamıştır.		Mebusevleri müstakil konutları korunurken, onlara benzer nitelikte yeni müstakil konutlar görülmeye başlamış, apartman yapıları çok azdır.	⊙
	Kooperatif yapıları ortaya çıkmaya başlamıştır.		Mebusevleri bir kooperatif yapısıdır.	●
	Sonrasında gecekondulaşma ortaya çıkacaktır.		Alanda gecekondulaşma yoktur.	○
1980 yılı ve sonrası	İçlerinde barındırdıkları sosyal alanlar ile dışa kapalı görünüm sergileyen site tarzı yerleşimler artmıştır.	Araştırma alanı olarak seçilen İller Caddesi'nde Mebusevleri'nin orijinal halinden sadece 3 adet, sonradan yapılan müstakil konutlardan da yine 3 adet kalmıştır. Apartman blokları sayıca fazladır. Ayrıca işyeri, kurum-kuruluş binaları gibi konut dışı işlevlere sahip bloklar da alanda yer almaktadır. Ancak onlar araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.	Alanda site yoktur.	○
	Cephelerde belirli bir karakteristik özellik gözlemlenmek zorlaşmıştır. Az katlı konutlarda yerel mimarinin etkileri sürse de çok katlı konutlarda cepheler modern teknolojilerin etkisine girmiştir.		Alanda var olan müstakil konutlarda cephe karakteristiği korunmakla birlikte sonradan yapılan apartman ve işyeri bloklarıyla birlikte geçmişteki var olan dil birliği bozulmuş sokak karakteristiği farklılaşmıştır.	●

Tablo 32'nin devamı

1980 yılı ve sonrası	2000'li yıllarda bu içe dönük yaşamı barındıran yüksek katlı konutlara doğayı katma çabası, kat bahçelerini, dikey ormanları doğurmuştur.		Çalışma alanında dikey orman barındıran yapı yoktur.	○
----------------------	---	--	--	---

Tablo 32'de özetlendiği üzere; 1950-1980 arası dönemde mahalledeki yapılar, döneminin yaygın kullanılan teknolojisi olan betonarme sistem ile inşa edilmiştir. Literatür bulguları da o yıllarda, müstakil ev anlayışı yanında betonarmenin imkanlarından yararlanılarak yapılan blok apartmanların şehirlerin mimari dokusunda yer almaya başladığını göstermektedir. Çalışma alanında, betonarme kullanımı ile oluşturulmuş müstakil Mebusevleri konutları korunurken, yeni yapılaşmalar da yine Mebusevleri niteliğine benzer müstakil konutlardan oluşmaktadır. Mahallede o yıllarda apartman türü yapılaşma çok az sayıdadır.

Literatür bulguları, kentlerde 1950-1980'li yıllarda kooperatif yapılarının ve sonrasında gecekonduların da oluştuğunu göstermektedir. Mebusevleri de bir kooperatif yapısıdır, bu durum literatürle uyumludur. Ancak mahallede hiç gecekondulaşma oluşmamıştır.

1980 sonrasında site tarzı yerleşimlerin oluşmaya başladığı görülmektedir. O yıllarda az katlı konutlarda nispeten yerel mimari etkiler sürse de, çok katlı konut cephelerinde modern teknolojilerin etkisi ile farklılaşmalar gözükmeye başlamıştır. Bu durum literatüre göre cephelerde belirli bir karakteristik özelliğin gözlemlenmesini zorlaştırmıştır. Mebusevleri Mahallesi'nde site yoktur. Ancak, müstakil konutlarda cephe karakteristiği korunmakla birlikte, mahallede sonradan yapılan apartman ve işyeri bloklarıyla birlikte dil birliği bozulmuş, sokak karakteristiği farklılaşmıştır. Bu durum da literatürle paralellik göstermektedir.

2000'li yıllarda daha çok içe dönük bir yaşam barındıran yüksek katlı konutlara yeşil dokuyu kazandırma çabaları görülmektedir. Bu da literatüre göre, kat bahçelerini, dikey ormanları doğurmuştur. Çalışma alanında çok yüksek yapı olmadığı gibi, dikey orman barındıran bir yapı da yoktur. Bu durum literatür ile zıtlık göstermektedir.

Sonuç olarak; mahalledeki konutların tasarım kararlarındaki değişim irdelendiğinde, villa bölgeleri olarak adlandırılan semt dokusuna benzer özellikte tasarlanan yerleşim alanı, sonraki yıllarda öncelikle yeni yapılan müstakil evlere, sonrasında da blok apartmanlara ev sahipliği yapmaya başlamıştır. Kooperatifleşme anlayışının ilk örneklerinden olan ve başlangıçta sadece konut bölgesi olması kararlaştırılan semtte, son yıllarda konut dışı işlevlerin de dahil olmasıyla mahalle kültürü ve mahremiyet duygusu azalırken silüet de düzensiz bir hal almıştır.

1980 yılı sonrası yapılarda, cephelerin karakteristik özelliklerini kaybetmeye başladığı görülmüştür. Bu da mimari bellek açısından önemli bir kayıp olarak değerlendirilebilir. Ancak büyükşehirlerin birçok merkezi bölgesine kıyasla çarpık kentleşme, bu alanda daha seyrek görülmektedir. Alandaki binalarda ortak kullanılan tasarım öğelerinin sayıca fazla olması durumu belli bir tasarım çizgisinin korunması için çalışıldığını göstermiştir. Ancak, işlevsel olarak bakıldığında yeni yapılan birçok yapının ticari işlevde olması, alanın konut bölgesi olma özelliğini çoktan yitirdiğini ortaya koymaktadır. Bölgede ortaya çıkan bu yeni işlevler cephelere tabelalar, güneşlikler, kepenkler gibi eklemelerin yapılmasını beraberinde getirmiş, bu da konut bölgesi olarak bilinen mahallede hem görsel kirliliğe yol açarken hem de kentlinin mahalledeki hafıza mekanlarını biçimsel anlamda zedelemiştir.

4. SONUÇLAR

Zaman içerisinde değişen mimari tasarım anlayışının kent silüetini oluşturan cepheler ve buna bağlı olarak kentlerin belleği üzerindeki etkilerini, başkent Ankara örnekleminde incelemek için yola çıkılan bu çalışma, literatür araştırması ve alan çalışması ile tamamlanmıştır. Çalışmanın Ankara merkezli yürütülmesinin sebebi, Cumhuriyet rejimine geçiş sonrası başkent olarak seçilmesiyle, ülkemiz tarihi açısından kritik bir noktaya yerleşmiş olmasıdır.

Literatür araştırması kısmında, Türkiye tarihini etkileyen olaylar, kritik dönüm noktaları göz önüne alınarak ve kronolojik bir çizgide dönemlere ayrılarak okunmuştur. Ayrıca, bu dönemlere bağlı değişimlerin yapıların cephe kurgusuna etkisi incelenmiştir. Cephe tasarımlarını biçimsel olarak irdeleyebilmek için, literatürdeki benzer çalışmalardan yararlanılarak temel tasarım ve gestalt ilkeleri kullanımı ile bir analiz matrisi oluşturulmuştur.

Alan çalışmasının yapılacağı Mebusevleri Mahallesi çok geniş bir sahada konumlandığı için, 6 ay arayla mahalleye 3 ziyaret yapılarak sokaktaki insan hareketlilikleri gözlemlenmiştir. Yapılan gözlemler sonrası çalışma alanı, mahallenin en işlek sokaklardan biri olduğu ve farklı işlevleri bir arada barındırdığı için İller Caddesi ile sınırlandırılmıştır.

Caddedeki yapıların tamamının kesin yapım yılına erişilemese de sahada yapılan görüşmelerle bir tarih aralığı saptanabilmiş ve sınıflandırmalar buna göre yapılmıştır. Mebusevleri Mahallesi'ndeki apartman yapıları 1950 yılı ve sonrasında ortaya çıkmaya başlamıştır. Ancak İller Caddesi üzerindeki apartman yapılarının, 1980 yılı ve sonrası dönemde yapıldığı anlaşılmaktadır.

Caddedeki binaların biçimsel değişiminin izlenebilmesi için yapılan analizlerde, binaların sokağa bakan cepheleri kullanılmış, veriler alanda yapılan fotoğraf çekimleri ile edinilmiştir. Ancak; alanın yeşil dokusunun yoğunluğu, müstakil yapıların bahçe duvarları ile çevrelenmiş olması ve özel mülk olmalarından dolayı, bahçe içerisine girilememesi gibi sebeplerle fotoğraflar tam karşıdan çekilemediğinden, cephelerin tüm detayları okunamamıştır. Bu nedenle analiz tabloları hazırlanırken; yerinde gözlemler, çekilen fotoğraflar ve cephe soyutlamaları bir arada kullanılmıştır.

Bu çalışma nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yürütülmüştür. Literatür ve alan çalışması ile tamamlanan bu çalışma sonucunda;

- Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında milli duyguların, her alanda olduğu gibi mimaride de ön planda tutulduğu görülmektedir. Kurtuluş Savaşı sonrası kurulan yeni düzende mimari tasarım yeni ideolojilerin temsili olarak görülmüştür.
- Ülkedeki değişimlerin etkisinin en fazla hissedildiği yer olan başkent Ankara, siyasi, ticari ve sosyal imkanları nedeniyle göç almış ve nüfus artışı konut ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu durum inşaat sektörünün çalışmasını hızlandırırken, kenti estetik açıdan bir karmaşaya sürüklemiştir.
- Kentin mimari belleğindeki değişimin izini sürmenin hedeflendiği bu çalışma için, konumu ve Ankara'daki ilk konut yerleşimlerinden biri olması nedeniyle, Mebusevleri Mahallesi örneklem alanı olarak seçilmiş, süreç içindeki değişimin burada rahatlıkla okunabileceği öngörülmüştür. Alanın konut bölgesi olma özelliğini kaybetmeye başlaması ve mahallenin geçmişteki kurgusuna kıyasla, son yıllarda çok katlı yapılarda artış gözlenmesi bu öngörüyle uyusmaktadır.
- Çalışma alanında yapılan analizler ve literatürden edinilen bilgiler karşılıklı değerlendirildiğinde, alandaki mahalle dokusundaki bozulmanın aynı dönemlere denk gelen çarpık kentleşme örneklerindeki kadar fazla olmadığı görülmüştür.
- Kentin sivil mimarisindeki biçimsel değişimin, belirlenen alan içerisinde irdelendiği bu çalışmada elde edilen bulguların, literatürden edinilen bilgilerle birçok noktada uyduğu söylenebilir.
- Cadde üzerindeki binaların çoğunun 20-30 yıllık binalar olduğu bilinmektedir. Ancak yakın dönemde yapıldığı tespit edilen örneklerde cephe tasarımına verilen önemin azaldığı görülmektedir. Apartman bloklarında belirli bir tasarım dili korunmaya çalışılırken, semte eklenen ticari işlevler cephe düzenlerine de yansımaktadır. Semt dokusunu korumak için gerekli önlemler alınmazsa yıllar içerisinde bu bölgede de karakteristik özelliği olmayan, standartlaşmış binalar artış gösterecektir. Özellikle konut bölgesi olma özelliğiyle ortaya çıkan ve kentin hafızasını taşıyan yerleşim alanlarına ticari işlevlerin dahil edilmesi konusu hassaslıkla yaklaşılması gereken bir konudur.
- Kentlerdeki karakteristik özelliğini koruyan yerleşim bölgeleri bu çalışmadaki analiz matrislerine benzer çerçevelerde incelenirse, bu bölgelerde yeni yapılar tasarlayacak mimarlar için yol gösterici sonuçlar elde edilebilir.

5. ÖNERİLER

Yapılan çalışmadaki, dönem yapılarına yaklaşım yolları, analiz matrisleri, benzer alanlarda araştırma yapacak olan okuyucular için bir inceleme metodu olarak kullanılabilir. Bu çalışmada binaların kentin hafızasındaki yeri irdelenmiştir. Ancak konu, alanın kentlinin hafızasındaki yeri için yeniden ele alınarak farklı çalışmalar yapılabilir. Bu tezden edinilen sonuçlar, alanda yapılacak anket çalışması ile desteklenerek, mahalle dokusunda meydana gelen biçimsel ve işlevsel değişikliklerin kullanıcıların algısına etkilerinin araştırılması, başka bir çalışma konusu olarak önerilebilir.

6. KAYNAKLAR

- Açiler, S. (2024, Mayıs 4). Gestalt Kuramı ve İlkeleri: <https://www.iienstitu.com/blog/gestalt-kurami-ve-ilkeleri> adresinden alınmıştır.
- Akar, Ü., & Doraj, P. (2023). Gestalt İlkeleri Bağlamında Dört Bahçe Sistemi Yapılarının Analizi (Taç Mahal Örneği). *Black Sea Journal of Engineering and Science*, 6(2), 132-142. <https://doi.org/10.34248/bsengineering.1243058>
- Akkurt, E. (2019). *Kullanıcının Yapı Cephelerindeki Görsel Algısında Gestalt Kuramı'nın Etkileri: Diyarbakır'da 3 Farklı Bulvar Değerlendirmesi*. Dicle Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır.
- Alsaç, Ü. (1991). İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi. *Arkitekt Dergisi*, 10, 42-48.
- Ambrose, G., Harris, P., & Stone, S. (2010). *Görsel Mimarlık Sözlüğü*. İstanbul: Ömür Matbaacılık A.Ş. ve Literatür Yayınları.
- Ankara Büyükşehir Belediyesi. (2006). 2023 Başkent Ankara Nazım İmar Planı. Kasım 2024 tarihinde T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi Web Sitesi: <https://www.ankara.bel.tr/ankara-buyuksehir-belediyesi-nazim-plan> adresinden alındı.
- Araz Ustaömeroğlu, A. (1998). *Mimari Tasarım İçin Temel Tasarım Öge ve İlkelerinin Kullanımı ile Oluşturulan Estetik Ağırlıklı Bir Yöntem Araştırması*. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Trabzon.
- Araz Ustaömeroğlu, A. (2024). Temel Tasarım- Gestalt ve Mimariye Yansımalar. S. Güngör, & S. Ö. Felek (Dü.), *Mimarlık Planlama ve Tasarım Alanında Uluslararası Çalışmalar* içinde (Cilt I, s. 161-192). Ankara: Serüven Yayınevi.
- Araz Ustaömeroğlu, A., Aydın, E., & Engin, E., (2007). Tasarım Eğitiminde Temel Tasarımın Yeri: KTÜ İç Mimarlık Örneği. *İç-Mek 1. Ulusal Kongresi*, s.1-21. İstanbul.
- Arnheim R. (1977). *The Dynamics of Architectural Form*. USA: University of California Press.
- Arslan, P. (2017). *Sürdürülebilir Konut Cephelerinin Tasarım Kriterleri Üzerine Bir İnceleme: İngiltere Örneği*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Asar, H. (2013). *Mimari Mekân Okumasında Algısal Deneyim Analizinin Bir Yöntem Yardımıyla İrdelenmesi*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

- Asif, A., & Burton, O. (2021). Comic Sans Or Common Sense? Graphic Design For Clinical Teachers. *The Clinical Teacher*, 18(6), 583–589. <https://doi.org/10.1111/tct.13417>.
- Balamir, A. (2003). Mimarlık ve Kimlik Temrinleri-I: Türkiye’de Modern Yapı Kültürünün Bir Profili. *Mimarlık Dergisi*, 313, 18-23.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Batur, A. (1984). Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* içinde (s. 1380-1424). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Batur, A. (1998). *Dünden Bugüne Beşiktaş*. İstanbul: Beşiktaş Belediyesi Yayınları.
- Batur, A. (2005). *A Concise History: Architecture in Turkey During The 20th Century*. Ankara: Chamber of Architects Publications.
- Bayhan, A. A., Akın Ertek, G., & Yıldırım Güneş, Ö. (2021). Osmanlı Batılılaşmasının Giresun-Piraziz’e Yansımaları: Tiralizade Konaklarının Cephe Tasarımı. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(25), 531-550. <https://doi.org/10.38155/ksbd.998302>
- Bayraktar, N., Ayhan, E. S., & Bahar, D. (2013). Ankara’da Yerleşim Ölçeğinde Modern Konut Uygulamaları. A. Köroğlu (Ed.), *Başkent Oluşunun 90.yılında Ankara: 1923-2013* içinde (s. 137-156). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Bingöl, Ö. (2015, Mayıs 6). Mimari Bir Tipoloji Olarak Toplu Konut: <https://xxi.com.tr/i/mimari-bir-tipoloji-olarak-toplu-konut> adresinden alınmıştır.
- Bozdoğan, S. (2020). *Modernizm ve Ulusun İnşası: Erken Cumhuriyet Türkiye’sinde Mimari Kültür*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Cengiz, B. S. (2019, Ağustos 6). II. Ulusal Mimari Akımı: <https://www.turkchem.net/ii-ulusal-mimari-akimi.html> adresinden alınmıştır.
- Cengizkan, A. (2022). Ankara "Yeni Şehir”in Kuruluşu: Erken Cumhuriyet Konutunu Anlamak. METU Journal of the Faculty of Architecture. <https://doi.org/10.4305/METU.JFA.2022.1.2>
- Chang, D., Nesbitt, K.V., & Wilkins, K. (2007). The Gestalt Principle of Continuation Applies to both the Haptic and Visual Grouping of Elements. *Second Joint EuroHaptics Conference and Symposium on Haptic Interfaces for Virtual Environment and Teleoperator Systems (WHC'07)*, 15-20.
- Ching, F. D. K. (2014). *Mimarlık: Biçim, Mekan ve Düzen*. İstanbul: Mas Matbaacılık ve YEM Yayın.
- Çavdar, T. (1995). Devralınan Sosyal Hayat. M. Belge (Ed.), *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi (Cilt III)* içinde (s. 828-835). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Çokaslan, F. (2023). *Gestalt Kuramı'nın 2000 Yılı Sonrası Hollywood Sinema Afisleri Üzerine Olan Etkisinin İncelenmesi*. KTO Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Denel, B. (1979). *A Method for Basic Design*. Ankara: METU-Faculty of Architecture.
- Deniz, M., & Tokman, L. Y. (2022). Gestalt İlkeleri Bağlamında Tarihi Yapı Cephelerinin Görsel Algılanabilirliği: Tarsus Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 26(3), 344-354. <https://doi.org/10.19113/sdufenbed.1053576>
- Durmuşoğlu, Y. G. (2020). Ankara'nın Yeni Başkent Olarak Seçilmesi Fikrinin Ortaya Çıkışı. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 125(247), 299-312.
- Eco, U. (1984). *"Semiotics and the Philosophy of Language"*. Bloomington: Indiana University Pres, U.S.A., 12.
- Erarslan, A., & Çolak, S. (2021). Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konut Yapıları; İstanbul Örnekleri. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 16(62), 203-226.
- Ertürk, S. (1991). Mimarlık Eğitiminde Algılanma ve Temel Tasarım ilişkileri. *Yem Yayınları, Yapı Dergisi*, (116), 61-62.
- Görgülü, T. (2016). Apartman Tipolojisinde Geçmişten Bugüne; Kira Apartmanından "Rezidans'a" Geçiş. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi* (14), 165-178.
- Graves, M. (1951). *The Art of Color and Design*. New York: McGraw-Hill. Book Company, Inc.
- Güler, F. B. (2019). *Türkiye'de Cumhuriyet Sonrası Mimarlığı Konut Üzerinden Okumak: Kayseri Sahabiye Örneği*. Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Güngör, İ. H. (2005). *Görsel Sanatlar ve Mimarlık İçin Temel Tasar* (3.baskı) İstanbul: Patates Baskı Yayınevi.
- Gürer, L. (1990). *Temel Tasarım*, İstanbul: İTÜ Matbaası.
- Güvenç, B. (1979). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitapevi Yayınları.
- Hacıbaloğlu, M. (1979). *Mimarlık Sanatında Estetik kavramı ve Mimari Bütüne Ulaşımında Uygulama Yolu*. Ankara Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi, Doçentlik Tezi, Ankara.
- Hasol, D. (1990). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Hasol, D. (1999). Cumhuriyet Dönemi Mimarlığından Bir Panorama. *İTÜ Sempozyum kitabı: Osmanlı Kültürel Mirası ve Mimarlıkta Süreklilik*. İstanbul: İTÜ. Ağustos 28,

2024 tarihinde <https://www.doganhasol.net/cumhuriyet-donemi-mimarligindan-bir-panorama.html> adresinden alınmıştır.

- Huniler, E. (2010). *İstanbul Örneğinde; Toplu Konut Gelişimi, 1980 Sonrası Konut Üretim Süreci ve Yer Seçimini Etkileyen Faktörler Bağlamında Konut Yakın Çevresinin İrdelenmesi*. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kaprol, T. (2002). Cumhuriyet Sonrası 1930-1950 Yılları Arasında Bursa’da Mimari Gelişim. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 7(1), 171-184.
- Keyder, Ç. (2001). *İstanbul Küresel ile Yerel Arasında*, İstanbul: Metis yayınları.
- Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi. (2014). *Sivil Mimari Bellek: Ankara 1930-1980*. (N. Bayraktar, B. Batuman, & E. S. Ayhan, Ed.) Ankara: VEKAM Yayın. <http://sivilmimaribellekankara.com/media/kitaplar/Katalog.pdf> adresinden alındı
- Konuk, G., (1991), “Kamu Mekanları Tasarımında Cephe Düzeni”, *Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu I*, Düzenleyen Prof. Dr. Mehmet Çubuk, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- Lang, J., (1987). *Creating Architectural Theory: The Role of the Behavioral Sciences in Environmental Design*, Van Nostrand Reinhold.
- Lang, J., (1974). *Theories of Perception and “Formal” Design, Designing for Human Behavior*, Halstead Press, 98-109.
- Mallat, N. (2007). Exploring Consumer Adoption Of Mobile Payments–A Qualitative Study. *The Journal of Strategic Information Systems*, 16(4), 413-432.
- Merdim, E. (2013). Paul Bonatz Tarafından Tasarlanan, Türkiye’nin İlk Toplu Konut Projesi Saraçoğlu Mahallesi Yıkılıyor Mu? <https://www.arkitera.com/haber/paul-bonatz-tarafından-tasarlanan-türkiyenin-ilk-toplu-konut-projesi-saracoglu-mahallesi-yikiliyor-mu/> adresinden alınmıştır.
- Mozaikci, B. (2017). Mimarlıkta Forma Dayalı Algı Kavramı, Metal Malzemeler Üzerine Bir İnceleme, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazi Mağusa-Kıbrıs.
- Neuman, W. L., & Robson, K. (2014). *Basics Of Social Research*. Pearson Canada Toronto.
- Onat, E. (2020). *Mimarlık, Form ve Geometri*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Özdoğan, P. S. (2020, Eylül 1). *Medium*. İstanbul’un Açık Hava Sanat Müzesi: 4. Levent Mozaikleri: <https://medium.com/@pelinsuzdoan/i%CC%87stanbulun-a%C3%A7ık-hava-sanat-m%C3%BCzesi%CC%87-4-levent-mozai%CC%87kleri%CC%87-76cc86caf39f> adresinden alınmıştır.

- Özkan, İ. (2006). *İstanbul Metropolitan Alanında Uygulanan Konut Politikaları ve Levent Bölgesine Etkilerinin İrdelenmesi*. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Sağdıç, Z. (1999). *Sıraev Kavramının İncelenmesi ve Osmanlı Mimarisi'nde Akaretler Sıraev Grubu'nun Yeri ve Önemi*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Sağsöz, A., & Öksüz, A. A. (2013). Mimarlık Ürününün Güzel ve Çirkin Dualitesi Bağlamında Normatif İncelenmesi. *Sanat Tarihi Dergisi*, 22(2), 1-14.
- Sağsöz, A., Midilli Sarı, R., Elmalı Şen, D., & Al, S. (2014). 1938-1960 Yılları Arası Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı. *Journal Of Turkish Studies*, 9(10), 941-955.
- Sey, Y. (1998). 'Cumhuriyet Döneminde Konut', 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Sırmalı, E. (2020). Sanat Eğitiminde Algı Çeşitliliğinin Gestalt İlkeleri ile Uygulanması. *Uluslararası Sanat Tasarım ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 17-24.
- Sözen, M. (1984). *Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı. 1923-1983* (9.Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sözen, M., & Tanyeli, U. (1986). *Sanat Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Şenyiğit, Ö. (2010). *Biçimsel ve Anlamsal İfade Aracı Olan Cephelerin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul'da Meşrutiyet ve Halaskargazi Caddelerindeki Cephelerin İncelenmesi*. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Şimşir, B. (1991). Ankara'nın Başkent Oluşu. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 7(20), 189-222.
- Şumnu, U. (2018). *Biraradallığın Mimarisi: 1950-1970 Yılları Arası Kooperatif Yapılarında Ortak Yaşam Alanları*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Tankut, G. (1990). *Bir başkent in imarı: Ankara, 1929-1939*. Ankara: ODTÜ Yayını.
- Tanyeli, U. (1998). *Yeni Topluma Yeni Konut, Üç Kuşak Cumhuriyet*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2024, Ağustos 1). Cephe. *Güncel Türkçe Sözlük* içinde.: <https://sozluk.gov.tr> adresinden alınmıştır.
- URL-1. (2022, Mayıs 15). Osmanlı'nın İlk Toplu Konutları: Akaret Sıraevleri: <https://www.fikriyat.com/galeri/tarih/osmanlinin-ilk-toplu-konutlari-akaretler> adresinden alınmıştır.

URL-2. (2024, Temmuz 27). <https://snazzymaps.com>.

URL-3. (2022, Mayıs 20). <https://galeri3.arkitera.com/var/albums/Gorus-2/zehra-elicin/levent%20eski.jpg.jpg.jpeg>.

Ünlüsoy, A. (2010). *Yozgat İli 1. Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarının Analizi ve Üslup Değerlendirmesi*. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Üstündağ, E. N. (2024). Gestalt İlkeleri Perspektifinden Pareidolia Temalı Afiş Tasarımlarının Değerlendirilmesi. *Art-E Sanat Dergisi*, 17(33), 90-110. <https://doi.org/10.21602/sduarte.1463145>

Wertheimer, M. (1938). *Gestalt Theory*. New York: Harcourt.

Yavuz Y. (1993). *Siteler. İstanbul Ansiklopedisi* içinde. İstanbul: Kültür Bakanlığı Tarih Vakfı Yayınları.

Yücel, A. (1996). *İstanbul'da 19. Yüzyılın Kentsel Konut Biçimleri, Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşim*. İstanbul: Tarih Vakfı.

Zeylan, P. K. (2009). *19. Yüzyıl Sonrası Türkiye'de Toplumsal Değişimlerin Konut Mekanına Etkisi*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Zülkadiroğlu, D. (2013). *Mimari Cephe Temsillerinin Kullanıcı Algısına Etkisinin İncelenmesi*. İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

İlk ve orta öğrenimini Mustafa Kemal İlköğretim Okulu'nda, lise eğitimini ise Samsun Atatürk Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 2014 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nde başlamış olduğu eğitimini bir sene İngilizce hazırlık eğitimi aldıktan sonra, 2019 yılında bitirerek Mimar ünvanı ile mezun oldu. 2020 yılında iş hayatına başladı. 2021 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda tezli yüksek lisans eğitimine başladı. Halen mimar olarak çalışmaya devam etmektedir. İyi derecede İngilizce bilmektedir.

